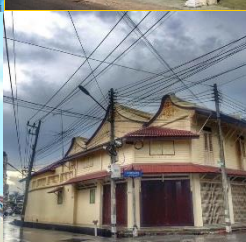
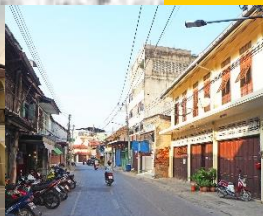

รายงานสรุปฉบับผู้บริหาร (EXECUTIVE SUMMARY REPORT)

โครงการจัดทำแผนแม่บท
และผังแม่บทการอนุรักษ์
และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า

ปัตตานี

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดปัตตานี
จังหวัดปัตตานี
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รายงานสรุปฉบับผู้บริหาร

(Executive Summary Report)

โครงการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

เสนอ

จังหวัดปัตตานี

โดย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คำนำ

ด้วยประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่ยาวนานของเมืองปัตตานีก่อให้เกิดคุณค่าและเอกลักษณ์ในฐานะเมืองเก่าที่สำคัญเมืองหนึ่งในภาคใต้ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2555 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า จึงดำเนินการกำหนดพื้นที่เมืองเก่ากลุ่มที่ 2 ลำดับที่ 1 รวม 5 เมือง ได้แก่ เมืองเก่าแพร่ เมืองเก่าเพชรบุรี เมืองเก่าจันทบุรี เมืองเก่าร้อยเอ็ด และเมืองเก่าปัตตานี และได้ออกประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า เรื่อง ประกาศพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี อาศัยอำนาจตามความในข้อ 9(1) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 120/2557 ลงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2557 ประกอบกับมติคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2558 จึงประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี มีเนื้อที่รวม 2.35 ตารางกิโลเมตร

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยจังหวัดปัตตานีได้มอบหมายให้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ดำเนินการโครงการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวางนโยบาย จัดทำแผนแม่บทแนวทาง แผนปฏิบัติการ และมาตรการต่างๆ ในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานีอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคเอกชนและประชาชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานีให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดความเจริญรุ่งเรืองด้านศิลปกรรมและวัฒนธรรมของชาติ

ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้จัดทำรายงานสรุปฉบับผู้บริหาร ในโครงการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี เพื่อนำเสนอข้อมูลผลการวิเคราะห์การศึกษา สำนวจผลการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า รวมทั้งมาตรการในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

คณะที่ปรึกษา

สารบัญ

หน้า

คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญรูป	จ
สารบัญตาราง	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	8
1.3 ขอบเขตการดำเนินงานของโครงการ	8
1.4 กระบวนการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทฯ	11
บทที่ 2 บทสรุปสถานการณ์เชิงพื้นที่ของเมืองเก่าปัตตานี	12
2.1 สถานการณ์เชิงพื้นที่ของบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	12
2.1.1 ลักษณะทั่วไปทางกายภาพ	12
2.1.2 ประวัติศาสตร์และโบราณคดี	13
2.1.3 ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม	15
2.1.4 วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น	17
2.1.5 กรรมสิทธิ์ที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน	18
2.1.6 กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติหรือมติคณะรัฐมนตรีที่ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน	19
2.1.7 ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ ในพื้นที่ที่มีผลต่อเมืองเก่า	21
2.1.8 สิ่งก่อสร้าง ภูมิทัศน์ และสภาพแวดล้อม	28
2.1.9 ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และโครงการพัฒนาขนาดใหญ่	28
2.1.10 สังคม ประชากร และการมีส่วนร่วมของชุมชน	30
2.1.11 เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว	30
2.2 การวิเคราะห์สถานการณ์แวดล้อมของบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	30
บทที่ 3 มรดกทางวัฒนธรรมในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	33
3.1 องค์ประกอบของเมืองเก่า	33
3.1.1 กำแพงเมือง คูเมือง และป้อม	33
3.1.2 ที่หมายตาในบริเวณเมืองเก่า	33
3.1.3 แบบแผนโครงข่ายคมนาคมในเมืองเก่า	34

3.1.4 ย่านหรือบริเวณที่สำคัญและมีคุณค่าของเมือง	34
3.1.5 ธรรมชาติในเมืองเก่า	35
3.2 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองเก่า	36
3.2.1 โบราณสถาน	36
3.2.2 อาคารและสถานที่ที่มีคุณค่า	36
บทที่ 4 แผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	50
4.1 วิสัยทัศน์	50
4.2 พันธกิจ	50
4.3 วัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์	51
4.4 กรอบในการใช้และขับเคลื่อนแผน	52
4.5 ตัวชี้วัด	53
4.6 ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง	53
4.6.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการบริหารจัดการ	53
4.6.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ	55
4.6.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรม	58
4.6.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	60
4.7 บทบาทของแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	65
บทที่ 5 มาตรการการอนุรักษ์บริเวณเมืองเก่าปัตตานี	75
5.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า	75
5.2 มาตรการในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	75
5.3 แนวทางการควบคุมด้านสถาปัตยกรรม	78
5.3.1 แนวทางการควบคุมด้านสถาปัตยกรรมริมถนนอาเนาะรู	78
5.3.2 แนวทางการควบคุมด้านสถาปัตยกรรมริมถนนปัตตานีภิรมย์	78
5.3.3 แนวทางการควบคุมด้านสถาปัตยกรรมริมถนนญาติ	79
5.3.4 แนวทางการควบคุมด้านสถาปัตยกรรมย่านจะบังติกอ	80
บทที่ 6 บทสรุปและเสนอแนะ	81
6.1 สถานการณ์ของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในเมืองเก่าปัตตานี	81
6.2 สภาพการณ์เชิงพื้นที่ในบริบทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	82
6.3 แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	82
6.4 มาตรการการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในเก่าปัตตานี	84

6.5 ข้อเสนอแนะในการนำแผนแม่บทและผังแม่บทฯ ไปสู่การปฏิบัติ	86
เอกสารอ้างอิง	87

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 1.1 แผนที่ท้ายประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี	4
รูปที่ 1.2 ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง (ฉบับปรับปรุง)	7
รูปที่ 1.3 แผนภาพสรุปขอบเขตการดำเนินงานของโครงการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	11
รูปที่ 2.1 ตัวอย่างอาคารในรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบต่างๆ ในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	17
รูปที่ 2.2 แผนที่กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในผังเมืองรวมเมืองปัตตานี	20
รูปที่ 3.1 จุดหมายตาที่สำคัญในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	34
รูปที่ 3.2 ธรรมชาติในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	35
รูปที่ 3.3 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้แยกตามระดับคุณค่าริมถนนอาเนาะรู	37
รูปที่ 3.4 อาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าริมถนนอาเนาะรู	39
รูปที่ 3.5 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้แยกตามระดับคุณค่าริมถนนปัตตานีภิรมย์	40
รูปที่ 3.6 อาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าริมถนนปัตตานีภิรมย์	43
รูปที่ 3.7 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้แยกตามระดับคุณค่าริมถนนญาติ	44
รูปที่ 3.8 อาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าริมถนนญาติ	46
รูปที่ 3.9 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้แยกตามระดับคุณค่าย่านจะบังติกอ	47
รูปที่ 3.10 อาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าย่านจะบังติกอ	48
รูปที่ 3.11 อาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าย่านถนนยะรัง	49
รูปที่ 4.1 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	67
รูปที่ 4.2 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีในยุทธศาสตร์ที่ 1	68
รูปที่ 4.3 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีในยุทธศาสตร์ที่ 2	69
รูปที่ 4.4 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีในยุทธศาสตร์ที่ 3	70
รูปที่ 4.5 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีในยุทธศาสตร์ที่ 4	71

รูปที่ 4.6 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์ฯ กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการตามแผนแม่บท	73
รูปที่ 4.7 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์ฯ กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการตามแผนผังแม่บท	74
รูปที่ 5.1 แผนผังประกอบการพิจารณาประกาศขอบเขตผังเฉพาะบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	76
รูปที่ 5.2 แผนผังประกอบการพิจารณาประกาศขอบเขตผังเฉพาะบริเวณเมืองเก่าปัตตานี (ขยาย)	77
รูปที่ 5.3 ตัวอย่างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในย่านริมถนนอาเนาะรู	78
รูปที่ 5.4 ตัวอย่างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในย่านริมถนนปัตตานีภิรมย์	79
รูปที่ 5.5 ตัวอย่างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในย่านริมถนนฤาดี	79
รูปที่ 5.6 ตัวอย่างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในย่านจะบังติกอ	80
รูปที่ 6.1 ผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	84

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันบริเวณพื้นที่เมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง	18
ตารางที่ 2.2 กรรมสิทธิ์ที่ดินบริเวณพื้นที่เมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง	19
ตารางที่ 2.3 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	31
ตารางที่ 3.1 บัญชีอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าริมถนนอาเนาะรู	38
ตารางที่ 3.2 บัญชีอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าริมถนนปัตตานีภิรมย์	41
ตารางที่ 3.3 บัญชีอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าริมถนนฤาดี	45
ตารางที่ 3.4 บัญชีอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าในตำบลจะบังติกอ	48
ตารางที่ 3.5 บัญชีอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าย่านการค้าใหม่	49
ตารางที่ 4.1 โครงการและกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ที่ 1	54
ตารางที่ 4.2 ความสอดคล้องของโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 1 กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	55
ตารางที่ 4.3 โครงการและกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ที่ 2	56
ตารางที่ 4.4 ความสอดคล้องของโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 4 กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	57
ตารางที่ 4.5 โครงการพัฒนาเชิงกายภาพ ตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 2	57
ตารางที่ 4.6 โครงการและกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ที่ 3	58
ตารางที่ 4.7 ความสอดคล้องของโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 3 กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	59
ตารางที่ 4.8 โครงการพัฒนาเชิงกายภาพ ตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 3	60
ตารางที่ 4.9 โครงการและกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ที่ 4	61
ตารางที่ 4.10 ความสอดคล้องของโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 4 กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	63
ตารางที่ 4.11 โครงการพัฒนาเชิงกายภาพ ตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 4	64
ตารางที่ 4.12 ความสัมพันธ์ของแผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ	66
ตารางที่ 4.13 จำนวนโครงการภายใต้แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี จำแนกตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	72

๗

บทที่ 1 บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

“เมืองเก่า” หมายถึง เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อน และมีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีรูปแบบผสมผสานของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะของรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาของยุคต่างๆ หรือเคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่ง หรือโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือสถาปัตยกรรม ซึ่งมีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี และประวัติศาสตร์ ที่ยังคงหลักฐานทั้งกายภาพที่บ่งบอกถึงลักษณะอันเด่นชัดของโครงสร้างเมืองหรือโบราณสถานในอดีต และยังมีการใช้สอยในลักษณะเมืองที่ยังมีชีวิตอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน เช่น กรุงรัตนโกสินทร์ เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองเก่าลำพูน เมืองเก่าลพบุรี เป็นต้น¹

ปัจจุบันเมืองเก่าได้ถูกความเจริญและการขยายตัวของตัวเมืองโดยไม่มีขอบเขตและทิศทาง มีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่หลากหลายกิจกรรม ทั้งภาคราชการและเอกชน เกิดความหนาแน่นแออัดของอาคารสถานที่ และการจราจร เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิทัศน์ ทำให้องค์ประกอบเมืองเก่า คุณค่าของเมือง และเอกลักษณ์ความเป็นเมืองเก่าค่อย ๆ ลดความสำคัญและถูกทำลาย ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายการดำเนินงานเป็นพิเศษเฉพาะพื้นที่ เป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 โดยมอบหมายให้คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรี มอบหมายให้กำกับการบริหารราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประธานกรรมการ ทำหน้าที่วางนโยบาย กำหนดพื้นที่ และจัดทำแผนแม่บทแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ

การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า จะมุ่งเน้นความเป็นเมืองเก่าที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าการพัฒนาที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย ผสมผสานวิวัฒนาการผ่านกาลเวลาของระบบเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง จารีตประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต การสร้างและการทำลายจากภัยคุกคามต่าง ๆ ที่เหลืออยู่ไม่ว่าจะเป็นขนาดรูปทรงสัณฐานของเมือง แนวคูเมือง กำแพงเมือง โบราณสถาน ศาสนสถาน แม่น้ำ เขตทางสัญจร รูปแบบสถาปัตยกรรมอาคารและสิ่งปลูกสร้างทางศิลปกรรมเชิงช่างที่บ่งบอกความเป็นกลุ่มเชื้อชาติ เป็นองค์ประกอบของเมืองที่ถ่ายทอดคุณค่าทางประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน รวมถึงสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ต่าง ๆ

¹ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, *อนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า : กำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่ากลุ่มที่ 2 (เมืองเก่าราชบุรี เมืองเก่าสุรินทร์ เมืองเก่าภูเก็ และเมืองเก่าระนอง)*, กรุงเทพฯ, 2559

สภาพแวดล้อมของเมือง จะอยู่ภายในโครงสร้างของเมือง (Urban Structure) ในส่วนของที่ตั้ง อาณาเขต แนวคูเมือง กำแพงเมือง ภูมิประเทศ พื้นที่ ซึ่งรายล้อมองค์ประกอบของเมือง ให้เกิดขนาดความ สมดุลอย่างลงตัว (Urban Optimum Size) หมายถึง การมีพื้นที่ไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไป เพียงพอต่อการรองรับ ประชาชนจำนวนหนึ่ง มีความหนาแน่นพอสมควร มีสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ถนน ทางสัญจรขนาดเล็ก ที่อยู่ อาศัย สถานประกอบการ แยกอยู่เป็นบริเวณย่านเมือง ทำหน้าที่การบริหาร การปกครอง การผลิต การค้า และให้บริการแก่ชุมชนรอบนอก ตามศักยภาพที่เป็นอยู่ ซึ่งแตกต่างจากเมืองใหม่คือไม่ต้องการเพิ่มหรือขยาย การพัฒนาใด ๆ ลงไปในเนื้อเมืองอย่างท่วมท้นให้เสียความสมดุล แต่ต้องการพัฒนาอย่างรู้คุณค่าในเชิงอนุรักษ์ ส่วนการพัฒนาเพื่อเพิ่มผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจควรจะไปยังพื้นที่ใหม่ ปลดปล่อยเมืองเก่ายังคงมีวิถีการคง อยู่เพียบพร้อมด้วยสภาพแวดล้อมที่ดี มีบรรยากาศอันเป็นเอกลักษณ์ ดำรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์โบราณคดี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้ชนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจ

ดังนั้น กรอบแนวคิดหลักจึงอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ โดยแยกพื้นที่พัฒนาเชิง เศรษฐกิจออกจากพื้นที่เมืองเก่า แต่ยังคงแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงของพื้นที่ทั้งสองลักษณะ แล้วจึงค่อย ๆ ดำเนินมาตรการในการฟื้นฟูพื้นที่เมืองเก่าเพื่อให้องค์ประกอบของชุมชนเมืองเดิมปรากฏเอกลักษณ์ขึ้นอย่าง เด่นชัด ทั้งบูรณภาพ ความเป็นของแท้ และระบบนิเวศของเมือง

อนึ่ง พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของชุมชนและบ้านเมืองโบราณในจังหวัดปัตตานี มี ความเจริญขึ้นของบ้านเมือง ตั้งแต่ในช่วงแรกเริ่มประวัติศาสตร์และมีการอยู่อาศัยสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน “เมืองยะรัง” คือหลักฐานที่เด่นชัดของการเจริญขึ้นของบ้านเมือง ในช่วงประวัติศาสตร์ตอนต้น ในช่วง ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-18 โดยสันนิษฐานว่าอาจเป็นบ้านเมืองที่เรียกว่าหลัง หลังยาซุว หรือ ลังกาสุกะ ที่ เมืองยะรัง มีเมืองโบราณย่อย 3 เมือง ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกันคือ บ้านวัด บ้านจาละ และบ้านประแว จาก การดำเนินงานสำรวจและขุดค้นของกรมศิลปากร ทำให้พบหลักฐานทางโบราณคดีและศิลปกรรมเป็นจำนวน มาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมืองโบราณแห่งนี้ มีความเจริญรุ่งเรืองโดยเฉพาะในด้านศาสนา ที่มีการทั้งการเจริญขึ้น ของพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ฮินดู และสอดคล้องกับบทบาทของลังกาสุกะในฐานะเมืองท่าการค้าขาย สมัยโบราณในช่วงสมัยศรีวิชัย ต่อมาเมื่อสภาพภูมิศาสตร์บริเวณอ่าวปัตตานีมีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เมือง ยะรังหมดความสำคัญลง จึงมีการสร้างเมืองใหม่ที่ “กรือเซะ-บานา” โดยยังคงมีบทบาททางเศรษฐกิจในการ เป็นเมืองศูนย์กลางทางการค้า ซึ่งตรงกับช่วงสมัยอยุธยาราวพุทธศตวรรษที่ 21-23 สถานีการค้าของต่างชาติ ต่างเข้ามาตั้งอยู่ที่เมืองปัตตานี ซึ่งช่วงเวลานี้เจ้าเมืองและประชาชนส่วนใหญ่ต่างหันมานับถือศาสนาอิสลาม โดยมีมัสยิดกรือเซะเป็นศูนย์รวมจิตใจของพี่น้องชาวมุสลิม อย่างไรก็ตามในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึง รัตนโกสินทร์ต้นเมืองปัตตานีมีปัญหาขัดแย้งกับกรุงศรีอยุธยาและกรุงเทพมหานครบ่อยครั้ง จนนำมาสู่การย้าย มาอีกครั้งในช่วง พ.ศ. 2388 ถึง 2399 เมืองเก่าที่ “จะบังติกอ” จึงถูกสร้างขึ้นริมฝั่งแม่น้ำปัตตานีในเขต เทศบาลเมืองปัตตานีปัจจุบัน เพื่อเป็นศูนย์กลางแห่งใหม่ของดินแดนแถบนี้ ทั้งเจ้าเมืองพ่อค้าและประชาชน ทั่วไปต่างย้ายถิ่นฐานมาตั้งหลักแหล่งอยู่บริเวณนี้ โดยมีมัสยิดกลางที่เพิ่งสร้างขึ้นใหม่ไม่นานมานี้ เป็นศาสน

สถานหลักของชาวมุสลิมขณะที่ชาวไทยเชื้อสายจีนมีศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว เป็นที่เคารพสักการะ รวมทั้งมัสยิดหรือเซ็กก็ถือเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดปัตตานีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

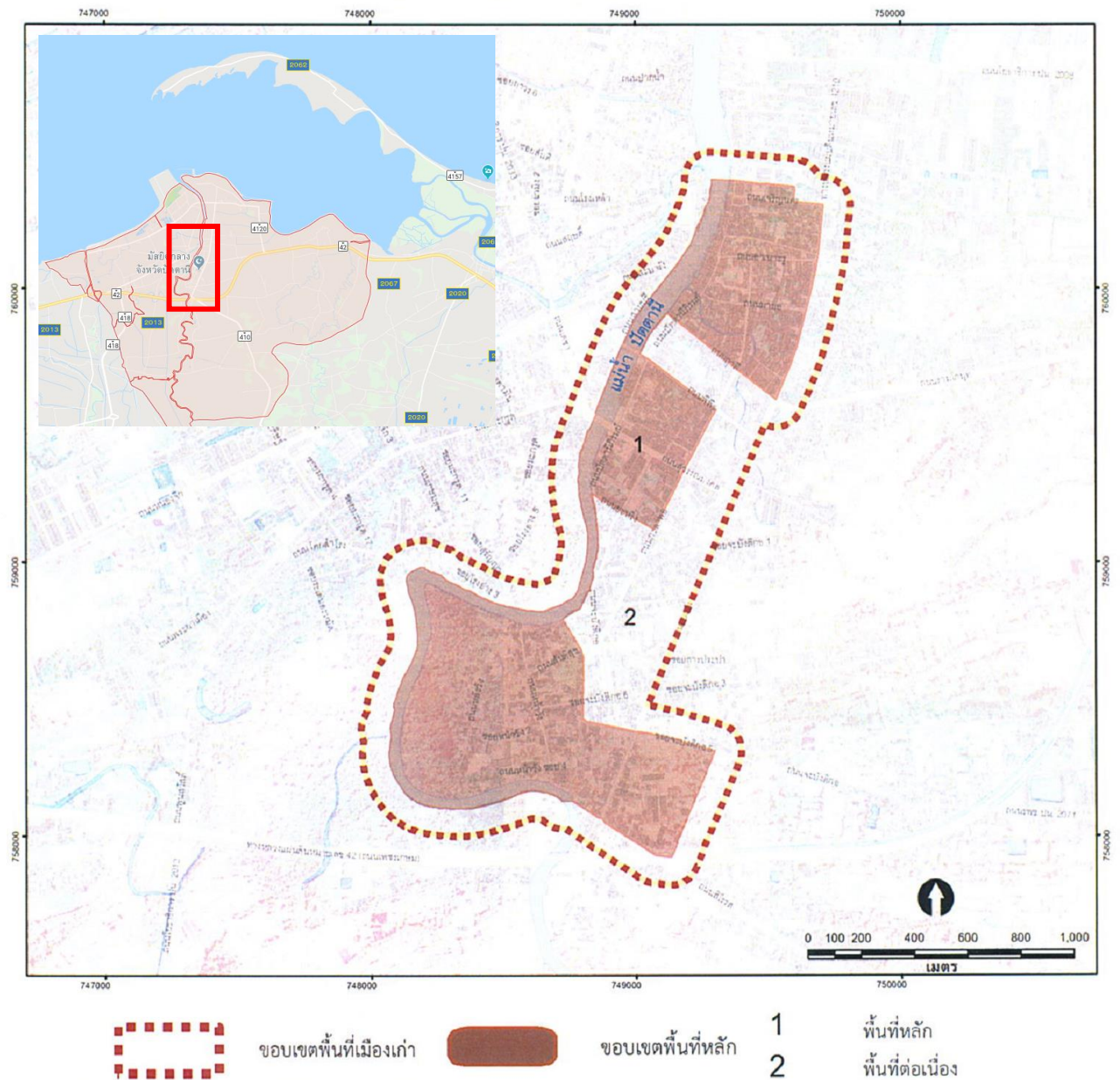
ด้วยประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่ยาวนานของเมืองปัตตานี จึงก่อให้เกิดคุณค่าและเอกลักษณ์ในฐานะเมืองเก่าที่สำคัญเมืองหนึ่งในภาคใต้ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2555 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการอนุรักษณ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า จึงดำเนินการกำหนดพื้นที่เมืองเก่ากลุ่มที่ 2 ลำดับที่ 1 รวม 5 เมือง ได้แก่ เมืองเก่าแพร่ เมืองเก่าเพชรบุรี เมืองเก่าจันทบุรี เมืองเก่าร้อยเอ็ด และเมืองเก่าปัตตานี และได้ออกประกาศคณะกรรมการอนุรักษณ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า เรื่อง ประกาศพื้นที่เมืองเก่าปัตตานีอาศัยอำนาจตามความในข้อ 9(1) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษณ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 และคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 120/2557 ลงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2557 ประกอบกับมติคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 จึงประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี มีเนื้อที่รวม 2.35 ตารางกิโลเมตรซึ่งมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ จดแนวเขตกันชนระยะ 100 เมตรจากแนวกึ่งกลางถนนเจริญนครและซอยไม่ปรากฏชื่อ (บริเวณพิกัดภูมิศาสตร์ 47P 749498.034, 760380.263) ข้ามแม่น้ำปัตตานีไปทางฝั่งตะวันตกจนบรรจบกับแนวกันชนระยะ 100 เมตรจากแนวแม่น้ำปัตตานีไปทางทิศตะวันตก

ทิศตะวันออก จดแนวเขตกันชนระยะ 100 เมตรจากแนวกลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4210 ไปทางทิศตะวันออกต่อเนื่องเป็นตามถนนญาติกระทั่งบรรจบกับแนวกึ่งกลางถนนยะรัง ต่อเนื่องไปบรรจบกับแนวเขตกันชนระยะ 400 เมตรแต่แนวกึ่งกลางถนนยะรังไปทางทิศตะวันออกบรรจบกับแนวเขตกันชนระยะ 100 เมตร จากแนวกึ่งกลางถนนสิโรธร

ทิศใต้ จดแนวเขตกันชนระยะ 100 เมตรจากแนวกึ่งกลางถนนยะรังไปทางทิศตะวันออกต่อเนื่องกับแนวกันชนระยะ 100 เมตรจากแนวกึ่งกลางถนนสิโรธร ไปทางทิศใต้เรื่อยไปจนบรรจบกับแนวเขตกันชนระยะ 100 เมตรจากแนวแม่น้ำปัตตานีไปทางทิศตะวันตกและทิศใต้

ทิศตะวันตก จดแนวกันชนระยะ 100 เมตรจากแนวตลิ่งฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปัตตานีไปทางทิศตะวันตก

เมืองเก่า พ.ศ. 2546 และตามมติคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ครั้งที่ 1/2561 เมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2561 มติคณะรัฐมนตรีในการประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 รับทราบการปรับปรุงคำอธิบายประกอบแนวเขตพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี และตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 324/2560 ลงวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2560 เรื่องมอบหมายและมอบอำนาจให้รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ และกรรมการในคณะกรรมการต่างๆ ตามกฎหมาย ประธานคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า จึงออกประกาศไว้ดังต่อไปนี้

“พื้นที่หลัก” หมายความว่า พื้นที่ซึ่งเป็นบริเวณศูนย์กลางเมืองเก่าปัตตานีและมีการกระจุกตัวขององค์ประกอบเมืองที่สำคัญ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ ความโดดเด่นของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม หรือการเป็นที่ตั้งของโบราณสถาน มีเนื้อที่ประมาณ 1.23 ตารางกิโลเมตร โดยแบ่งออกเป็น 3 บริเวณได้แก่

บริเวณที่ 1 บริเวณศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ย่านชินโนกัมปงบนถนนอาเนาะรู ย่านการค้าเก่าบนถนน ฤาดี และย่านชุมชนโดยรอบ

บริเวณที่ 2 บริเวณย่านการค้าเก่าบนถนนปัตตานีภิรมย์ ซึ่งมีตึกแถวเก่าที่มีเอกลักษณ์เรียงรายเกาะกลุ่มกันอย่างต่อเนื่อง

บริเวณที่ 3 บริเวณเมืองเก่าจะบังติกอ ประกอบไปด้วย วังเจ้าเมือง สุสานโต๊ะอาเยาะห์ และย่านชุมชนโดยรอบ

“พื้นที่ต่อเนื่อง” หมายความว่า บริเวณที่ต่อเนื่องกับเขตพื้นที่หลักซึ่งสมควรให้เป็นบริเวณส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่หลัก ได้แก่ บริเวณมัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขจังหวัดปัตตานี บนถนนสุวรรณมงคล และแนวกันชนระยะ 100 เมตร จากพื้นที่หลักทั้งหมดสองฝั่งแม่น้ำปัตตานี รวมถึงชุมชนฝั่งตะวันตกของถนนยะรังมีเนื้อที่ประมาณ 1.12 ตารางกิโลเมตร

ให้เขตพื้นที่เมืองเก่าปัตตานีมีเนื้อที่รวม 2.35 ตารางกิโลเมตร เป็นไปตามแผนที่ท้ายประกาศ โดยมีอาณาเขตดังนี้

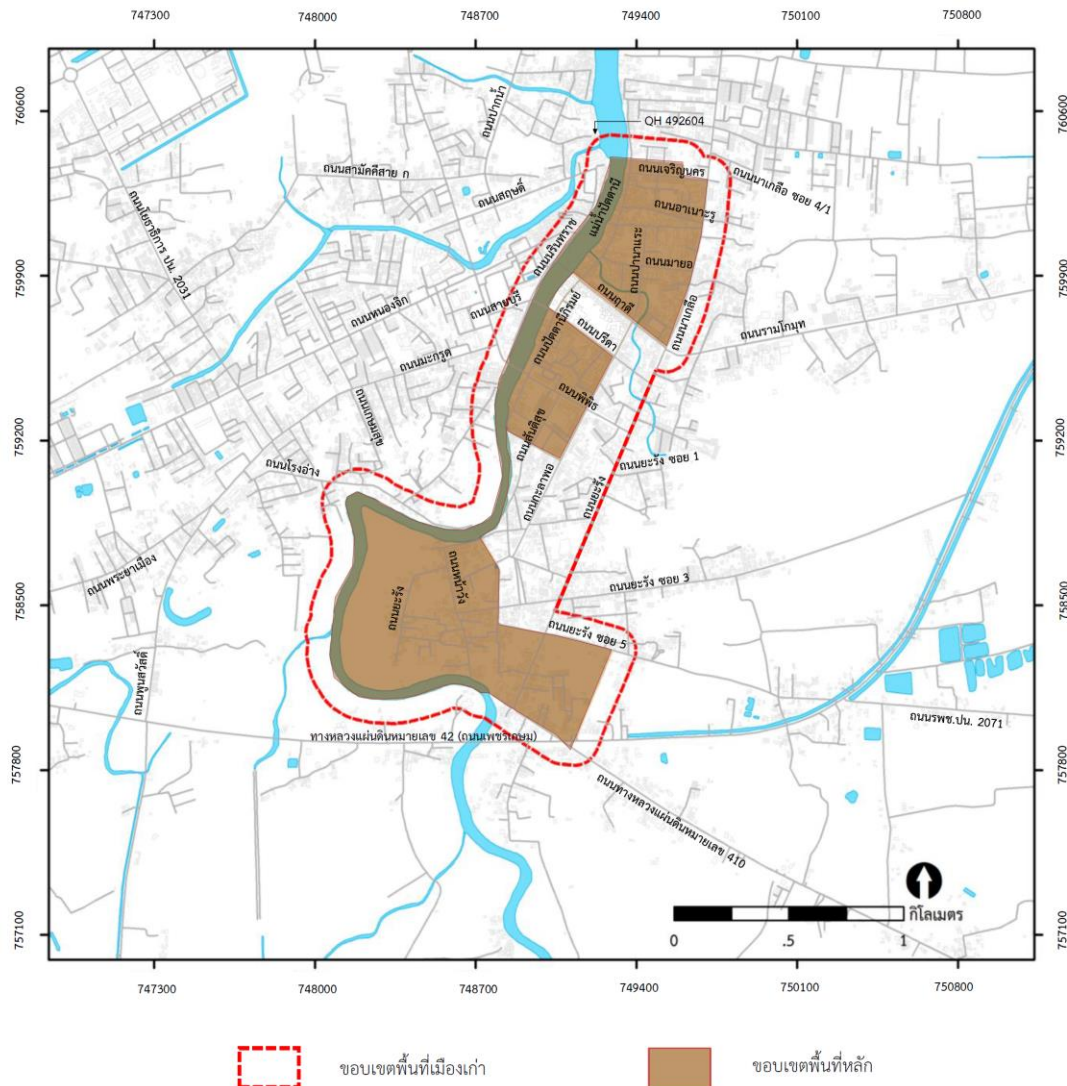
ทิศเหนือ เริ่มต้นที่บริเวณพิกัด QH 492604 ข้ามแม่น้ำปัตตานีไปทางทิศตะวันออกเลียบขนานกับถนนเจริญนคร โดยห่างจากกึ่งกลางถนนเจริญนครประมาณ 100 เมตร ผ่านถนนนาเกลือ สิ้นสุดที่ถนนนาเกลือซอย 4/1 ซึ่งห่างจากกึ่งกลางถนนนาเกลือประมาณ 100 เมตร

ทิศตะวันออก เริ่มจากถนนนาเกลือซอย 4/1 ไปทางทิศใต้ เลียบขนานกับถนนนาเกลือโดยห่างจากกึ่งกลางถนนนาเกลือประมาณ 100 เมตร ผ่านถนนรามโกมุท แล้วไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ จนถึงปากทางเข้าถนนยะรังตรอก 1 เลียบตามแนวกึ่งกลางถนนยะรังไปทางทิศใต้ผ่านสี่แยกจะบังติกอประมาณ 30 เมตร แล้วไปทางทิศตะวันออกเลียบขนานไปกับถนนยะรังซอย 5 โดยห่างจากจุดกึ่งกลางถนนยะรังซอย 5 ประมาณ 100 เมตร โดยมีระยะทางประมาณ 400 เมตร แล้วไปทางทิศใต้ โดยเลียบขนานไปกับกึ่งกลางถนนยะรัง โดยห่างจากจุดกึ่งกลางถนนยะรังประมาณ 400 เมตร ผ่านทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 42 (ถนนเพชรเกษม) ไปสิ้นสุดที่กึ่งกลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410

ทิศใต้ เริ่มจากจุดกึ่งกลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410 ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เลียบขนานไปกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410 และถนนยะรัง โดยมีระยะห่างจากจุดกึ่งกลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410 และถนนยะรังประมาณ 100 เมตร โดยข้ามแม่น้ำปัตตานีและเลียบตามแนวกึ่งกลางแม่น้ำปัตตานีไปทางทิศตะวันตกโดยห่างจากจุดกึ่งกลางแม่น้ำปัตตานีประมาณ 100 เมตร สิ้นสุดที่กึ่งกลางคลองสาธารณประโยชน์

ทิศตะวันตก เริ่มจากกึ่งกลางคลองสาธารณประโยชน์ เลียบขนานกับกึ่งกลางแม่น้ำปัตตานีไปทางทิศเหนือ โดยห่างจากจุดกึ่งกลางแม่น้ำปัตตานีระยะทางประมาณ 100 เมตร โดยผ่านถนนโรงอ่างแล้วไปทางทิศตะวันออก เลียบขนานกับกึ่งกลางแม่น้ำปัตตานี ไปทางทิศเหนือสิ้นสุดที่พิกัด QH492604

แผนที่ท้ายประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า
เรื่อง ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
ฉบับ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๑)

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รูปที่ 1.2 ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง (ฉบับปรับปรุง)

ที่มา : สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

เพื่อวางนโยบาย จัดทำแผนแม่บท แนวทาง แผนปฏิบัติการ และมาตรการต่างๆ ในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานีอย่างมีระบบและประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคเอกชนและประชาชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานีให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดความเจริญรุ่งเรืองด้านศิลปกรรมและวัฒนธรรมของชาติ

1.3 ขอบเขตการดำเนินงานของโครงการ

1.3.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ขอบเขตตามประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า เรื่อง “ประกาศพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี” อาศัยอำนาจตามความในข้อ 9(1) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 120/2557 ลงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2557 ประกอบกับมติคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2558 จึงประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี มีเนื้อที่รวม 2.35 ตารางกิโลเมตร และมีการแก้ไขรายละเอียดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าปัตตานีให้ถูกต้องกับความเป็นจริงอีกครั้ง ตามมติคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ครั้งที่ 1/2561 เมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2561 มติคณะรัฐมนตรีในการประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ให้มีการปรับปรุงคำอธิบายประกอบแนวเขตพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี แต่ยังคงพื้นที่หลักและพื้นที่ต่อเนื่องซึ่งมีขนาดรวม 2.35 ตารางกิโลเมตรเช่นเดิม

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในกระบวนการพัฒนาแผนแม่บทและผังแม่บทโครงการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี นั้นที่ปรึกษาได้ศึกษาครอบคลุมเนื้อหาต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.3.2.1 ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ วิจัย และนำเสนอหลักฐานข้อมูลเอกสาร ทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และข้อมูลภาคสนามในด้านต่างๆ และปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

- 1) ลักษณะทั่วไปทางกายภาพ
- 2) ประวัติศาสตร์โบราณคดี
- 3) ศิลปะและสถาปัตยกรรม
- 4) วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5) กรรมสิทธิ์ที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

- 6) กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ หรือมติคณะรัฐมนตรีที่ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน
- 7) ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ ในพื้นที่ที่มีผลต่อเมืองเก่า
- 8) สิ่งก่อสร้างภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อม
- 9) ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการและโครงการพัฒนาขนาดใหญ่
- 10) สังคม ประชากร และการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 11) เศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

1.3.2.2 วิเคราะห์และประเมินคุณลักษณะและคุณค่าที่มีความสำคัญ และมีเอกลักษณ์โดดเด่นของพื้นที่ศึกษาและศักยภาพของเมืองเก่า

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เมืองเก่า ทั้งข้อมูลปฐภูมิ ข้อมูลกายภาพ และข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม โดยมีรายละเอียดของประเด็นการศึกษา ประกอบด้วย

- องค์ประกอบของเมืองเก่า ได้แก่ กำแพงเมือง คูเมือง ประตูเมือง บ่อน้ำ แบบแผนโครงข่ายคมนาคมในเมือง บริเวณ/ย่านเก่าที่สำคัญของเมือง ที่หมายตาในบริเวณเมืองเก่า และธรรมชาติในเมืองเก่า เป็นต้น

- สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมของแหล่งโบราณสถาน อาคาร และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่มีความสำคัญและมีคุณค่าในพื้นที่ศึกษา เป็นต้น

1.3.2.3 ศึกษา ทบทวน สำรวจ วิเคราะห์ ประเมินคุณค่าแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ และจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่า

เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมด้านประวัติศาสตร์ ลักษณะและรายละเอียดโบราณสถาน อาคาร แหล่งศิลปกรรม แหล่งธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ความแท้ดั้งเดิม ภัยคุกคามสถานภาพของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS)

รวมถึงการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าและความสำคัญขององค์ประกอบต่าง ๆ ของเมือง พิจารณาจากเกณฑ์คุณค่าในด้านต่าง ๆ ที่มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ ประกอบด้วย คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี คุณค่าด้านอายุและความเก่าแก่ คุณค่าด้านสภาพอาคาร สถานที่ และโบราณสถาน คุณค่าด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม คุณค่าด้านองค์ประกอบเมือง คุณค่าด้านการออกแบบชุมชนเมือง หรือจินตภาพและการรับรู้ของเมือง (Image of City) และคุณค่าความสำคัญต่อสังคมและชุมชน การวิเคราะห์จะเป็นการให้คะแนนตามเกณฑ์ข้างต้น ดำเนินการในรูปแบบกลุ่มผู้ประเมินเพื่อกระจายน้ำหนักต่อความคิดเห็นเฉพาะบุคคล ร่วมกับการกำหนดระดับคะแนนน้ำหนักต่อคุณค่าในแต่ละเกณฑ์ ซึ่งผลคะแนนรวมที่ได้จากการประเมินคุณค่าตาม

เกณฑ์ดังกล่าว สามารถนำไปใช้สำหรับการวางแผนที่แยกแยะระดับความสำคัญ และศักยภาพขององค์ประกอบของเมืองที่สำคัญในพื้นที่เมืองเก่า เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

1.3.2.4 จัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี ซึ่งประกอบด้วย

1) กำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าปัตตานีที่ครอบคลุมทั้งในด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี และการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชน

2) เสนอแนะ นโยบาย แนวทาง มาตรการส่งเสริมและระเบียบปฏิบัติ ข้อกำหนดและข้อบัญญัติท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี ที่มีรายละเอียดที่ชัดเจน สมเหตุสมผล สอดคล้องกับคุณลักษณะและเป็นที่ยอมรับได้จากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

3) เสนอแนะ แผนงาน โครงการ กิจกรรม ในลักษณะแผนแม่บทและผังแม่บท และการนำแผนแม่บทไปสู่การปฏิบัติ

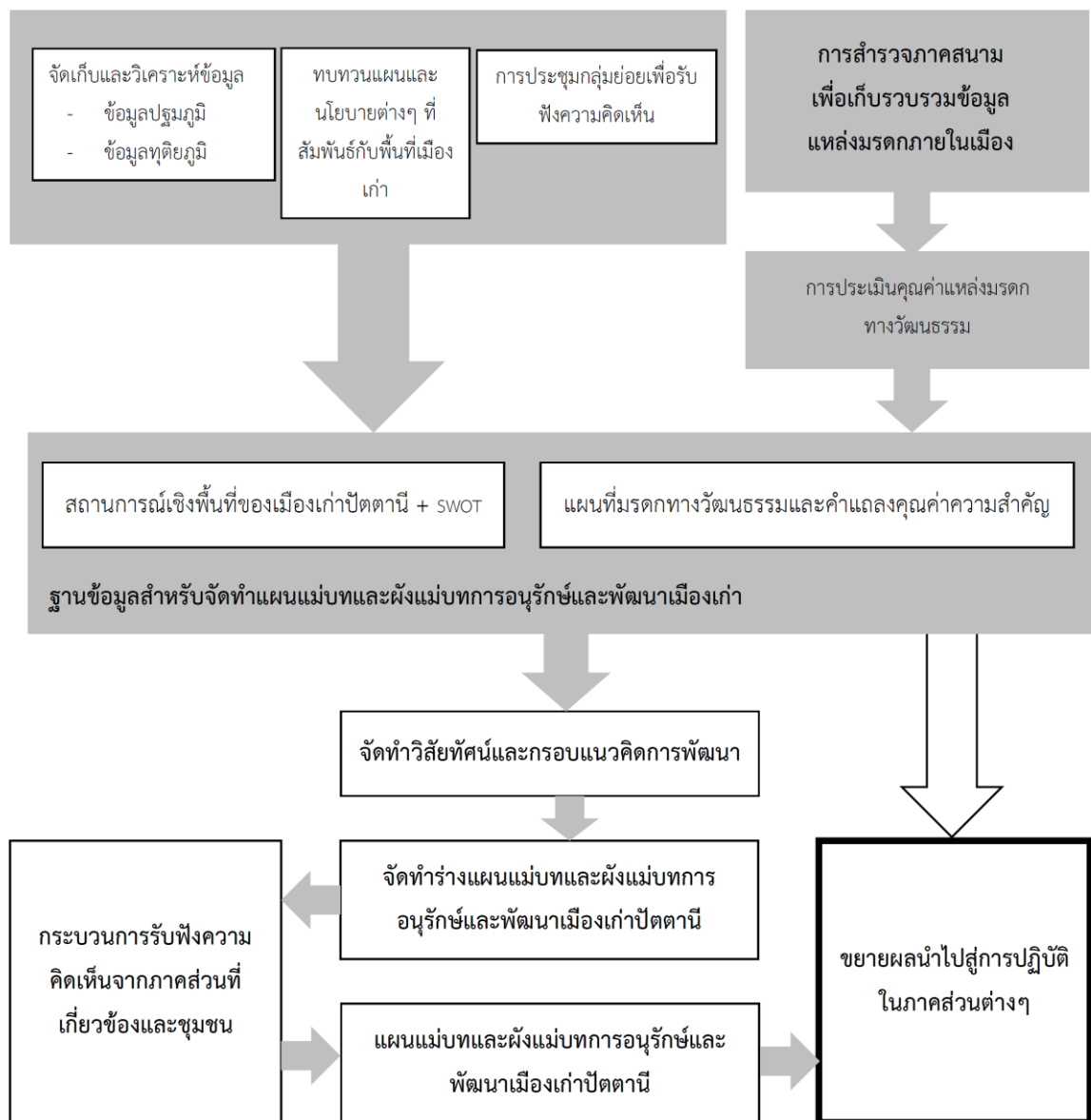
4) แผนงาน โครงการ กิจกรรมที่เสนอที่ระบุรายละเอียดในประเด็นหลักๆ เช่น หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ แนวทางการดำเนินงาน สถานที่ดำเนินงาน แบบร่างผังบริเวณโครงการหรือรูปทัศนียภาพตามความเหมาะสม ระยะเวลาดำเนินการ งบประมาณ แหล่งที่มาของทุนและงบประมาณ บุคคลหรือกลุ่มบุคคล หรือหน่วยงานที่ต้องให้ความร่วมมือและรับผิดชอบ และผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.2.5 จัดทำกิจกรรมพัฒนาองค์ความรู้ ประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) เสนอแผนพัฒนาองค์ความรู้ ประชาสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

2) ดำเนินการประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้การบริหารจัดการเมืองเก่า และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการศึกษา และขยายผลการดำเนินงานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัดและท้องถิ่น ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ผู้นำทางศาสนา และภาคประชาชนในพื้นที่ โดยจัดประชุมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างน้อย 3 ครั้ง จัดประชุมกลุ่มย่อยให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่อย่างน้อย 6 ครั้ง และจัดประชุมขยายผลการดำเนินงานโครงการเพื่อนำแผนแม่บท ไปสู่การปฏิบัติอย่างน้อย 1 ครั้ง

1.4 กระบวนการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทฯ

รูปที่ 1.3 แผนภาพสรุปขอบเขตการดำเนินงานของโครงการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

บทที่ 2 บทสรุปสถานการณ์เชิงพื้นที่ของเมืองเก่าปัตตานี

2.1 สถานการณ์เชิงพื้นที่ของบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

ในกระบวนการศึกษาวิจัยเพื่อวางแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี ขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งนั้นคือการศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่เป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันอันนำไปสู่การวางแผนเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีในอนาคต โดยในขั้นตอนของการศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่เป้าหมายนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 11 ประเด็น ได้แก่ 1) ลักษณะทั่วไปทางกายภาพ 2) ประวัติศาสตร์โบราณคดี 3) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม 4) วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) กรรมสิทธิ์ที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน 6) กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติหรือมติคณะรัฐมนตรีที่ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน 7) ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ ในพื้นที่ที่มีผลต่อเมืองเก่า 8) สิ่งก่อสร้าง ภูมิทัศน์ และสภาพแวดล้อม 9) ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ 10) สังคม ประชากร และการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 11) เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว

2.1.1 ลักษณะทั่วไปทางกายภาพ

12

พื้นที่เมืองเก่าปัตตานีมีเนื้อที่รวม 2.35 ตารางกิโลเมตร เป็นไปตามแผนที่ท้ายประกาศ โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ เริ่มต้นที่บริเวณพิกัด QH 492604 ข้ามแม่น้ำปัตตานีไปทางทิศตะวันออกเลียบขนานกับถนนเจริญนคร โดยห่างจากกึ่งกลางถนนเจริญนครประมาณ 100 เมตร ผ่านถนนนาเกลือ สิ้นสุดที่ถนนนาเกลือซอย 4/1 ซึ่งห่างจากกึ่งกลางถนนนาเกลือประมาณ 100 เมตร

ทิศตะวันออก เริ่มจากถนนนาเกลือซอย 4/1 ไปทางทิศใต้ เลียบขนานกับถนนนาเกลือโดยห่างจากกึ่งกลางถนนนาเกลือประมาณ 100 เมตร ผ่านถนนรามโกมุท แล้วไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ จนถึงปากทางเข้าถนนยะรังตรอก 1 เลียบตามแนวกึ่งกลางถนนยะรังไปทางทิศใต้ผ่านสี่แยกจะบังติกอประมาณ 30 เมตร แล้วไปทางทิศตะวันออกเลียบขนานไปกับถนนยะรังซอย 5 โดยห่างจากจุดกึ่งกลางถนนยะรังซอย 5 ประมาณ 100 เมตร โดยมีระยะทางประมาณ 400 เมตร แล้วไปทางทิศใต้ โดยเลียบขนานไปกับกึ่งกลางถนนยะรัง โดยห่างจากจุดกึ่งกลางถนนยะรังประมาณ 400 เมตร ผ่านทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 42 (ถนนเพชรเกษม) ไปสิ้นสุดที่กึ่งกลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410

ทิศใต้ เริ่มจากจุดกึ่งกลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410 ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เลียบขนานไปกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410 และถนนยะรัง โดยมีระยะห่างจากจุดกึ่งกลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410 และถนนยะรังประมาณ 100 เมตร โดยข้ามแม่น้ำปัตตานีและเลียบตามแนวกึ่งกลางแม่น้ำปัตตานีไปทางทิศตะวันตกโดยห่างจากจุดกึ่งกลางแม่น้ำปัตตานีประมาณ 100 เมตร สิ้นสุดที่กึ่งกลางคลองสาธารณะประโยชน์

ทิศตะวันตก เริ่มจากกึ่งกลางคลองสาธารณะประโยชน์ เลียบขนานกับกึ่งกลางแม่น้ำปัตตานีไปทางทิศเหนือ โดยห่างจากจุดกึ่งกลางแม่น้ำปัตตานีระยะทางประมาณ 100 เมตร โดยผ่านถนนโรงอ่างแล้วไปทางทิศตะวันออกเลียบขนานกับกึ่งกลางแม่น้ำปัตตานี ไปทางทิศเหนือสิ้นสุดที่พิกัด QH492604

บริเวณเมืองเก่าปัตตานี มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มแม่น้ำ มีน้ำท่วมในฤดูฝน ลักษณะพื้นที่ลาดเอียง จากทิศใต้ไปทางทิศเหนือ มีแม่น้ำปัตตานีไหลผ่านเป็นแม่น้ำสำคัญ มีน้ำตลอดปีใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การประมง เลี้ยงสัตว์ และใช้ประโยชน์ทางด้านกิจการประปา ใช้เป็นแหล่งน้ำดิบในการผลิตน้ำประปาเพื่อบริการน้ำดื่มมาใช้ ให้แก่ประชาชนทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ลักษณะดินเป็นดินเหนียวและดินร่วนปนทราย ซึ่งมีระดับความสมบูรณ์ปานกลางถึงค่อนข้างสูง การระบายน้ำไม่ค่อยดี เหมาะในการปลูกพืชสวนและพืชไร่

พื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบกับพื้นที่อยู่ใกล้กับชายฝั่งทะเล และมีแม่น้ำปัตตานีไหลผ่าน จึงมีอากาศเย็นสบายตลอดปี มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนกับฤดูฝน ฤดูร้อนระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนกรกฎาคม และฤดูฝนระหว่างเดือนสิงหาคม ถึง เดือนมกราคมของปีถัดไป อุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 26-28 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝน เฉลี่ย 1,440 มิลลิเมตร/ปี

พื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานี เป็นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ มีระบบนิเวศแบบ 3 น้ำ คือ น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม เนื่องจากตั้งอยู่ริมแม่น้ำปัตตานีในบริเวณที่ใกล้กับปากแม่น้ำที่จะออกสู่ทะเล ทำให้ได้รับอิทธิพลจากน้ำขึ้นน้ำลง ความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศแบบ 3 น้ำ ทำให้เมืองปัตตานีเป็นแหล่งประมงทั้งประมงทะเลและประมงเพาะเลี้ยงที่สำคัญของภาคใต้

2.1.2 ประวัติศาสตร์และโบราณคดี

ปัตตานีเป็นดินแดนที่มีประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อันยาวนานชาวพื้นเมืองมีจิตสำนึกต่ออดีตของตนสูงมากเช่นเดียวกับทางฝ่ายรัฐบาลกลางได้ใช้ความพยายามเป็นเวลายาวนานที่จะนำเอาดินแดนส่วนนี้ไปอยู่ภายใต้การปกครองดูแลอย่างใกล้ชิด ประวัติศาสตร์ปัตตานีจึงเต็มไปด้วยการดิ้นรนต่อสู้เพื่อพัฒนา

บ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า ความสัมพันธ์กับต่างชาติ การรับเอาวัฒนธรรมจากต่างชาติและการรักษาระดับความสัมพันธ์อันเหมาะสมจากการที่รัฐบาลกลางค่อยๆ กระชับการปกครองเมืองปัตตานีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเหตุนี้ปัตตานีในอดีตจึงกลายเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญและมีการกระทบกระทั่งกันในทางประวัติศาสตร์มากที่สุดแห่งหนึ่ง บันทึกทางประวัติศาสตร์ของปัตตานีในอดีตจึงมีทั้งบันทึกของชาวพื้นเมืองที่มีลักษณะเป็นปฏิกิริยาต่อการเข้าควบคุมของรัฐบาลกลางและเอกสารของทางฝ่ายรัฐบาลที่เขียนขึ้นเพื่ออธิบายความชอบธรรมของตนที่จะรวมเอาดินแดนแห่งนี้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทยอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันการเสนอประวัติศาสตร์ปัตตานีในลักษณะที่เป็นข้อเท็จจริงจึงต้องอาศัยการตรวจสอบเอกสารอย่างถี่ถ้วนและเป็นการยากลำบากอย่างยิ่ง²

เมืองปัตตานีพัฒนาขึ้นมาจากหมู่บ้านเล็กๆ ริมฝั่งทะเล เมื่อมีเรือสินค้ามาจอดแวะอยู่บ่อยๆ เมืองก็ขยายตัวออกไป มีผู้คนมาอาศัยหนาแน่น ราชาศรีวงศ์ย้ายเมืองหลวงจาก "โกตามะหลิขัย" เมืองหลวงเก่ามายังปัตตานี สมัยนั้นการติดต่อกับต่างชาติ โดยเฉพาะอินเดียและคาบสมุทราหรับได้ส่งผลสำคัญคือการยอมรับนับถือศาสนาอิสลามโดยตามตำนานกล่าวว่าชาวปาไซทำการรักษาอาการป่วยของรายาอินทิราทที่ไม่มีใครสามารถรักษาให้หายได้ พระองค์จึงยินยอมรับนับถือศาสนาอิสลาม และการดัดแปลงอักษรอาหรับเป็นอักษรยาวี นอกจากนี้ยังติดต่อกับอาณาจักรอยุธยาอย่างใกล้ชิด ดังที่ปรากฏในปี พ.ศ. 2106 ว่ากองทัพปัตตานีได้เดินทางมาถึงอยุธยา และได้ก่อความวุ่นวายขึ้น จากเหตุการณ์นี้ทำให้ความสัมพันธ์กับอยุธยาตกต่ำลงขณะที่เหตุการณ์ภายในก็เต็มไปด้วยการแย่งชิงอำนาจในหมู่เครือญาติเรื่อยมา จนกระทั่งไม่มีผู้สืบทอดอำนาจหลงเหลือ บัลลังก์รายาจึงตกเป็นของสตรีในที่สุด

อาณาจักรปัตตานีในช่วงสมัยรายาฮิยา (พ.ศ. 2127-2159) ถึงรายากูนิง (พ.ศ. 2178-2231) ซึ่งล้วนเป็นกษัตริย์ ถือเป็นอาณาจักรของชาวมลายูที่มีความรุ่งเรืองมากที่สุด หลังจากมะละกาตกเป็นเมืองขึ้นของโปรตุเกส ทำให้ปัตตานีกลายเป็นศูนย์กลางการค้าขายและความรุ่งเรืองมาก ดังบันทึกของชาวต่างชาติว่า “... พลเมืองปัตตานีมีชายอายุ 16-60 ปี อยู่ถึง 150,000 คน เมืองปัตตานีมีผู้คนหนาแน่น เต็มไปด้วยบ้านเรือน บ้านเรือนราษฎรนับตั้งแต่ประตูราชวังถึงตัวเมืองปลูกสร้างเรียงรายไม่ขาดระยะ หากว่ามีแมวเดินบนหลังคาบ้านหลังแรกไปยังหลังสุดท้าย ก็เดินได้โดยไม่ต้องกระโดดลงบนพื้นดินเลย ...”

ในสมัยรายาฮิยา การติดต่อกับต่างชาติเจริญรุ่งเรืองมาก มีเรือสินค้าเข้ามาเทียบท่าอย่างไม่ขาดสาย และเริ่มการค้ากับฮอลันดา สเปน และอังกฤษเป็นครั้งแรก พระองค์ยังพระราชทานพระชนิษฐาอูงแก่สุลต่านแคว้นปะหัง เพื่อคานอำนาจกับแคว้นยะโฮร์ ต่อมาในสมัยรายาปิรุ ปัตตานีและกลันตันรวมตัวกันเป็นสหพันธรัฐปัตตานี และทรงพระราชทานพระธิดากูนิง ธิดาของพระชนิษฐาอูงกับสุลต่านแคว้นปะหัง แก่ออกญาเดโช บุตรเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช

² สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สารานุกรมภาคใต้, 2529

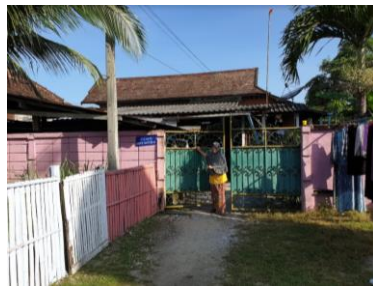
แต่หลังจากการย้ายปัฐมวรรคในปี 2167 รายงานซึ่งเสด็จกลับมาจากปะหังก็ติดสัมพันธ์กับอยุธยา ทรงยุติการส่งบรรณาการแก่ออยุธยา ยกทัพตีเมืองพัทลุงและนครศรีธรรมราช พระนางยังให้พระธิดาภูนิง ภรรยาของออกญาเดโช อภิเษกกับสุลต่านแคว้นยะโฮร์ ด้วยเหตุเหล่านี้ทำให้สมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงส่งกองทัพเข้าโจมตีเมืองปัตตานีในปี พ.ศ. 2177 แต่ไม่อาจเอาชนะได้ เมื่อถึงปี พ.ศ. 2178 รายงานเสด็จสวรรคตนำไปสู่การเจริญสัมพันธไมตรีที่แน่นแฟ้นของ 2 อาณาจักรขึ้นใหม่ในช่วงสั้น ๆ ปัตตานีส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทองแก่ออยุธยาตามเดิม และรายงานเสด็จเยือนกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2184 แต่ความสัมพันธ์กับกัณฑ์กลับตลกต่ำลง ราชวงศ์ศรีวังสาสิ้นสุดลง เมื่อกองทัพกัณฑ์ยกทัพตีเมืองปัตตานีแตกในปี พ.ศ. 2231 รายงานเสด็จหนีไปแคว้นยะโฮร์ และสิ้นพระชนม์ลงระหว่างทางที่แคว้นกัณฑ์ หลังจากนั้นมาอาณาจักรปัตตานีก็ไม่สามารถกลับมารุ่งเรืองได้อย่างเก่าอีก และอยู่ภายใต้การปกครองของกัณฑ์ เศรษฐกิจที่ซบเซาทำให้อาณาจักรอ่อนแอลง

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ปี พ.ศ. 2329 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงยกทัพตีเมืองปัตตานีไว้ได้ ปัตตานีจึงเป็นประเทศราชของสยามตั้งแต่นั้นมา กองทัพสยามยึดเอาทรัพย์สินสมบัติและปืนใหญ่ที่หล่อในสมัยอยุธยาไป 3 กระบอก แต่เหลือมาถึงกรุงเทพเพียง 1 กระบอก คือปืนใหญ่พญาตานี ปัจจุบันอยู่หน้ากระทรวงกลาโหม ความไม่พอใจต่อการปกครองของชาวสยาม ก่อให้เกิดกบฏครั้งใหญ่ 4 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2334 และ พ.ศ. 2351 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงแยกอาณาจักรปัตตานีเป็น 7 หัวเมือง และในปี พ.ศ. 2374 และ พ.ศ. 2381 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตัดสินพระทัยให้ราชวงศ์กัณฑ์ปกครองปัตตานีต่อมา กระทั่งปี พ.ศ. 2445 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเตรียมการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล การปกครองโดยราชวงศ์กัณฑ์จึงยุติลง และถือเป็นปีสิ้นสุดของอาณาจักรปัตตานี ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของสยามโดยสมบูรณ์ มณฑลปัตตานีก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2449 แต่ถึงปี พ.ศ. 2466 ชาวบ้านจำนวนมากก็ออกมาชุมนุมประท้วงข้าราชการและเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงออกพระบรมราโชบายสำหรับมณฑลปัตตานี เมื่อ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2466 ไว้ 6 ข้อเพื่อแก้ไขความไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่และข้าราชการ และนำไปสู่การยุบมณฑลปัตตานีเป็น 3 จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จนถึงทุกวันนี้

2.1.3 ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเป็นคุณค่าและเอกลักษณ์ที่สำคัญที่สะท้อนลักษณะเด่นของเมืองและประชากรที่อาศัยอยู่ในเมือง นับเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องซึ่งปรากฏหลักฐานชัดเจนมากที่สุด รูปแบบสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเป็นสิ่งซึ่งแสดงหลักฐานถึงประวัติศาสตร์และพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของย่านเมืองเก่า ในพื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีซึ่งครอบคลุมพื้นที่ด้านทิศใต้คือชุมชนในพื้นที่ตำบลจะบังติกอ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู ส่วนตอนกลางของพื้นที่มีมัสยิดกลางปัตตานีและตลาดสด

เทศบาลเมืองปัตตานีเป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นชุมชนใหม่เกิดขึ้นจากการสร้างมัสยิดกลางจังหวัดปัตตานีและการพัฒนาถนนยะรังจนกลายเป็นย่านศูนย์กลางพาณิชยกรรมของเมืองปัตตานีในปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิมและกลุ่มชาวจีนและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ทำการค้า ส่วนด้านทิศเหนือในพื้นที่ตำบลอาเนาะรูชุมชนส่วนใหญ่เป็นชุมชนชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าและตั้งตลาดขึ้นบริเวณนี้โดยมีศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ ด้วยลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนและประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนในแต่ละพื้นที่ก่อให้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป ได้แก่ สถาปัตยกรรมแบบเรือนมลายู สถาปัตยกรรมแบบจีน สถาปัตยกรรมแบบอิทธิพลศิลปะนีโอคลาสสิก สถาปัตยกรรมแบบอิทธิพลศิลปะอาร์ตเดคโค สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ สถาปัตยกรรมไทยประเพณี และ สถาปัตยกรรมในศาสนาอิสลาม

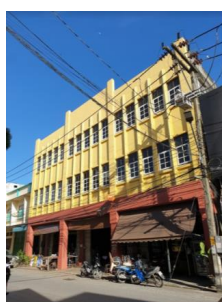
สถาปัตยกรรมแบบเรือนมลายู

สถาปัตยกรรมแบบจีน

สถาปัตยกรรมอิทธิพลศิลปะแบบนีโอคลาสสิก

สถาปัตยกรรมอิทธิพลศิลปะแบบอาร์ตเดคโค

สถาปัตยกรรมยุคทันสมัย

สถาปัตยกรรมไทยประเพณี

สถาปัตยกรรมในศาสนาอิสลามแบบประเพณีอาหรับ

สถาปัตยกรรมในศาสนาอิสลามแบบพื้นถิ่น

รูปที่ 2.1 ตัวอย่างอาคารในรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบต่างๆ ในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

2.1.4 วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในพื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานี เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวจีนและชาวมุสลิมที่ทำการค้าบริเวณท่าเรือริมแม่น้ำปัตตานี มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ชัดเจน ทำให้เกิดความร่ำรวยด้านวัฒนธรรมที่ยังคงปรากฏหลักฐานของความรุ่งเรืองในอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน โดยผู้ศึกษาได้แบ่งกลุ่มชุมชนเพื่อการศึกษาหาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีออกเป็น 3 บริเวณตามที่คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ได้ระบุไว้ในประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ฉบับ 2 (พ.ศ. 2561) ครอบคลุมย่านมรดกทางวัฒนธรรม ใน 3 ย่านด้วยกัน คือ ย่านที่ 1 บริเวณศาล

เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ย่านชุมชนหัวตลาดริมถนนอาเนาะรู ย่านการค้าเก่าบนถนนญาติ และย่านชุมชนโดยรอบชุมชนจีนหัวตลาด หรือภาษามลายูใช้คำว่า “กือดาจีนอ” เป็นชุมชนเก่าแก่ของปัตตานี ตั้งอยู่ที่ถนนอาเนาะรู ย่านที่ 2 บริเวณย่านการค้าเก่าบนถนนยะรัง ซึ่งมีตึกแถวเก่าที่มีเอกลักษณ์เรียงรายเกาะกลุ่มกันอย่างต่อเนื่อง รวมถึงพื้นที่โดยรอบมัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี ชุมชนนี้ตั้งอยู่ในเขตตำบลจะบังติกอ เชื่อมต่อกับชุมชนวังเก่า เป็นพื้นที่พัฒนาใหม่ โดยมีมัสยิดกลางจังหวัดปัตตานีเป็นศูนย์กลางของย่าน และย่านที่ 3 บริเวณเมืองเก่าจะบังติกอ ประกอบไปด้วย วังเจ้าเมือง สุสานโต๊ะอาเยาะห์ และย่านชุมชนโดยรอบชุมชนมลายูจะบังติกอ หรือชุมชนวังเก่า ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลจะบังติกอ ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำปัตตานีในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี ในพื้นที่ชุมชนแห่งนี้เดิมเคยเป็นที่ตั้งของวังโบราณของเจ้าเมืองปัตตานี พื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีทั้ง 3 บริเวณดังกล่าว มีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันทั้งทางด้านกายภาพ ประเพณี วัฒนธรรม และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ที่ยาวนานของเมืองปัตตานี

2.1.5 กรรมสิทธิ์ที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2560 บริเวณพื้นที่เมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง จำแนกตามการใช้ประโยชน์ที่ดินได้ 9 ประเภท ได้แก่ พาณิชยกรรม ที่อยู่อาศัย สถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา ศาสนสถาน ที่โล่งเพื่อนันทนาการ เกษตรกรรม ถนน และแหล่งน้ำ โดยมีสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 2.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันบริเวณพื้นที่เมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	เขตพื้นที่ต่อเนื่อง		เขตพื้นที่เมืองเก่า		รวม	
	ตร.กม.	ร้อยละ	ตร.กม.	ร้อยละ	ตร.กม.	ร้อยละ
พาณิชยกรรม	0.39	34.82	0.42	34.15	0.81	34.47
ที่อยู่อาศัย	0.23	20.54	0.23	18.70	0.46	19.57
สถาบันราชการ	0.12	10.71	0.01	0.81	0.13	5.53
สถาบันการศึกษา	0.03	2.68	0.02	1.63	0.05	2.13
ศาสนสถาน	0.02	1.79	0.14	11.38	0.16	6.81
ที่โล่งเพื่อนันทนาการ	0.08	4.14	0.01	0.81	0.09	3.83
เกษตรกรรม	0.11	9.82	0.18	14.63	0.29	12.34
ถนน	0.08	4.14	0.10	8.13	0.18	4.66
แหล่งน้ำ	0.06	5.36	0.12	9.76	0.18	4.66
รวม	1.12	100.00	1.23	100	2.35	100

ที่มา: ข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ กรมพัฒนาที่ดิน

จากการสำรวจข้อมูลกรรมสิทธิ์ที่ดินบริเวณพื้นที่เมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง พบว่า มีพื้นที่ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของราชการเป็นพื้นที่ประมาณ 0.22 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 9.36 ของพื้นที่บริเวณเมืองเก่าทั้งหมด และเป็นพื้นที่ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนประมาณ 1.56 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 66.38 ของพื้นที่เมืองเก่าทั้งหมด

ตารางที่ 2.2 กรรมสิทธิ์ที่ดินบริเวณพื้นที่เมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	เขตพื้นที่ต่อเนื่อง		เขตพื้นที่เมืองเก่า		รวม	
	ตร.กม.	ร้อยละ	ตร.กม.	ร้อยละ	ตร.กม.	ร้อยละ
ที่ดินส่วนราชการ	0.2	14.86	0.02	1.63	0.22	9.36
ที่ภาคเอกชน	0.73	65.18	0.83	64.48	1.56	66.38
ที่ดินป่าไม้	0	-	0	-	0	-
สถาบันการศึกษา	0.03	2.68	0.02	1.63	0.05	2.13
ศาสนสถาน	0.02	1.79	0.14	11.38	0.16	6.81
ถนน	0.08	4.14	0.10	8.13	0.18	4.66
แหล่งน้ำ	0.06	5.36	0.12	9.76	0.18	4.66
รวม	1.12	100.00	1.23	100.00	2.35	100.00

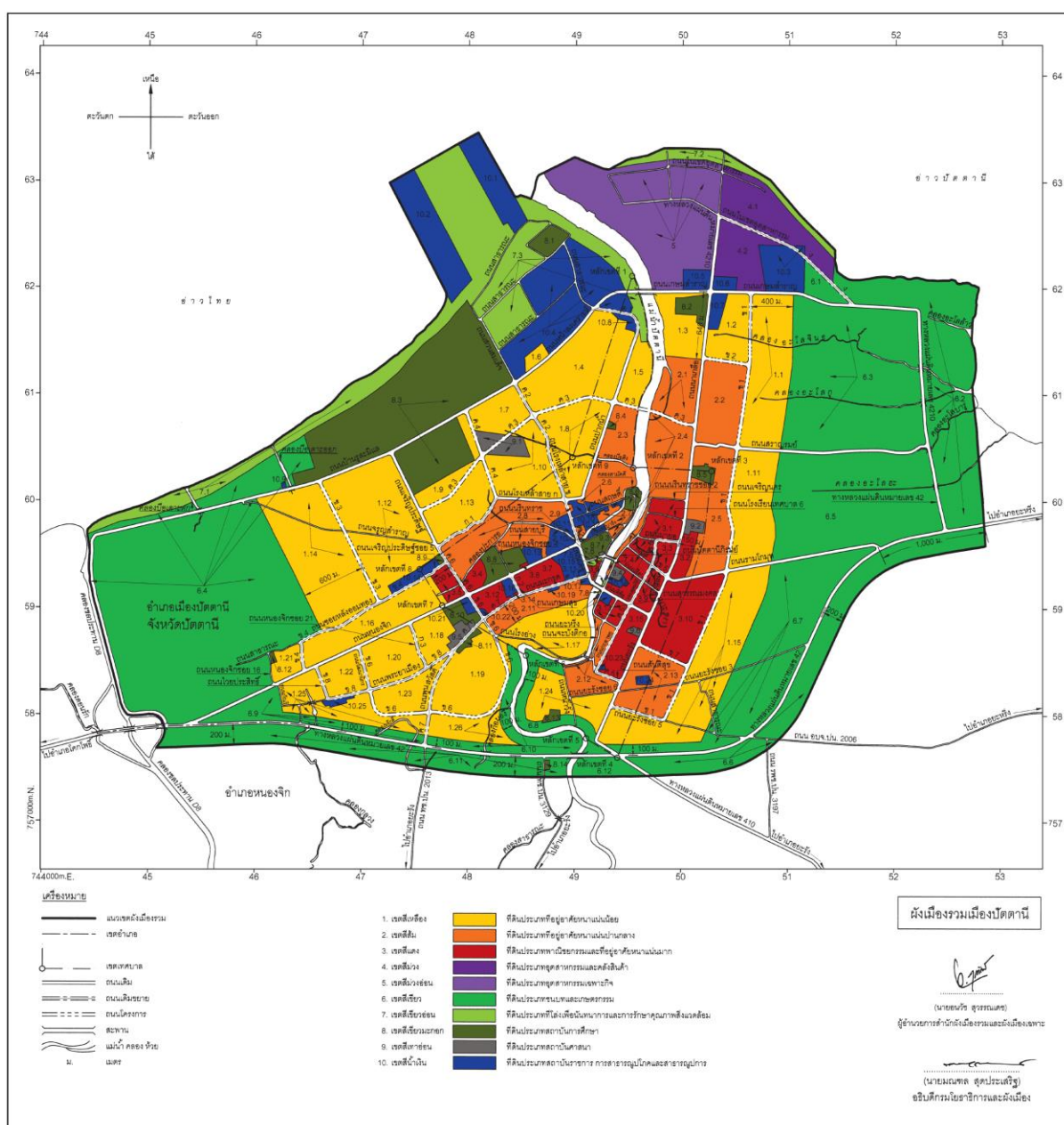
ที่มา: การสำรวจ

2.1.6 กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติหรือมติคณะรัฐมนตรีที่ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน

กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติหรือมติคณะรัฐมนตรีที่ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี มีดังนี้

กฎกระทรวงให้บังคับใช้ผังเมืองรวมจังหวัดปัตตานี กฎกระทรวงให้บังคับใช้ผังเมืองรวมให้ใช้บังคับผังเมืองรวม ในท้องที่จังหวัดปัตตานี ภายในแนวเขตตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวงนี้ ให้ใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของที่ดินนั้นๆ ตามที่มีกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือประกาศที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้ โดยไม่อยู่ในบังคับการใช้ประโยชน์ที่ดินที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้ การวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมตามกฎกระทรวงนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และการดำรงรักษาเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบท ในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณูปโภค บริการสาธารณะ และสภาพแวดล้อมในบริเวณแนวเขต ให้สอดคล้องกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กฎกระทรวงให้บังคับใช้ผังเมืองรวมเมืองปัตตานี พ.ศ. 2558 ผังเมืองรวมเมืองปัตตานีฉบับที่ใช้อยู่ปัจจุบันถูกประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2558 โดยใช้บังคับผังเมืองรวม ในท้องที่ตำบลรูสะมิแล ตำบลบานา ตำบล

[illegible]

รูปที่ 2.2 แผนที่กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในผังเมืองรวมเมืองปัตตานี
ที่มา : สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดปัตตานี, 2558

2.1.7 ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ ในพื้นที่ที่มีผลต่อเมืองเก่า

ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ ในพื้นที่ที่มีผลต่อเมืองเก่า ซึ่งเกี่ยวข้องกับการการวางแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี มีดังนี้

แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ภายในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดย ความมั่นคง หมายถึง การมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศในทุกระดับ ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชนครัวเรือน และปัจเจกบุคคล และมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งมิติทางการทหาร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง ความมั่งคั่ง หมายถึง ประเทศไทยมีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนจนเข้าสู่กลุ่มประเทศรายได้สูง ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาลดลง ประชากรมีความอยู่ดีมีสุขได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น และมีการพัฒนาอย่างทั่วถึงทุกภาคส่วนมีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ และ ความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่อยู่นบนหลักการใช้ การรักษา และการฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม โดยการประเมินผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ ประกอบด้วย 1) ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย 2) ชีตความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเศรษฐกิจ และการกระจายรายได้ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ 4) ความเท่าเทียมและความเสมอภาคของสังคม 5) ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ และ 6) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการให้บริการของภาครัฐ

ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นหน่วยงานที่มีวิสัยทัศน์และบทบาทในฐานะเป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวการกีฬาและนันทนาการเพื่อให้ภาคส่วนต่างๆ ตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเหล่านี้สามารถเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและพัฒนาสังคมได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬาของประเทศสอดคล้องกับแผนใน

ระดับต่างๆ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนา คือ “มุ่งพัฒนาและบูรณาการด้านการท่องเที่ยวและกีฬาสร้างเสริมความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ” เป้าหมายของยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560-2564) เป็นเป้าหมายที่เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬาในมิติที่สำคัญต่างๆโดยเป้าหมายของการดำเนินงานตามประเด็นยุทธศาสตร์คือ “การพัฒนาและบูรณาการตามมิติราชการ (Function Base) มิติยุทธศาสตร์ (Agenda Base) และมิติพื้นที่ (Area Base)” โดยสามารถแยกออกเป็นเป้าหมายย่อยที่สอดคล้องตามพันธกิจขั้นต้นและเป็นรากฐานของการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ของยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาฉบับที่ 4 ดังนี้ 1) นโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬาประสบความสำเร็จในการพัฒนาแหล่งสินค้าบริการและการอำนวยความสะดวกในตลาดการท่องเที่ยวและกีฬาอย่างมีความสมดุลและยั่งยืนและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของประเทศในภาพรวม 2) การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการดำเนินงานของทุกภาคส่วนนั้นเป็นไปอย่างสมดุลและเพียงพอการกระจายการพัฒนานั้นเป็นไปอย่างทั่วถึงในระดับพื้นที่ทำให้ชุมชนมีความสามารถในการแข่งขันและได้รับโอกาสจากตลาดการท่องเที่ยวและกีฬาอย่างทั่วถึง 3) บุคลากรและภาคีเครือข่ายของทุกภาคส่วนในตลาดการท่องเที่ยวและกีฬามีคุณภาพและสามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนได้รับปัจจัยสนับสนุนและมาตรฐานต่างๆที่จำเป็นในการส่งเสริมให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและกีฬาของประเทศประสบความสำเร็จในระดับสากล 4) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้ผ่านการพัฒนาระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อการบริหารและให้บริการตลอดจนพัฒนาองค์ความรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆอย่างเป็นระบบ และ 5) การบริหารและจัดการการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีการบูรณาการร่วมกันกับทุกระดับและทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องและทุกฝ่ายสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและกีฬาได้อย่างแท้จริง

ยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม กรอบทิศทางยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมระยะ 20 ปี โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในระดับนานาชาติมีภาพลักษณ์ความสัมพันธ์ที่ดีและได้รับการยอมรับในเวทีทางวัฒนธรรมระดับสากล ด้านผลักดันสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมเอื้ออาทร มีความปรองดองสมานฉันท์เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ประเทศไทยมีรายได้และความมั่งคั่งจากอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และบริการทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้นโดยกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนา คือ “วัฒนธรรมสร้างคนดีสังคมสันติสุขทุนทางวัฒนธรรมเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจไทยเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ” โดยกรอบทิศทางดังกล่าวเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีใน 5 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านความมั่นคง จะดำเนินการเพื่อเทิดทูนสถาบันหลักของชาติและสนับสนุนการรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยภายใน ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน จะดำเนินการเพื่อใช้มิติทางวัฒนธรรมสนับสนุนการพัฒนาภาคการผลิตและบริการ พัฒนาผู้ประกอบการและเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งเชื่อมโยงกับภูมิภาคและเศรษฐกิจโลก ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพคน จะดำเนินการเพื่อสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพคน

ตลอดช่วงชีวิตวัยกระตือรือร้นการศึกษาและการเรียนรู้ พลิกฝั่งระเบียบวินัยคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมทั้งสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางสังคม จะดำเนินการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม ทนทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชน เสริมสร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตในสังคมสูงวัย และยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ จะดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างบทบาทและภารกิจของหน่วยงานด้านศิลปวัฒนธรรม ปรับปรุงกฎหมายด้านศิลปวัฒนธรรม พัฒนากลไกสนับสนุนการบริหารจัดการงานวัฒนธรรม กลไกในการนำกรอบทิศทางการพัฒนาด้านวัฒนธรรมระยะ 20 ปี ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้การนำกรอบทิศทางการพัฒนาด้านวัฒนธรรมระยะ 20 ปีไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์และเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม กระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมทุกระดับจะให้ความสำคัญกับบทบาทของหน่วยงานภาคเอกชนควบคู่กับภาครัฐทั้งความชัดเจนของนโยบายกรอบทิศทางการปฏิบัติของหน่วยงานหลัก หน่วยงานสนับสนุน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ และกลไกการบริหารจัดการที่ชัดเจนมีความเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ เพื่อร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ควบคู่ไปกับการกำกับดูแลและการบริหารจัดการตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งการกำหนดบทบาทของภาครัฐและเอกชนที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานขับเคลื่อนพัฒนาให้มีความชัดเจนมากขึ้น

ยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาตามพันธกิจของกระทรวง โดยมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา คือ “ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีความรู้คู่คุณธรรมอย่างมีคุณภาพทั่วถึงและเสมอภาค เป็นกำลังคน ที่มีทักษะและศักยภาพรองรับการพัฒนาประเทศ ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21” และมีเป้าประสงค์หลักเพื่อคุณภาพการศึกษาของไทยดีขึ้น คนไทยได้รับโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีระบบบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและการกระจายอำนาจสู่ภูมิภาค คนไทยมีคุณธรรมจริยธรรม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในอนาคต กำลังคนได้รับการผลิตและพัฒนาทักษะให้สมรรถนะตรงตามความต้องการของพื้นที่และประเทศ และคนไทยมีองค์ความรู้ สามารถสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ พัฒนางานวิจัย เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 6 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ เน้นการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนาากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เน้นคือ ผลิตและพัฒนาากำลังคนให้มีสมรรถนะในสาขาที่ตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ส่งเสริม การผลิตและพัฒนาากำลังคนที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นเลิศเฉพาะด้าน ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่สร้างผลผลิตและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย

และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เน้นส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้สื่อตำราเรียน และสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มีคุณภาพ มาตรฐาน และประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ สร้างเสริม และปรับเปลี่ยนค่านิยมของคนไทยให้มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา เน้นการเพิ่มโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาสำหรับคนทุกช่วงวัย พัฒนาฐานข้อมูลด้านการศึกษาที่มีมาตรฐาน เชื่อมโยงและเข้าถึงได้ ยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เน้นการส่งเสริม สนับสนุนการสร้างจิตสำนึกรักษ์ สิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรม และนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่การปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ และพัฒนาองค์ความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมด้านการสร้างเสริมคุณภาพชีวิต ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา เน้นการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษา เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับระบบการเงินเพื่อการศึกษา พัฒนาระบบบริหารงานบุคคล ของครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา การติดตามประเมินผลแผนการศึกษาแห่งชาติ แนวคิดและหลักการติดตามประเมินผล เป็นการติดตามประเมินผลที่เปิดโอกาสให้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน ทั้งการประเมินผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ โดยแต่ละหน่วยงานประเมินการดำเนินงานของตน ควบคู่ไปกับการให้หน่วยงานกลางประเมิน มีหลักเกณฑ์การติดตามและประเมินผลตัวชี้วัดที่ชัดเจน โปร่งใส มีมาตรฐาน และถูกต้องตามหลักวิชาการ

แผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย แผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2560 ถึง 2564 มีความสำคัญในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานของกระทรวงมหาดไทย ในฐานะกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานตามนโยบายรัฐบาล งานตามภารกิจของกระทรวงมหาดไทย และงานในระดับพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนมีรากฐานการดำรงชีวิตและพัฒนาสู่อนาคตได้อย่างมั่นคงและสมดุล ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนา คือ “ประชาชนมีหลักฐานการดำรงชีวิตและพัฒนาสู่อนาคตได้อย่างมั่นคงและสมดุลตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์เพื่อชุมชนเข้มแข็งชุมชนมีความปลอดภัย สังคมมีความสงบเรียบร้อย หน่วยงานภาครัฐมีการบริหารจัดการที่ดี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้มแข็ง และพื้นที่ภูมิภาคและพื้นที่เศรษฐกิจมีขีดความสามารถในการแข่งขัน ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 5 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายเพื่อให้หมู่บ้านและชุมชนมีความเข้มแข็ง ประชาชนพึ่งพาตนเองได้ เศรษฐกิจฐานรากได้รับการพัฒนา และผู้ด้อยโอกาสได้รับโอกาสเข้าถึงบริการทางสังคมเพิ่มขึ้น ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มศักยภาพการพัฒนาสภาพแวดล้อมสู่อนาคต ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการจัดการอย่าง

เหมาะสม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และประชาชนมีศักยภาพในการรับมือภัยพิบัติส่งผลให้ความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินลดลง ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายใน ซึ่งมีเป้าประสงค์เพื่อให้ประชาชนในชาติมีความหวงแหน อารักขาไว้ซึ่งสถาบันหลักของชาติ และเกิดความสามัคคีขึ้นในสังคม สังคมมีความสงบเรียบร้อยมั่นคง และมีความพร้อมรับมือภัยคุกคามในรูปแบบต่างๆทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ และระบบข้อมูลมีความถูกต้องเชื่อถือได้และถูกนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาองค์กรอย่างสมดุล ซึ่งมีเป้าประสงค์เพื่อให้องค์กรมีการบริหารจัดการที่ดี และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาภูมิภาคเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจ ซึ่งมีเป้าประสงค์เพื่อให้พื้นที่ภูมิภาคมีขีดความสามารถในการแข่งขัน เมืองมีการพัฒนาอย่างเป็นมาตรฐานสู่ระดับสากล พื้นที่เศรษฐกิจเฉพาะเป้าหมายมีความสามารถในการแข่งขัน สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ และองค์กรมีแผนงานหรือโครงการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน กระทรวงมหาดไทยมีแนวทางในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2560 ถึง 2564 สู่การปฏิบัติโดยการถ่ายทอดให้ทุกภาคส่วนได้รับทราบการจัดทำแผนปฏิบัติราชการประจำปี เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทยอย่างเป็นรูปธรรมและใช้เป็นแนวทางในการติดตามประเมินผลและดำเนินงานของกระทรวงมหาดไทยให้มีประสิทธิภาพและบรรลุผลสัมฤทธิ์

ยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ การจัดทำยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2560-2564 อาศัยแนวคิดการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพสังคมและคุณภาพชีวิต คุณภาพสังคม (Social Quality) ประกอบไปด้วย 4 มิติ คือ 1) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic Security) เพิ่มความเป็นธรรมในการกระจายทรัพยากร เพื่อให้เกิดการกระจายตัวของความมั่งคั่ง ยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดสวัสดิการพื้นฐาน และการเสริมสร้างศักยภาพให้ประชาชนในการยกระดับรายได้ 2) การสร้างโอกาสอย่างเป็นธรรมโดยไม่แบ่งแยก (Social Inclusion) เพิ่มกลไกการเข้าถึงบริการของภาครัฐอย่างเท่าเทียมและปลดล็อกการกีดกันทางสังคมของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส 3) การเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment) สร้างกระบวนการเรียนรู้ระดับปัจเจกเพื่อพัฒนาทักษะทั้งในด้านขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ รวมถึงด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง และ 4) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม (Social Cohesion) พัฒนากลไกและกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี เพื่อสร้างความไว้วางใจกันของคนในสังคม โดยกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนา คือ “เป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาคนและสังคม เพื่อความอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน” ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมบนพื้นฐานความพอเพียง สร้างภูมิคุ้มกัน (Immunity) และส่งเสริมโอกาสทางสังคม (Social Mobility) มีเป้าประสงค์เพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น โดยทำให้คนในกลุ่มที่ต่ำกว่าสามารถมีโอกาสทางสังคม

(Social Mobility) โดยเน้นการขับเคลื่อนในมิติการพัฒนาและป้องกันในลักษณะการให้แต้มต่อและสร้างโอกาส พร้อมกับเสริมศักยภาพไปที่ตัวคน ครอบครัว และชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมายและเครือข่าย เสริมประสิทธิภาพทางสังคม (Social Efficiency) ในลักษณะการพัฒนาศักยภาพและการสร้างเครือข่าย มีเป้าประสงค์เพื่อให้เกิดกลไกขับเคลื่อนที่คนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Growth Engine) โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพและการสร้างเครือข่าย ยุทธศาสตร์ที่ 3 ผนึกกำลังทางสังคมจากทุกภาคส่วน (Social Collaboration) และเสริมสร้างธรรมาภิบาล มีเป้าประสงค์เพื่อเกิดการพัฒนาคนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และการมีสังคมที่มีคุณภาพโดยเน้นการผนึกกำลังทางสังคม การสร้างความตระหนักและเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการองค์กรที่เป็นเลิศและเสริมสร้างธรรมาภิบาล จัดระบบสวัสดิการที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย มีเป้าประสงค์เพื่อ เกิดการพัฒนาสังคมไทยด้วย “ระบบคุณค่าใหม่” คือ การรู้จักเดิม รู้จักพอ รู้จักปัน ซึ่งจะสามารถนำพาประเทศไทยไปสู่ความมั่งคั่ง ความมั่นคงและความยั่งยืนในโลกที่หนึ่งได้ในที่สุด โดยเน้นการวางรากฐานของประเทศเพื่อความมั่นคงและสร้างหลักประกันให้กับการให้ความช่วยเหลือ ในลักษณะแต้มต่อเพื่อให้เข้าถึงโอกาสในการเติมเต็มความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มีความจำเป็นเร่งด่วน

ยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการถ่ายทอดไปสู่การปฏิบัติ ให้ความเชื่อมโยงไปถึงเป้าหมายที่เป็นองค์รวม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแปลงไปสู่การปฏิบัติงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการบูรณาการการทำงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ประเทศชาติ เพื่อให้มีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป โดยมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา คือ “องค์กรหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี” ประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 สงวน อนุรักษ์ ปันฟู และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างบูรณาการที่ตอบสนองต่อการพัฒนาและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 บริหารจัดการน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินอย่างบูรณาการและมีประสิทธิภาพ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 รักษาและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วม ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การป้องกัน การลดผลกระทบ และการปรับตัวเพื่อรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การเพิ่มประสิทธิภาพ การจัดการองค์กร และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แผนพัฒนาจังหวัดปัตตานี จังหวัดปัตตานีได้กำหนดจุดยืนในการพัฒนาจังหวัดทั้งสิ้น 4 จุดยืน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาจังหวัดเป็นศูนย์กลางการค้าอาหารสด อาหารแช่แข็ง อาหารแปรรูป ทั้งการค้าในประเทศ การค้าต่างประเทศ และการค้าบนระบบดิจิทัล ให้ความความเติบโตอย่างมั่นคงของอุตสาหกรรมเกษตร 4 ด้าน คือ อุตสาหกรรมพืชพลังงาน อุตสาหกรรมประมง อุตสาหกรรมปศุสัตว์ และอุตสาหกรรมยางพารา 2) การพัฒนาให้เป็นเมืองแห่งการแปรรูปอาหารเพื่อสุขภาพ และอาหารฮาลาลที่มีคุณภาพมาตรฐานส่งออก และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 3) การพัฒนาประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี บนพื้นฐานสังคมแห่งความ

หลากหลายทางวัฒนธรรม และ 4) การพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการพื้นที่ให้มีความสงบเรียบร้อย และปรับปรุงทัศนสภาพแวดล้อม สร้างปัตตานีเป็นเมืองสะอาด โดยกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนา คือ วิสัยทัศน์การพัฒนา คือ “เมืองเกษตรอุตสาหกรรมและผลิตภัณฑ์ฮาลาลคุณภาพของประเทศ เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่สันติสุข” มีการกำหนดจุดหมายปลายทาง ในการพัฒนาจังหวัดปัตตานีแบบบูรณาการ ที่ให้ความสำคัญกับการนำความหลากหลายทางด้านวิถีชีวิต จารีตประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีคิด และมุมมองต่างๆ ที่สามารถเชื่อมโยงหลายมิติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานีให้เป็นภาพรวมของการพัฒนา ที่มุ่งเน้นความสมดุลระหว่างความพอเพียงกับความสามารถ ในการพัฒนาให้ก้าวทันโลกยุคใหม่ โดยวางสถานะของจังหวัดปัตตานี (Position) ให้เป็นแหล่งผลิตผลการเกษตรและผลิตภัณฑ์ฮาลาล ที่มีคุณภาพบนพื้นฐานการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมั่นคงของประชาชน เมืองเกษตรอุตสาหกรรม หมายถึง ความสำเร็จของการพัฒนาจังหวัดเป็นศูนย์กลางการค้าอาหารสด อาหารแช่แข็ง อาหารแปรรูป ทั้งในรูปแบบการค้าในประเทศ การค้าต่างประเทศ และการค้าบนระบบดิจิทัล มีความเติบโตอย่างมั่นคงของอุตสาหกรรมการเกษตร 4 ด้าน คือ อุตสาหกรรมพืชพลังงาน อุตสาหกรรมประมง อุตสาหกรรมปศุสัตว์ และอุตสาหกรรมยางพารา เป็นเมืองแห่งโรงงานแปรรูปอาหารสุขภาพและอาหารฮาลาล ที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานการส่งออก เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความเชื่อมโยงกับนานาชาติ มีความเข้มแข็งทางการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร สถาบันเกษตรกร ทั้งในระดับครัวเรือน แปลงย่อย แปลงใหญ่ และวิสาหกิจชุมชน และความพร้อมสมบูรณ์ของคุณภาพของแรงงานผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนและผู้ประกอบการใหม่ในเกษตรอุตสาหกรรม มีความพร้อมในการสร้างสรรค์เศรษฐกิจจังหวัดให้มีศักยภาพที่แข่งขันได้ ผลิตภัณฑ์ฮาลาลที่มีคุณภาพของประเทศ หมายถึง เมืองที่มีความมุ่งมั่นในการนำปรัชญาวิถีปฏิบัติของศาสนาอิสลามในส่วนของฮาลาลมาใช้เป็นธงนำ (Flagship) ในการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักชะรีอะฮ์อิสลามแบบพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยการนำหลักคิดในการผลิตและดำเนินวิสาหกิจที่สะอาด ปราศจากสิ่งสกปรก ปฏิกูล หรือสิ่งใดใด ซึ่งเป็นที่รังเกียจโดยบัญญัติของศาสนาอิสลาม รวมทั้งศาสนาอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน อาทิ เช่น อาหารเจของเชื้อสายจีนในปัตตานี มาเป็นกรอบอ้างอิงในการพัฒนา ที่ให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อการบริโภคในชุมชนท้องถิ่นของตนเองอย่างพอเพียง และการผลิตเชิงพาณิชย์ที่กำหนดให้สินค้าและบริการของฮาลาลเป็นผลผลิตหลักในการตอบสนองตลาดเก่าและสร้างตลาดใหม่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยมีเป้าหมายเป็นแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์ฮาลาล ซึ่งผลิตภัณฑ์ฮาลาล ประกอบด้วย อาหารฮาลาล ผลิตภัณฑ์ฮาลาล แพชั่นมุสลิม เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับสตรี และบริการฮาลาล เพื่อไปสู่การเป็นแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์ฮาลาลที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล เป็นผลิตภัณฑ์ตราสัญลักษณ์ของจังหวัดที่สร้างงานสร้างรายได้แก่จังหวัด เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่สันติสุข หมายถึง ปัตตานีเป็นสังคมแห่งความหลากหลายของวัฒนธรรมมุสลิม พุทธ และวัฒนธรรมจีน ประชาชนในจังหวัดปัตตานีมีความเป็นอยู่ที่ดีมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย สุขภาพดี มีอาชีพมั่นคง และรายได้ที่พอเพียงต่อการดำรงชีวิต รวมทั้งสภาพครอบครัวที่อบอุ่น เยาวชน ประชาชนมีคุณภาพ มีความตื่นรู้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงอย่างเท่าทัน และคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่ดั้งเดิมของปัตตานี โดยมีประเด็นในการพัฒนาจังหวัดปัตตานีรวมทั้งสิ้น 3 ประเด็นหลักได้แก่ 1) การสร้างเสริมเศรษฐกิจที่เข้มแข็งจากฐานเกษตรอุตสาหกรรมผลิตฮาลาลการค้าบริการและการท่องเที่ยว 2) การพัฒนาสังคมชุมชนที่น่าอยู่และทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน และ 3) การเสริมสร้างความมั่นคงพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเชื่อมโยงการคมนาคม

แผนพัฒนาเทศบาลเมืองปัตตานี แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลเมืองปัตตานี ระยะ 7 ปี (พ.ศ. 2558-2564) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเมืองไว้ว่า “พัฒนาเมืองให้น่าอยู่ เพิ่มมาตรฐาน คุณภาพชีวิต พัฒนาประสิทธิภาพการศึกษาบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร โดยยึดถือ ซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรวจสอบได้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ” ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองปัตตานีรวม 8 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลเมืองปัตตานี คือ 1) การเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจภายในชุมชนภายใต้ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง 2) การพัฒนาประสิทธิภาพการศึกษาของเยาวชนสู่ระบบสากล 3) การเพิ่มมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชาชน 4) การส่งเสริมกิจการด้านศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น 5) การส่งเสริมการท่องเที่ยว 6) การส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดี 7) การพัฒนาเมืองและจัดบริการสาธารณะ และ 8) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจการเทศาภิบาล เมื่อพิจารณายุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลเมืองปัตตานีแล้ว พบว่า มียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองโดยตรงถึง 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจภายในชุมชนภายใต้ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชาชน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมกิจการด้านศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 5 นโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการที่ดี และ ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาเมืองและจัดบริการสาธารณะ

2.1.8 สิ่งก่อสร้าง ภูมิทัศน์ และสภาพแวดล้อม

ในพื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่องส่วนใหญ่มีอาคารและสิ่งก่อสร้างขนาดเล็กและขนาดกลาง อาคารหรือสิ่งก่อสร้างขนาดกลางส่วนใหญ่เป็นอาคารของส่วนราชการ เช่น อาคารเอนกประสงค์ ตลาดสด วัด และศาสนสถาน อาคารที่พบส่วนใหญ่เป็นอาคารตึกแถวหรืออาคารพาณิชย์สูง 2 ชั้น โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กมีลักษณะด้านหน้าแคบและยาวตั้งฉากกับถนน มีการกระจุกตัวอย่างหนาแน่นบริเวณถนนสายสำคัญของเมือง เช่น ถนนยะรัง ถนนอาเนาะรู ถนนปัตตานีภิรมย์ ถนนฤาดี เป็นต้น

เมืองเก่าปัตตานีเป็นเมืองที่มีภูมิทัศน์เมืองที่สวยงามเนื่องจากมีแม่น้ำปัตตานีไหลผ่านกลางเมือง การตั้งถิ่นฐานในยุคแรกจะกระจุกตัวอยู่บริเวณริมแม่น้ำ และค่อยขยายตัวออกมาจากตัวรูปแบบถนนแบบตาราง ทำให้มีเส้นถนนที่ตั้งฉากกับแม่น้ำหลายสาย เช่น ถนนอาเนาะรูและถนนฤาดี ตรงปลายของถนนในอดีตเป็นท่าเรือและเปิดมุมมองสู่แม่น้ำปัตตานี และเนื่องด้วยย่านพื้นที่บริเวณเมืองเก่ามีศาสนาสถานที่สำคัญซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวอันดับต้นๆ ของจังหวัดปัตตานี คือ มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานีและศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ทำให้ถนนยะรังและถนนอาเนาะรูซึ่งเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวได้รับการพัฒนาให้มีภูมิทัศน์ที่สวยงามและสอดคล้องกับบรรยากาศของเมืองเก่าพอสมควร

2.1.9 ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และโครงการพัฒนาขนาดใหญ่

ระบบการคมนาคม เส้นทางคมนาคมหลักที่ใช้สัญจรไปมาของบริเวณเมืองเก่าปัตตานี ได้แก่ การคมนาคมทางบก คือ ถนนซึ่งมีความสะดวกและได้มาตรฐาน ซึ่งได้รับการปรับปรุงให้ใช้ได้ตลอดปี สำหรับการ

คมนาคมทางน้ำมีแม่น้ำปัตตานีซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านกลางเมือง สามารถใช้เป็นเส้นทางคมนาคมได้อีกทางหนึ่ง โดยใช้เรือในการสัญจรติดต่อกับทะเลหลวงได้

ระบบการระบายน้ำ ในพื้นที่บริเวณเมืองเก่า เทศบาลเมืองปัตตานีได้สร้างคูระบายน้ำทั่วไปสองข้างถนน ตรอก ซอย แต่ไม่ครบถ้วนและจะต้องปรับปรุงให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการระบายน้ำ ซึ่งเทศบาลได้จ้างบริษัทที่ปรึกษาออกแบบสำรวจเสร็จเรียบร้อยแล้ว ซึ่งจะนำมาใช้ให้ครอบคลุมเป็นระบบทั้งเมืองในโอกาสต่อไปในส่วนของเขื่อนป้องกันตลิ่งและป้องกันน้ำท่วมขัง ก็ได้ดำเนินการก่อสร้างเขื่อนริมแม่น้ำปัตตานีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก จึงต้องดำเนินการตามกำลังงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด แต่เทศบาลมีนโยบายที่จะดำเนินการให้แล้วเสร็จ เพื่อแก้ไขปัญหา น้ำท่วมขังของเมืองต่อไป นอกจากนี้ยังมีโครงการก่อสร้างระบบระบายน้ำและระบบบำบัดน้ำเสีย ของชุมชนเมืองปัตตานี ซึ่งกำลังก่อสร้างโดยกรมโยธาธิการและผังเมือง

การประปา ภายในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลบางส่วน ได้รับการบริการน้ำประปาเพื่อการบริโภค อุปโภคจากการประปาเทศบาลเมืองปัตตานีอย่างทั่วถึง และเทศบาลมีนโยบายที่จะขยายการบริการน้ำประปาในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานีอีกด้วย ในส่วนของคุณภาพน้ำและการให้บริการ เทศบาลมีนโยบายที่จะปรับปรุงให้มีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น โดยวิธีการจัดการที่มีประสิทธิภาพในโอกาสต่อไป สำหรับกำลังผลิตการประปาเทศบาลเมืองปัตตานี มีกำลังการผลิต 20,000 ลบ.ม.ต่อวัน และปริมาณใช้น้ำประปา วันละ 20,000 ลบ.ม./วัน เทศบาลได้ขยายกำลังผลิตให้มีกำลังการผลิตที่สูงขึ้น โดยการก่อสร้างโรงผลิตน้ำตะลุโบะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการน้ำประปา และเพื่อรองรับปริมาณการใช้น้ำในอนาคต

การไฟฟ้า พื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานี มีการบริการทางด้านไฟฟ้าทั่วถึงทุกครัวเรือน ไม่มีปัญหาทางด้านไฟฟ้าในครัวเรือน ในส่วนของไฟฟ้าสาธารณะ มีบางส่วนที่จะต้องเพิ่มจุดให้บริการ เช่น บริเวณตรอก ซอย หรือบริเวณสวนสาธารณะ เพื่อให้บริการแสงสว่างในยามค่ำคืนและป้องกันอุบัติเหตุและภัยต่าง ๆ ในช่วงเวลาค่ำคืน

การสื่อสารและโทรคมนาคม ระบบโทรศัพท์ ในจังหวัดปัตตานีมีชุมสายโทรศัพท์ในความรับผิดชอบทั้งสิ้น 3 ชุมสาย ได้แก่ ชุมสายอำเภอเมือง ชุมสายอำเภอโคกโพธิ์ และชุมสายอำเภอสายบุรี การติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ใช้ระบบทางไกลได้สะดวก การบริการทางด้านโทรศัพท์เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ในด้านการไปรษณีย์ ในเทศบาลเมืองมีที่ทำการไปรษณีย์ 1 แห่ง เพื่อให้บริการรับส่งไปรษณีย์ภัณฑ์ต่าง ๆ และมีการให้บริการโทรศัพท์ทางไกลระหว่างประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

2.1.10 สังคม ประชากร และการมีส่วนร่วมของชุมชน

พื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีทั้งหมดตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานีซึ่งเป็นเมืองพหุวัฒนธรรม เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ ทั้งกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน กลุ่มมลายู และกลุ่มไทยพุทธ ในพื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีในพื้นที่ตำบลอาเนาะรูและตำบลจะบังติกอ มีประชากร ใน พ.ศ. 2562 จำนวน 18,392 คน ประกอบด้วยชุมชนทั้งสิ้น 8 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนคลองช้าง ชุมชนอาเนาะรู ชุมชนอาเนาะซุงา ชุมชนหัวตลาด ชุมชนจะบังติกอ (วอเกห์เจ๊ะฮะ) ชุมชนตะลุโบะ ชุมชนวังเก่า และชุมชนริมคลอง มีวัดในพระพุทธศาสนาจำนวน 2 แห่ง คือ วัดตานีนรสโมสร และวัดนิกรชนาราม มัสยิด จำนวน 5 แห่ง คือ มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี มัสยิดรายอฟาฏอนี (มัสยิดจะบังติกอ) มัสยิดนูรุลยากิน (คลองช้าง) มัสยิดปากีสถาน และมัสยิดชีอาร์ลูอิสลาม ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและใช้ภาษามลายูเป็นภาษาถิ่น

2.1.11 เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว

สภาพเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ ประชาชนในเขตเทศบาลมีอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ ทำประมง ค้าขาย และรับราชการเป็นส่วนน้อย ธุรกิจการค้าโดยส่วนใหญ่ ขึ้นอยู่กับผลของธุรกิจการประมง จึงทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของเมืองไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมามากนัก เนื่องจากการประมงจะสามารถดำเนินการไปได้ หากแต่ในช่วงราคาน้ำมันขึ้นราคาก็มีผลกระทบกับต้นทุนการผลิตของผู้ประกอบอาชีพการประมง และในชุมชนต่าง ๆ ประชาชนมีรายได้ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง เพราะยังขาดการฝึกทักษะและการพัฒนาฝีมือแรงงานสำหรับการประกอบอาชีพ ด้านการเกษตรกรรม ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานีส่วนใหญ่จะมีอาชีพทำประมง ซึ่งถือเป็นการทำเกษตรประเภทหนึ่ง และมีการปลูกพืชผัก สวนมะพร้าว แต่ไม่มากนัก ด้านการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมในเขตเทศบาล จะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก

สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว ในพื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีมีแหล่งท่องเที่ยวซึ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมที่สำคัญ ได้แก่ ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี และยังมีศาสนสถานซึ่งเป็นแหล่งประกอบพิธีกรรมที่สำคัญของประชาชน คือ มัสยิดรายอฟาฏอนี และวัดตานีนรสโมสร อีกด้วย นอกจากนั้นยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่นอกพื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีอีกหลายแห่ง เช่น สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์จังหวัดปัตตานี วัดราชวรานุวัตร (วัดช้างให้) น้ำตกทรายขาว น้ำตกโผนเอน น้ำตกอรัญธาริน หาดแห่มะมัสยิดกรือเซะ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้เป็นสิ่งที่ดึงดูดให้ประชาชนทั้งชาวไทยและต่างประเทศมาเที่ยวจังหวัดปัตตานี เป็นจำนวนมาก

2.2 การวิเคราะห์สถานการณ์แวดล้อมของบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

ในกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีเริ่มจากการวิเคราะห์สถานการณ์ นโยบาย แผน มาตรการและโครงการ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ทั้ง

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดปัตตานี แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลเมืองปัตตานี ผังเมืองรวมเมืองปัตตานี และโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

ปัจจัยภายใน จุดแข็ง (Strenghts)	ปัจจัยภายนอก โอกาส (Opportunities)
1) เมืองปัตตานีเป็นเมืองศูนย์กลางลำดับที่ 2 ของเมืองในกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การบริหารการปกครองและการพัฒนาการท่องเที่ยว 2) เมืองปัตตานีตั้งอยู่ใกล้กับเมืองหาดใหญ่ศูนย์กลางเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคใต้ 3) เมืองปัตตานีมีสภาพภูมิประเทศที่ลักษณะเฉพาะมีระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ 4) เมืองปัตตานีมีแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาที่สำคัญในระดับประเทศถึง 2 แห่ง คือ มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี และศาลเจ้าเงาะกูเกีย ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้จำนวนมากในแต่ละปี 5) เมืองปัตตานีเป็นแหล่งโบราณคดีที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ซึ่งสามารถเชื่อมโยงในระดับคาบสมุทรลาอู 6) เมืองปัตตานีเป็นศูนย์กลางของจังหวัดสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในจังหวัดปัตตานีได้ไม่ยาก 7) ประชาสังคมในเมืองปัตตานีมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาเมือง 8) เมืองปัตตานีมีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งคุณค่าและเอกลักษณ์ 9) เมืองปัตตานีมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้มแข็งทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมอย่างเหนียวแน่น 10) เมืองปัตตานีมีภูมิทัศน์เมืองที่เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและการเป็นแหล่งเรียนรู้ 11) เมืองปัตตานีมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ทำให้เกิดอัตลักษณ์เฉพาะบนพื้นฐานของสังคมพหุวัฒนธรรม 12) เริ่มมีผู้ประกอบการด้านวัฒนธรรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในย่านเมืองเก่าปัตตานี ส่งผลให้เกิดการทำนุบำรุงซ่อมแซมและฟื้นฟูแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมเพื่อกิจกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์	1) เมืองปัตตานีเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ซึ่งดำเนินการวิจัย ให้บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีอย่างต่อเนื่อง 2) มีมาตรการและกลไกสนับสนุนการดำเนินการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าจากรัฐบาลส่วนกลาง ได้แก่ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า 3) มีกระแสการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในย่านเมืองเก่าปัตตานี 4) ปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เช่น มัสยิดกรือเซะ วัดช้างให้ เป็นต้น

ปัจจัยภายใน	ปัจจัยภายนอก
จุดอ่อน (Weaknesses)	อุปสรรค (Threats)
1) การมีส่วนร่วมและการสร้างพันธมิตรของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองยังไม่มีระบบที่ชัดเจน 2) ขาดกลไกที่เป็นรูปธรรมในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า 3) ประชาชนและภาคประชาสังคมบางส่วนในพื้นที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจถึงประโยชน์ที่ได้จากการอนุรักษ์ชุมชนเมือง โดยเข้าใจว่าแนวคิดในการอนุรักษ์เมืองเป็นการจำกัดสิทธิ์และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเมือง 4) สถานการณ์ของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมบางประเภทอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญหายหรืออยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรมขาดการดูแลและรักษาที่ดี 5) ฐานข้อมูลด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ยังไม่มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ 6) ขาดแหล่งงานที่เพียงพอ เนื่องจากฐานเศรษฐกิจหลักของเมืองขึ้นตรงกับพาณิชย์กรรมเป็นหลัก ทำให้คนในวัยแรงงานต้องออกไปทำงานต่างถิ่น 7) จังหวัดปัตตานีมีอัตราส่วนพึ่งพิงของประชากรในวัยก่อนแรงงานมีอัตราส่วนค่อนข้างสูง 8) ขาดทรัพยากรบุคคลที่สนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน	1) การขยายตัวของเมืองทำให้ส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่า 2) ปัญหาความไม่สงบในกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในย่านเมืองเก่าปัตตานี 3) นโยบายการพัฒนาระดับประเทศยังให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าค่อนข้างน้อย

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกเพื่อการวางแผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานี พบว่า เมืองปัตตานีมีจุดแข็งในการเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและมีความสำคัญในฐานะศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีซึ่งสามารถเชื่อมโยงประเด็นด้านประวัติศาสตร์กับคาบสมุทรมาลายูได้ ในขณะเดียวกันการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานียังได้รับการสนับสนุนและมีความสอดคล้องกับแนวนโยบายขององค์กรต่างๆ ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐระดับภูมิภาคและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ อย่างไรก็ตามการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่ายังคงมีปัญหารอคการพัฒนา ทั้งการสร้างกลไกการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองที่เป็นระบบและการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและชุมชนเพื่อพร้อมสำหรับการดำเนินการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมือง และยังมีอุปสรรคสำคัญคือปัญหาเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งจะส่งผลกระทบโดยตรงกับการพัฒนาเมืองเก่าเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าปัตตานี

บทที่ 3 มรดกทางวัฒนธรรมในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

เมืองเก่าปัตตานีเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่ยาวนาน โดยมีพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานที่เป็นพลวัตร กล่าวคือมีการย้ายศูนย์กลางการปกครองและศูนย์กลางพาณิชยกรรมของเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงเริ่มก่อร่างสร้างเมืองศูนย์กลางการปกครองของเมืองตั้งอยู่ริมแม่น้ำปัตตานีทางทิศใต้ในพื้นที่ตำบลจะบังติกออยู่ระยะหนึ่งปกครองโดยชาวมลายู ก่อนที่จะเปลี่ยนผู้ปกครองเป็นชาวจีนและย้ายศูนย์กลางเมืองทั้งการปกครองและย่านพาณิชยกรรมมาตั้งที่ริมแม่น้ำปัตตานีด้านทิศเหนือบริเวณชุมชนหัวตลาด จนกระทั่งมีการสร้างศูนย์ราชการขึ้นในฝั่งตรงข้ามของแม่น้ำปัตตานีในตำบลสะบารังศูนย์กลางการปกครองของเมือง จึงย้ายไปอยู่ในพื้นที่ตำบลสะบารัง ในขณะที่ศูนย์กลางพาณิชยกรรมย้ายไปตั้งอยู่โดยรอบตลาดเทศวิวัฒน์ 1 และเมื่อการตั้งบ้านเรือนริมถนนยะรังมีความหนาแน่นมากขึ้นและมีการสร้างตลาดเทศบาลเมืองปัตตานีขึ้นใหม่ริมถนนยะรัง พื้นที่ริมถนนยะรังจึงกลายเป็นศูนย์กลางพาณิชยกรรมหลักของเมืองมาจนกระทั่งปัจจุบัน

3.1 องค์ประกอบของเมืองเก่า

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของเมืองที่มีมายาวนาน และหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานในเมืองปัตตานีที่ยังคงถูกเก็บรักษาเอาไว้ได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดเป็นองค์ประกอบของเมืองเก่าที่สะท้อนถึงความรุ่งเรืองของเมืองท่าค้าขายที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาคารและสถานที่สำคัญที่เป็นมรดกทางสถาปัตยกรรมจำนวนมากที่ตั้งกระจุกตัวอยู่ภายในเมืองปัตตานี และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดปัตตานีในปัจจุบัน ทั้งนี้องค์ประกอบของเมืองเก่าที่แสดงถึงความเป็นเมืองเก่าปัตตานีที่ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

3.1.1 กำแพงเมือง คูเมือง และป้อม

เมืองเก่าปัตตานีเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่ยาวนาน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเมืองเก่าที่เคยเป็นตั้งของเมืองปัตตานีเดิมทั้งที่ยะรังและที่กรือเซะ ที่ตั้งของเมืองปัตตานีในปัจจุบันก็ถือว่าเป็นเมืองที่เกิดขึ้นในยุคหลังจึงไม่ปรากฏหลักฐานหรือองค์ประกอบเมืองในยุคโบราณ เช่น กำแพงเมือง คูเมือง และป้อม ปรากฏหลักฐานเพียงกำแพงวังเก่าที่จะบังติกอเท่านั้น ในขณะที่ยังปรากฏหลักฐานองค์ประกอบของเมืองโบราณในพื้นที่ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของเมืองปัตตานี เช่น เมืองโบราณบ้านปะแวซึ่งมีการค้นพบคูเมืองดั้งเดิมและโบราณวัตถุอื่นๆ จำนวนมาก เช่นเดียวกับเมืองโบราณยะรังที่มีการค้นพบคูเมืองเดิมและซากอาคารโบราณจำนวนมาก แม้ว่าบริเวณเมืองเก่าปัตตานีในปัจจุบันจะไม่ปรากฏหลักฐานกำแพงเมือง คูเมือง และป้อมตามแบบแผนของเมืองโบราณแต่บริเวณเมืองเก่าก็มีขอบเขตของเมืองตามธรรมชาติทางฝั่งทิศตะวันตกของเมืองนั่นก็คือแม่น้ำปัตตานีนั่นเอง

3.1.2 ที่หมายตาในบริเวณเมืองเก่า

เมืองปัตตานีเป็นเมืองที่มีภูมิประเทศเป็นปากแม่น้ำพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มไม่ปรากฏภูเขาโดดๆ เป็นจุดหมายตาจากระยะไกลตามธรรมชาติ แต่ภายในบริเวณเมืองมีสิ่งปลูกสร้างซึ่งเป็นจุดหมายตาของเมือง

จำนวนทั้งสิ้น 9 แห่ง ได้แก่ หอนาฬิกาสามวัฒนธรรมเทศบาลเมืองปัตตานีตั้งอยู่ริมแม่น้ำปัตตานี สะพานเดชาวิชิต มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี มัสยิดรายฟาฏอนีหรือมัสยิดจะบังติกอ ศาลเจ้าเล่งจูเกียงหรือศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว วัดตานีนรสโมสร วัดนิกรชนาราม ตลาดสดเทศบาลเมืองปัตตานี และตลาดเทศวิวัฒน์

ลานหอนาฬิกาสามวัฒนธรรม

มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี

ศาลเจ้าเล่งจูเกียง

วัดตานีนรสโมสร

วัดนิกรชนาราม

ตลาดเทศวิวัฒน์ 1

รูปที่ 3.1 จุดหมายตาที่สำคัญในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

3.1.3 แบบแผนโครงข่ายคมนาคมในเมืองเก่า

แบบแผนโครงข่ายคมนาคมในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีถูกกำหนดจากการตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำปัตตานี ทำให้เส้นทางคมนาคมในยุคแรกของเมืองเก่าปัตตานีเป็นระบบเส้นตรง คือ ถนนสายหลักเป็นถนนที่เลียบริมแม่น้ำปัตตานี คือ ถนนปัตตานีภิรมย์ลงไปจนถึงถนนจะบังติกอในพื้นที่ตำบลจะบังติกอ และเมื่อมีการพัฒนาถนนยกระดับขึ้นจึงเกิดเป็นถนนที่ขนานกันสองเส้นในแนวเหนือใต้และมีถนนที่สร้างขึ้นในแนวตะวันออกตะวันตกเพื่อเชื่อมต่อถนนปัตตานีภิรมย์และถนนยกระดับเข้าด้วยกัน และเมื่อมีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นมากขึ้นจึงมีการสร้างถนนเชื่อมถนนแนวตะวันออกตะวันตกเข้าด้วยกันเป็นถนนสายย่อยในแนวเหนือใต้ ด้วยพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานที่มาพร้อมกับการพัฒนาเส้นทางคมนาคมดังกล่าว จึงทำให้บริเวณเมืองเก่าปัตตานีทางตอนเหนือมีแบบแผนโครงข่ายคมนาคมแบบตาราง (Grid System) ซึ่งเป็นแบบแผนโครงข่ายคมนาคมซึ่งพบได้บ่อยในย่านเมืองเก่าที่เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวจีน ในขณะที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีทางตอนใต้ในพื้นที่ตำบลจะบังติกอเส้นทางคมนาคมจะเน้นแนวแกนตามหลักการออกแบบชุมชนเมืองของหัวเมืองมลายูที่เน้นแนวแกนถนนเส้นใหญ่มุ่งตรงสู่สถานที่สำคัญซึ่งในที่นี้คือ ถนนยกระดับซอย 8 ที่เป็นถนนแกนสำคัญที่มุ่งตรงสู่มัสยิดรายฟาฏอนีหรือมัสยิดจะบังติกอกับกูโบร์โต๊ะอาเยาะห์ และถนนหน้าวังที่มุ่งตรงสู่วังเก่าจะบังติกอ

3.1.4 ย่านหรือบริเวณที่สำคัญและมีคุณค่าของเมือง

บริเวณเมืองเก่าปัตตานีในปัจจุบันเป็นเมืองที่มีการย้ายศูนย์กลางการปกครองและศูนย์กลางพาณิชยกรรมตามเหตุและปัจจัยที่แตกต่างกันหลายครั้ง โดยในช่วงเริ่มก่อร่างสร้างเมืองศูนย์กลางการปกครองของเมืองตั้งอยู่ริมแม่น้ำปัตตานีทางทิศใต้ในพื้นที่ตำบลจะบังติกออยู่ระยะหนึ่งปกครองโดยชาวมลายู ก่อนที่จะ

เปลี่ยนผู้ปกครองเป็นชาวจีนและย้ายศูนย์กลางเมืองทั้งการปกครองและย่านพาณิชย์กรรมมาตั้งที่ริมแม่น้ำปัตตานีด้านทิศเหนือบริเวณชุมชนหัวตลาด จนกระทั่งมีการสร้างศูนย์ราชการขึ้นในฝั่งตรงข้ามของแม่น้ำปัตตานีในตำบลสะบารังศูนย์กลางการปกครองของเมืองจึงย้ายไปอยู่ในพื้นที่ตำบลสะบารังในขณะที่ศูนย์กลางพาณิชย์กรรมย้ายไปตั้งอยู่โดยรอบตลาดเทศวิวัฒน์ 1 และเมื่อมีการตั้งบ้านเรือนริมถนนยะรังมีความหนาแน่นมากขึ้นและมีการสร้างตลาดเทศบาลเมืองปัตตานีขึ้นใหม่ริมถนนยะรัง พื้นที่ริมถนนยะรังจึงกลายเป็นศูนย์กลางพาณิชย์กรรมหลักของเมืองมาจนกระทั่งปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดย่านหรือบริเวณที่สำคัญและมีคุณค่าของเมืองตามการย้ายศูนย์กลางเมืองจำนวน 3 ย่านด้วยกัน คือ ย่านที่ 1 ชุมชนบริเวณศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ย่านที่ 2 ย่านการค้าบนถนนยะรัง และย่านที่ 3 ย่านเมืองเก่าจะบังติกอ

3.1.5 ธรรมชาติในเมืองเก่า

เมืองปัตตานีเป็นเมืองที่มีลักษณะภูมิประเทศที่มีลักษณะเฉพาะคือที่ราบลุ่มแม่น้ำตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำปัตตานีออกสู่ทะเลทางด้านทิศเหนือของเมืองทำให้เมืองปัตตานีเป็นเมืองที่มีระบบนิเวศแบบสามน้ำ คือ ระบบนิเวศน้ำเค็มบริเวณปากแม่น้ำที่ออกสู่ทะเล ระบบนิเวศน้ำกร่อยในบริเวณที่ตั้งเมืองเก่าในปัจจุบัน และระบบนิเวศน้ำจืดในบริเวณที่ลึกเข้ามาในแม่น้ำปัตตานี ในพื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีส่วนใหญ่มีระบบนิเวศน้ำกร่อยสามารถพบเห็นพืชประจำถิ่นในเขตน้ำกร่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณริมแม่น้ำปัตตานี ย่านจะบังติกอซึ่งเป็นปากน้ำกร่อยขนาดใหญ่มีต้นสาครขึ้นอยู่จำนวนมากชาวบ้านนิยมนำมาประกอบอาหารเป็นขนมหวานและทำเป็นแปงสาครเก็บไว้ใช้ได้นาน ในขณะที่ด้านทิศเหนือของบริเวณเมืองเก่าในเขตตำบลอาเนาะรูไม่พบป่าหรือพื้นที่สีเขียวริมแม่น้ำมากนักแต่สามารถพบเห็นต้นลำพูและพืชน้ำกร่อยชนิดอื่นขึ้นอยู่ประปราย นอกจากนั้นยังมีการปลูกต้นจามจุรีขนาดใหญ่ริมถนนปัตตานีภิรมย์และพัฒนาพื้นที่ริมน้ำบางส่วนเป็นสวนธารณะของเทศบาลเมืองปัตตานีอีกด้วย พื้นที่ธรรมชาติหรือพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กที่กระจายตัวอยู่ในเมือง คือ พื้นที่สีเขียวภายในกุโบร์ซึ่งกุโบร์หลายแห่งมีต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่ให้ร่มเงาแก่ผู้ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น กุโบร์โต๊ะอาเยาะห์ กุโบร์ดีฮารเร เป็นต้น นอกจากนั้นในบริเวณเมืองเก่าปัตตานียังมีพื้นที่สีเขียวซึ่งเป็นโล่งว่างภายในบล็อกอาคารตึกแถวซึ่งเป็นบริเวณที่ตึกแถวทั้งสี่ด้านหันหลังชนกันกลายเป็นพื้นที่เอกชนตาบอดที่ยังรักษาไว้เป็นพื้นที่สีเขียว และยังมีพื้นที่สีเขียวของเอกชนขนาดเล็กๆ กระจายตัวอยู่ในเขตเมืองเก่าอีกจำนวนหนึ่งเช่นกัน

แม่น้ำปัตตานี

กุโบร์โต๊ะอาเยาะห์

รูปที่ 3.2 ธรรมชาติในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

3.2 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองเก่า

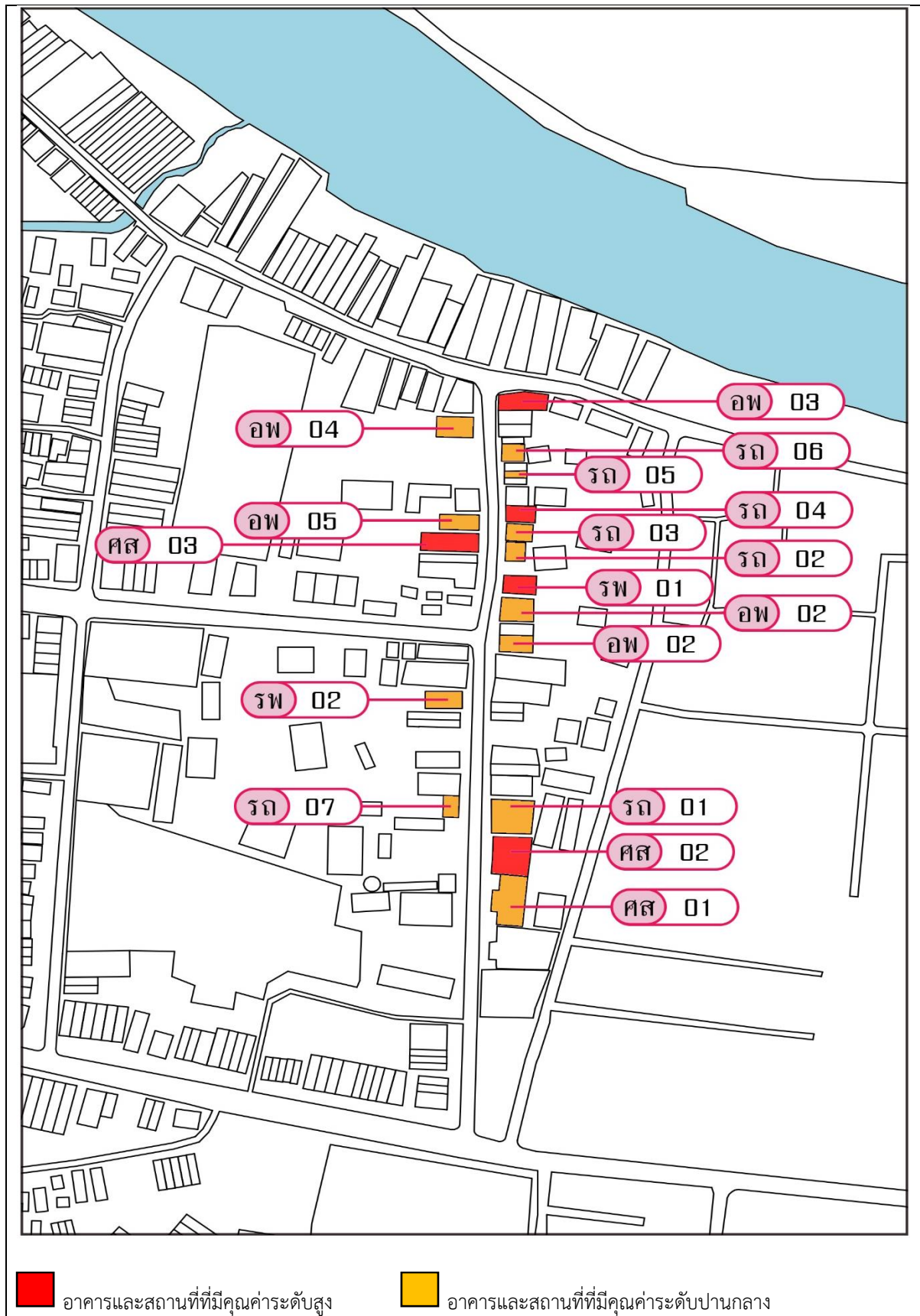
3.2.1 โบราณสถาน

ในพื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีไม่ปรากฏแหล่งโบราณคดีและโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนโดยกรมศิลปากร มีเพียงอาคารที่ปรากฏอยู่ในรายชื่ออาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์จากการสำรวจโดยกรมศิลปากรและมีศักยภาพในการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งโบราณสถานโดยกรมศิลปากรจำนวน 3 รายการ ได้แก่ วังเก่าจะบังติกอ อาคารสถาปัตยกรรมแบบจีนย่านชุมชนหัวตลาดริมถนนอาเนาะรู และถนนปัตตานีภิรมย์ ศาลเจ้าเล่งจูเกียงหรือศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว อย่างไรก็ตามในพื้นที่จังหวัดปัตตานียังปรากฏแหล่งโบราณคดีและโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนโดยกรมศิลปากรแล้วจำนวนทั้งสิ้น 15 รายการ ได้แก่ มัสยิดกรือเซะ ประตุมือเมืองเก่าปัตตานี สถานที่หล่อปืนใหญ่นางพญาตานี ตึกเดชะปัตตนายากุล (ตึกขาว) พลับพลาที่ประทับรัชกาลที่ 7 วังเจ้าเมืองหนองจิก วัดเทพนิมิต วัดควนใน ภูเขาอาชี พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มัสยิดรายอ (มัสยิดตะลุม്പัน) วัดทุ่งคล้า สุสานบ้านดาโต๊ะ โบราณสถานบ้านจาละ (หมายเลข 8) และโบราณสถานบ้านจาละ (หมายเลข 3)

3.2.2 อาคารและสถานที่ที่มีคุณค่า

ในพื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีมีย่านที่มีคุณค่าความสำคัญทั้งสิ้น 3 ย่าน ได้แก่ ย่านชุมชนบริเวณศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ย่านการค้าบนถนนยะรัง และ ย่านเมืองเก่าจะบังติกอ ซึ่งทั้ง 3 ย่านมีลักษณะเฉพาะของอาคารบ้านเรือนและสถานที่สำคัญที่แตกต่างกัน ในกระบวนการวางแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีจำเป็นต้องระบุอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าความสำคัญซึ่งถือเป็นตัวแทนแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ซึ่งปรากฏเป็นรูปธรรมมากที่สุดในเมือง โดยการระบุอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าความสำคัญในการวางแผนครั้งนี้จะแยกออกตามย่านที่สำคัญในเมืองเก่าปัตตานีทั้ง 3 ย่าน ดังนี้

ย่านที่ 1 ย่านชุมชนบริเวณศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว เป็นศูนย์กลางการปกครองและย่านพาณิชย์กรรมที่สำคัญมากที่สุดของเมืองปัตตานี ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวจีนประกอบอาชีพค้าขาย ครอบคลุมพื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีด้านทิศเหนือ ตั้งแต่ถนนเจริญนครลงมาด้านทิศใต้ริมถนนอาเนาะรู ถนนมายอ ถนนญาติ และถนนปัตตานีภิรมย์ ด้านทิศตะวันตก ในย่านดังกล่าวมีอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าความสำคัญจำนวนมาก ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่บริเวณริมถนนสายสำคัญ ในการนำเสนอข้อมูลจึงแบ่งกลุ่มอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าตามเส้นทาง 3 เส้นทาง ได้แก่ ถนนอาเนาะรู ถนนปัตตานีภิรมย์ และถนนญาติ

รูปที่ 3.3 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้แยกตามระดับคุณค่าริมถนนสาธารณะ

ตารางที่ 3.1 บัญชีอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าริมถนนอาเนาะรู

ที่	รหัสอาคาร	ชื่ออาคาร	รูปแบบสถาปัตยกรรม	ระดับคุณค่า
1	ศส 01	ศาลาสันติสุข	สถาปัตยกรรมเชิงศาสนาแบบจีน	ปานกลาง
2	ศส 02	ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว	สถาปัตยกรรมเชิงศาสนาแบบจีน	สูง
3	รด 01	บ้านเลขที่ 59	สถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้แบบจีน	ปานกลาง
4	อพ 01	บ้านเลขที่ 31 33 35	สถาปัตยกรรมแบบจีน	ปานกลาง
5	อพ 02	บ้านเลขที่ 29	สถาปัตยกรรมอิทธิพลศิลปะแบบอาร์ตเดคโค	ปานกลาง
6	รพ 01	บ้านกงสี	สถาปัตยกรรมแบบจีน	สูง
7	รด 02	บ้านเลขที่ 50	สถาปัตยกรรมแบบจีน	ปานกลาง
8	รด 03	บ้านเอ็งเฉียง	สถาปัตยกรรมแบบจีน	ปานกลาง
9	รด 04	บ้านเลขที่ 19	สถาปัตยกรรมแบบจีน	สูง
10	รด 05	บ้านเลขที่ 9 11	สถาปัตยกรรมแบบจีน	ปานกลาง
11	รด 06	บ้านเลขที่ 7	สถาปัตยกรรมแบบจีน	ปานกลาง
12	อพ 03	บ้านเลขที่ 1	สถาปัตยกรรมแบบจีน	สูง
13	อพ 04	บ้านรังนก	สถาปัตยกรรมแบบจีน	ปานกลาง
14	อพ 05	บ้านเลขที่ 10	สถาปัตยกรรมแบบจีน	ปานกลาง
15	ศส 03	ธรรมศาลา	สถาปัตยกรรมแบบจีน	สูง
16	รพ 02	บ้านเลขที่ 28	สถาปัตยกรรมแบบจีน	ปานกลาง
17	รด 07	บ้านเลขที่ 38	สถาปัตยกรรมผสมสานเรือนมลายูกับจีน	ปานกลาง

อาคารหมายเลข 1

อาคารหมายเลข 2

อาคารหมายเลข 3

อาคารหมายเลข 4

อาคารหมายเลข 5

อาคารหมายเลข 6

อาคารหมายเลข 7

อาคารหมายเลข 8

อาคารหมายเลข 9

อาคารหมายเลข 10

อาคารหมายเลข 11

อาคารหมายเลข 12

อาคารหมายเลข 13

อาคารหมายเลข 14

อาคารหมายเลข 15

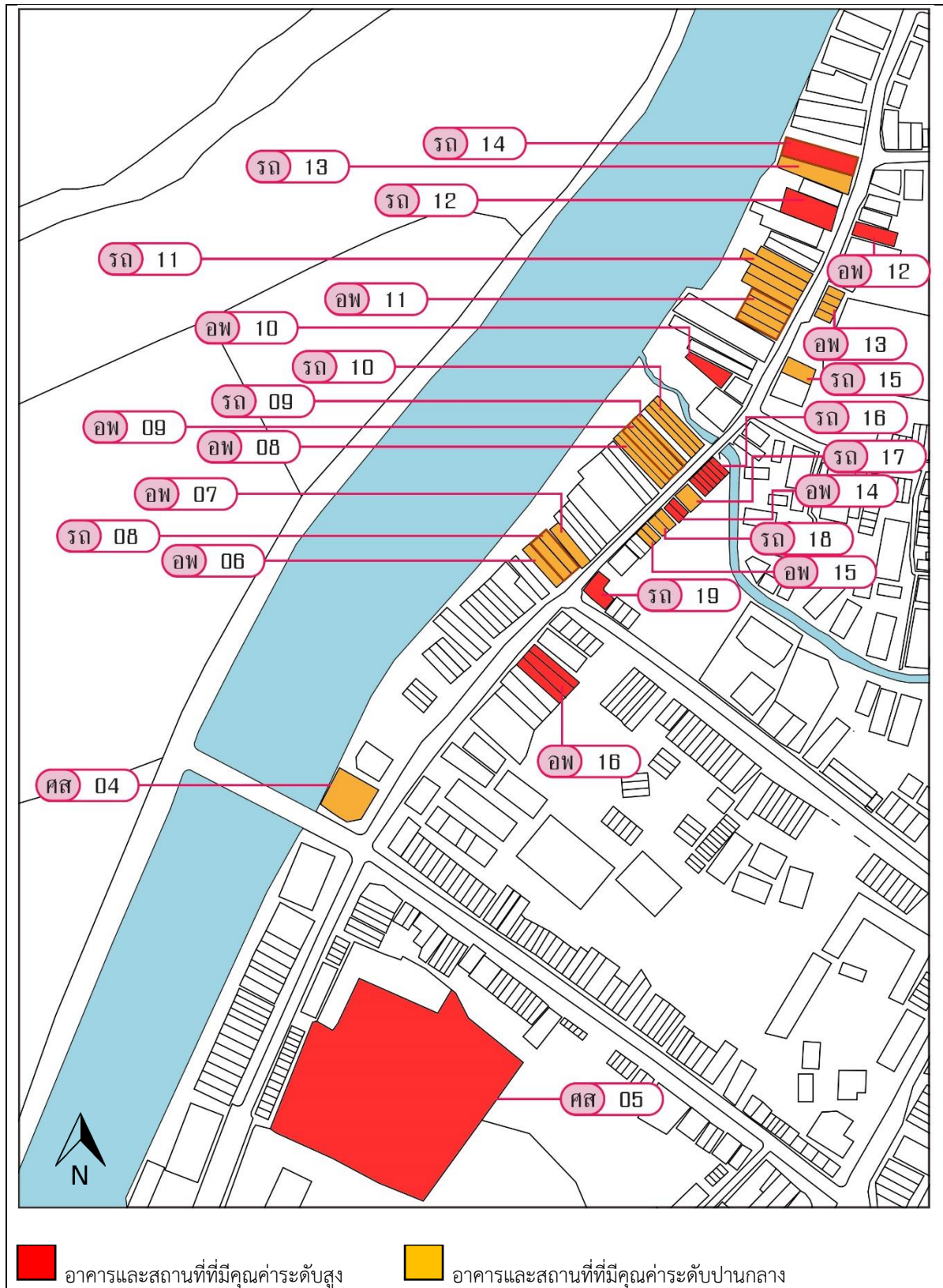

อาคารหมายเลข 16

อาคารหมายเลข 17

รูปที่ 3.4 อาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าริมถนนอาเนาะรู

รูปที่ 3.5 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้แยกตามระดับคุณค่าริมถนนปัตตานีภิรมย์

ตารางที่ 3.2 บัญชีอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าริมถนนปัตตานีกริมย์

ที่	รหัสอาคาร	ชื่ออาคาร	รูปแบบสถาปัตยกรรม	ระดับคุณค่า
1	ศส 04	มัสยิดปากีสถาน	สถาปัตยกรรมอาหรับ	สูง
2	อพ 06	บ้านเลขที่ 143	สถาปัตยกรรมอิทธิพลศิลปะแบบอาร์ตเดคโค	ปานกลาง
3	รต 08	บ้านเลขที่ 145 147	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมมลายู	ปานกลาง
4	อพ 07	บ้านเลขที่ 149	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีน	ปานกลาง
5	อพ 08	บ้านเลขที่ 173 175	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีน	ปานกลาง
6	อพ 09	บ้านเลขที่ 177 179 181	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีน	ปานกลาง
7	รต 09	บ้านเลขที่ 185	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีน	ปานกลาง
8	รต 10	บ้านเลขที่ 183	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีน	ปานกลาง
9	อพ 10	บ้านเลขที่ 201 203 205	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	สูง
10	อพ 11	บ้านเลขที่ 217 219 221 223	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	ปานกลาง
11	รต 11	บ้านเลขที่ 225 227 229 231	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมมลายู	ปานกลาง
12	รต 12	บ้านเลขที่ 241 243	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	สูง
13	รต 13	บ้านเลขที่ 70	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีน	ปานกลาง
14	รต 14	บ้านขุนพิทักษ์รายา	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีน	สูง
15	อพ 12	บ้านเลขที่ 107	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีน	สูง
16	อพ 13	บ้านเลขที่ 226 228 230 232	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	ปานกลาง
17	รต 15	บ้านเลขที่ 220 222	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีน	ปานกลาง
18	รต 16	บ้านเลขที่ 190 192 194 196	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	สูง
19	รต 17	บ้านเลขที่ 188	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีน	ปานกลาง
20	อพ 14	บ้านเลขที่ 184 186	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	สูง
21	รต 18	บ้านเลขที่ 180 182	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีน	ปานกลาง
22	อพ 15	บ้านเลขที่ 176 178	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	ปานกลาง
23	รต 19	บ้านเลขที่ 162 164 166 168	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมมลายู	สูง
24	อพ 16	บ้านเลขที่ 146 148 150 (ตึกดำ)	สถาปัตยกรรมอิทธิพลศิลปะแบบอาร์ตเดคโค	สูง
25	ศส 05	วัดตานีนรสโมสร	สถาปัตยกรรมไทยประเพณี	สูง

อาคารหมายเลข 1

อาคารหมายเลข 2

อาคารหมายเลข 3

อาคารหมายเลข 4

อาคารหมายเลข 5

อาคารหมายเลข 6

อาคารหมายเลข 7

อาคารหมายเลข 8

อาคารหมายเลข 9

อาคารหมายเลข 10

อาคารหมายเลข 11

อาคารหมายเลข 12

อาคารหมายเลข 13

อาคารหมายเลข 14

อาคารหมายเลข 15

อาคารหมายเลข 16

อาคารหมายเลข 17

อาคารหมายเลข 18

อาคารหมายเลข 19

อาคารหมายเลข 20

อาคารหมายเลข 21

อาคารหมายเลข 22

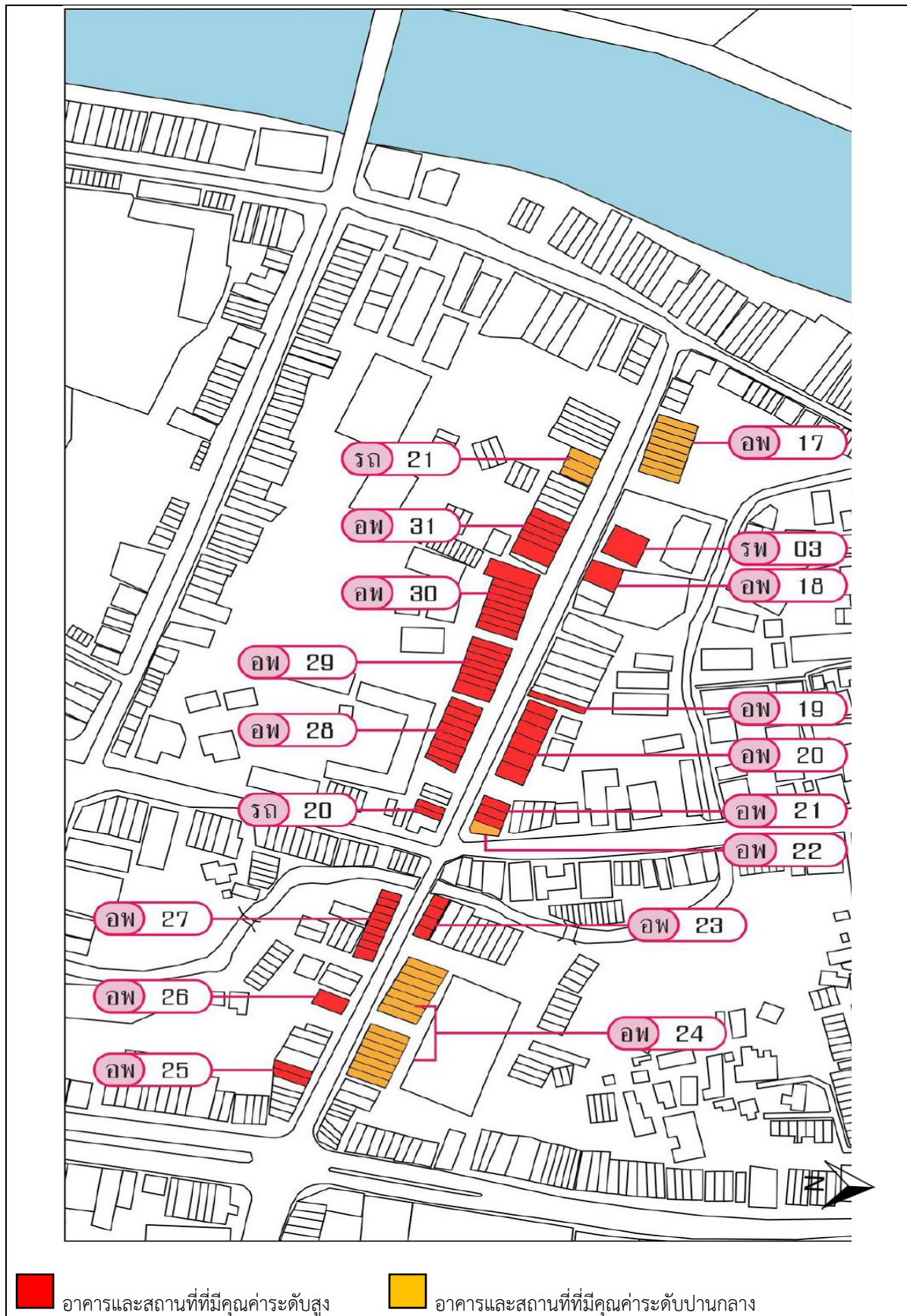

อาคารหมายเลข 23

อาคารหมายเลข 24

รูปที่ 3.6 อาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าริมถนนปัตตานีภิรมย์

รูปที่ 3.7 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้แยกตามระดับคุณค่าริมถนน

ตารางที่ 3.3 บัญชีอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าริมถนนเก่าดี

ที่	รหัสอาคาร	ชื่ออาคาร	รูปแบบสถาปัตยกรรม	ระดับคุณค่า
1	อพ 17	บ้านเลขที่ 11 13 15 17 19 20 23 25 25/1 25/2 25/3	สถาปัตยกรรมยุคทันสมัย	ปานกลาง
2	รพ 03	บ้านเลขที่ 27	สถาปัตยกรรมศิลปะนีโอคลาสสิก	สูง
3	อพ 18	บ้านเลขที่ 31 33 35	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	สูง
4	อพ 19	บ้านเลขที่ 57	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	สูง
5	อพ 20	บ้านเลขที่ 59 61 63 65 67 69 70 71 73 75	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	สูง
6	อพ 21	บ้านเลขที่ 79 81 83 85 87	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	สูง
7	อพ 22	บ้านเลขที่ 103	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	ปานกลาง
8	อพ 23	บ้านเลขที่ 97 99 101	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	สูง
9	อพ 24	บ้านเลขที่ 112 114 116 118 166 168 170 172 174	สถาปัตยกรรมยุคทันสมัย	ปานกลาง
10	อพ 25	บ้านเลขที่ 150 152	สถาปัตยกรรมยุคทันสมัย	สูง
11	อพ 26	บ้านเลขที่ 192	สถาปัตยกรรมอิทธิพลศิลปะแบบอาร์ตเดคโค	สูง
12	อพ 27	บ้านเลขที่ 121 123 125 127 129	สถาปัตยกรรมยุคทันสมัย	สูง
13	รต 20	บ้านเลขที่ 94 96	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีน	สูง
14	อพ 28	บ้านเลขที่ 80 82 84 86 88 90	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	สูง
15	อพ 29	บ้านเลขที่ 70 72 74 76 78	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	สูง
16	อพ 30	บ้านเลขที่ 48 50 52 54 56 58 60 62 64 66 68	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	สูง
17	อพ 31	บ้านเลขที่ 26 28 30 32 34 36	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีนผสมยุโรป	สูง
18	รต 21	บ้านเลขที่ 16 18 20 22 24	สถาปัตยกรรมเรือนแถวจีน	ปานกลาง

อาคารหมายเลข 1

อาคารหมายเลข 2

อาคารหมายเลข 3

อาคารหมายเลข 4

อาคารหมายเลข 5

อาคารหมายเลข 6

อาคารหมายเลข 7

อาคารหมายเลข 8

อาคารหมายเลข 9

อาคารหมายเลข 10

อาคารหมายเลข 11

อาคารหมายเลข 12

อาคารหมายเลข 13

อาคารหมายเลข 14

อาคารหมายเลข 15

อาคารหมายเลข 16

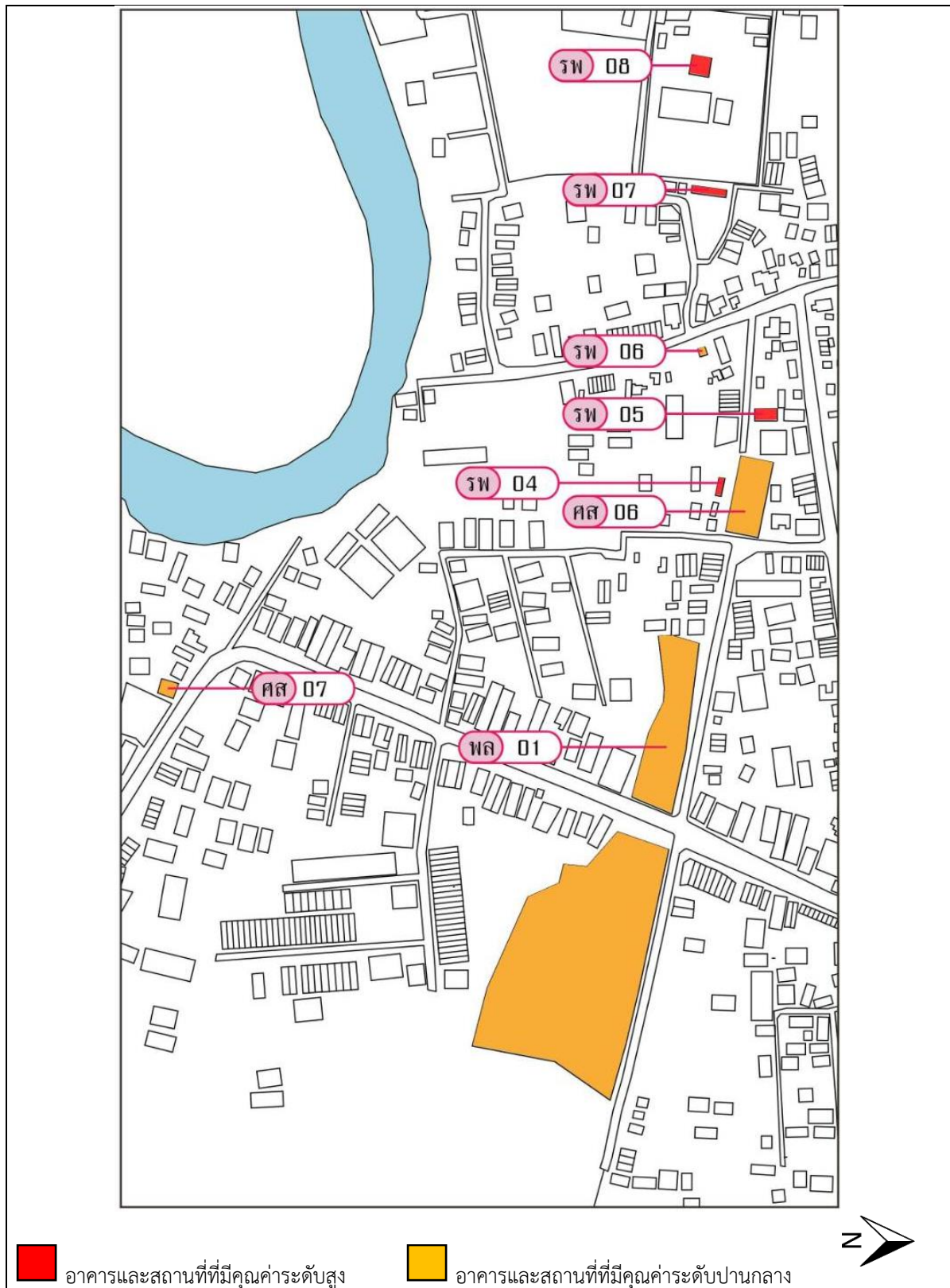
อาคารหมายเลข 17

อาคารหมายเลข 18

รูปที่ 3.8 อาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าริมถนน

ย่านที่ 2 ย่านจะบังติกอ เป็นศูนย์กลางการปกครองและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่เก่าแก่มากที่สุด ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของบริเวณเมืองเก่าปัตตานี ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลจะบังติกอ โดยมี มัสยิดรายอฟาฏอนีเป็นศูนย์กลางของย่าน ในย่านดังกล่าวมีอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าความสำคัญ

รูปที่ 3.9 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้แยกตามระดับคุณค่าย่านจะบังติกอ

ตารางที่ 3.4 บัญชีอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าในตำบลจะบังติกอ

ที่	รหัสอาคาร	ชื่ออาคาร	รูปแบบสถาปัตยกรรม	ระดับคุณค่า
1	ศส 06	มัสยิดรายอฟาฏอนี	สถาปัตยกรรมในศาสนาอิสลามแบบพื้นถิ่น	ปานกลาง
2	รพ 04	บ้านลูกชายสุลต่าน	สถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้แบบจีนผสมมลายู	สูง
3	รพ 05	บ้านโรงงานทองเหลือง (47)	สถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นมลายู	สูง
4	รพ 06	บ้านเลขที่ 13	สถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นมลายู	ปานกลาง
5	รพ 07	กำแพงวังเก่าจะบังติกอ	-	สูง
6	รพ 08	วังเก่าจะบังติกอ	สถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นมลายู	สูง
7	พล 01	กุโบร์โต๊ะอาเยาะห์	-	ปานกลาง
8	ศส 07	สุเหร่าตะลุโละ	สถาปัตยกรรมในศาสนาอิสลามแบบพื้นถิ่น	ปานกลาง

อาคารที่ 1

อาคารที่ 2

อาคารที่ 3

อาคารที่ 4

อาคารที่ 5

อาคารที่ 6

อาคารที่ 7

อาคารที่ 8

รูปที่ 3.10 อาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าย่านจะบังติกอ

ย่านที่ 3 ย่านเศรษฐกิจใหม่ เป็นย่านที่เกิดขึ้นริมถนนยะรังบริเวณมัสยิดกลางจังหวัดปัตตานีและตลาดสดเทศบาลเมืองปัตตานี ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิม ครอบคลุมพื้นที่ตอนกลางของบริเวณเมืองเก่าปัตตานี ในย่านดังกล่าวมีอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าความสำคัญ คือ มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี

ตารางที่ 3.5 บัญชีอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าย่านการค้าใหม่

ที่	รหัสอาคาร	ชื่ออาคาร	รูปแบบสถาปัตยกรรม	ระดับคุณค่า
1	ศส 08	มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี	สถาปัตยกรรมในศาสนาอิสลามแบบอาหรับ	สูง

อาคารที่ 1

รูปที่ 3.11 อาคารและสถานที่ที่มีคุณค่าย่านถนนยะรัง

บทที่ 4 แผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณเมืองเก่าปัตตานี

เมืองปัตตานีเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์และพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานที่ยาวนาน แม้ว่าที่ตั้งเมืองในปัจจุบันจะเป็นเมืองที่ย้ายมาจากแหล่งโบราณคดีอื่นๆ แต่ด้วยบทบาทความสำคัญในฐานะเมืองท่าค้าขายและเมืองศูนย์กลางการปกครอง ทำให้เมืองปัตตานีเป็นเมืองเก่าที่มีความร่ำรวยของมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการตั้งถิ่นฐานของคนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งชาวจีน ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิมและกลุ่มคนอื่นๆ ที่เข้ามาติดต่อค้าขายในยุคที่เศรษฐกิจการค้าขายเจริญรุ่งเรือง ความหลากหลายของกลุ่มชนเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและมีความสำคัญในระดับภูมิภาค ทั้งแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น สถาปัตยกรรม สถานที่สำคัญ โบราณวัตถุ เป็นต้น และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ภูมิปัญญาพื้นถิ่น พิธีกรรม ประเพณี การละเล่น เรื่องเล่า เป็นต้น นอกจากนี้เมืองเก่าปัตตานียังมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีเนื่องด้วยเป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับสากลจำนวนมาก ด้วยคุณค่าความสำคัญของเมืองเก่าปัตตานีทั้งในแง่ประวัติศาสตร์และโบราณคดีและคุณค่าของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

4.1 วิสัยทัศน์

“เมืองเก่าปัตตานีศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม ที่สำคัญของภาคใต้”

4.2 พันธกิจ

จากวิสัยทัศน์ดังกล่าวข้างต้นซึ่งมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่สำคัญจึงนำไปสู่การกำหนดพันธกิจด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) การส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง
- 2) การจัดทำฐานข้อมูลแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้
- 3) การสร้างกลไกและระบบการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง
- 4) การอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมที่อยู่ในภาวะเสี่ยงหรือสูญหายไปแล้ว เพื่อเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- 5) การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเพื่อรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการเป็นแหล่งเรียนรู้
- 6) การพัฒนาเชิงกายภาพและการเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการเป็นแหล่งเรียนรู้
- 7) การรักษาระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านธรรมชาติและด้านศิลปกรรม เพื่อเป็นส่วนสนับสนุนเพื่อรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการเป็นแหล่งเรียนรู้

4.3 วัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์

1) วัตถุประสงค์ระยะสั้น

- 1) เพื่อพัฒนาเครือข่ายและระบบการบริหารจัดการในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน
- 2) เพื่อกำหนดมาตรการเกี่ยวกับผังเมืองรวมและผังเฉพาะให้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสม โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและบูรณาการข้อมูลของบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่องเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผน
- 3) เพื่อสร้างฐานข้อมูลแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เพื่อพัฒนาเมืองเก่าปัตตานีสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม
- 4) เพื่อพัฒนากลไกและมาตรการสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์และพัฒนาเมือง รวมทั้งกลไกการใช้ประโยชน์ที่ดินในย่านเมืองเก่าเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ชุมชนเมือง ตลอดจนการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าอย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรม
- 5) เพื่อพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า รวมทั้งการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรม
- 6) เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนทางกายภาพ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมทั้งการรองรับการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง

2) วัตถุประสงค์ระยะยาว

- 1) เพื่อให้การอนุรักษ์พัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่องอยู่ภายใต้กรอบเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของชาวเมืองปัตตานีจากทุกภาคส่วนในการร่วมกันให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดทำแผน และมีความสอดคล้องกับสังคมพหุวัฒนธรรม ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2) เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่ใช้คุณค่าและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมด้านอาหาร สถาปัตยกรรมและอาคาร เครื่องแต่งกายและผ้าหรือสิ่งทอ ประจำถิ่น ดนตรีและศิลปะการแสดง วรรณกรรม ตำนาน เรื่องเล่า ประเพณี พิธีกรรม และธรรมเนียมประจำถิ่น เป็นทรัพยากรสำคัญในการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

3) เพื่อคุ้มครอง ปกป้องรักษา และส่งเสริมการดำรงอยู่ของเมืองเก่าปัตตานี โดยรักษาความเป็นของแท้ดั้งเดิม ควบคู่กับการพัฒนากิจกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยชุมชนเพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างยั่งยืน

4) เพื่อสร้างจิตสำนึกและให้ความรู้ในการร่วมกันอนุรักษ์ ปกป้องรักษา พื้นฟู สืบทอด และสร้างสรรค์รากเหง้าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้เมืองเก่าปัตตานีสามารถดำรงอัตลักษณ์ของตนเองอยู่ได้ แม้ว่าจะต้องเผชิญผลกระทบอันเกิดจากกระแสการพัฒนาและสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยอาศัยความเข้มแข็งของภาคประชาชนและการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์เมืองที่มีระบบ

5) เพื่อพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่องให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของภูมิภาค เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นกับประวัติศาสตร์ของคาบสมุทรมลายู

4.4 กรอบในการใช้และขับเคลื่อนแผน

แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี เป็นแผนที่จัดทำเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ให้เมืองเก่าปัตตานีเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมที่สำคัญของภาคใต้ ภายใต้บริบทของการบริหารประเทศที่มียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นเป้าหมายที่สำคัญ ซึ่งจะส่งผลให้การอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเพื่อบรรลุเป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ และแผนระดับอื่นๆ ทั้งนี้การกำหนดแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี ได้วิเคราะห์สถานการณ์ของพื้นที่ด้วยเทคนิค SWOT Analysis ประกอบกับการวิเคราะห์สถานการณ์ของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ เชื่อมโยงกับนโยบาย แผน และโครงการของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่กำหนด จำเป็นจะต้องขับเคลื่อนผ่านการดำเนินงาน การบริหารจัดการ ด้วยแผนงานและโครงการต่างๆ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของทุกภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี กำหนดกรอบในการขับเคลื่อนเป็นช่วงระยะเวลา 20 ปี โดยแบ่งเป็นระยะสั้น 1-5 ปี ระยะกลาง 6-10 ปี และระยะยาว 11-15 ปี ทั้งนี้ ระยะเวลาของแผนทั้ง 3 ระยะ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของการพิจารณาและประกาศใช้แผนและการปรับเปลี่ยนตามนโยบายและแผนงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบแต่ละยุทธศาสตร์ นอกจากนี้ยังต้องมีการติดตามและประเมินผลเป็นช่วงเวลาที่สัมพันธ์กับกรอบการพัฒนาประเทศด้วย

4.5 ตัวชี้วัด

เมืองเก่าปัตตานีเป็น ศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมที่สำคัญของภาคใต้ มีการดำเนินการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าอย่างเหมาะสม สามารถดำรงคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติไว้ได้ มีการใช้ประโยชน์ที่ดินภายใต้กรอบการพัฒนาอย่างยั่งยืน รักษาสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและศิลปกรรมอันเป็นมรดกทางทรงคุณค่าของเมืองเก่าให้กับรุ่นลูกหลาน มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ที่อาศัยอยู่ในย่านเมืองเก่า ทั้งนี้มีตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่

- 1) แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและอาคารที่มีคุณค่าในเมืองเก่าปัตตานีได้รับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนา
- 2) มีการขับเคลื่อนแนวคิดด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานีอย่างเป็นรูปธรรมและถ่ายทอดแนวคิดสู่คนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง
- 3) การรักษามรดกภูมิทัศน์ของเมืองเก่าเพื่อเป็นทรัพยากรด้านการเรียนรู้และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 4) เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยใช้ประวัติศาสตร์โบราณคดีและมรดกทางวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าเป็นฐาน
- 5) เกิดการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีในเมืองเก่าปัตตานี

53

4.6 ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง

ข้อสรุปในภาพรวมจากการประชุมกลุ่มย่อย 11 ครั้ง และการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี 3 ครั้ง พบว่าเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 คณะที่ปรึกษาจึงได้กำหนด (ร่าง) ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์สำคัญ 4 ด้าน ดังนี้

4.6.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการบริหารจัดการ

การสร้างกลไกการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่องแบบบูรณาการมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (StakeHolder) จากทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน ภาคประชาชน หน่วยงานเอกชนไม่แสวงหาผลประโยชน์ เครือข่ายประชาสังคม และภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

1) เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

มีกลไกในการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่องแบบบูรณาการ

2) ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่ 1.1 มีคณะกรรมการในการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่องแบบบูรณาการ

ตัวชี้วัดที่ 1.2 มีการพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่องในทุกภาคส่วน

ตัวชี้วัดที่ 1.3 มีกระบวนการรับรู้และเรียนรู้แนวความคิดและการดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่องในทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ

3) กลยุทธ์และแผนงาน

กลยุทธ์สำคัญเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ดังกล่าว จำนวน 3 กลยุทธ์ ได้แก่

1) กลยุทธ์ที่ 1.1 โครงสร้างและแผนการบริหารจัดการ

- แผนงานที่ 1.1.1 การกำหนดโครงสร้างและแผนการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

2) กลยุทธ์ที่ 1.2 การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและสร้างเครือข่าย

- แผนงานที่ 1.2.1 การสร้างเครือข่ายด้านการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

3) กลยุทธ์ที่ 1.3 การสร้างกลไกและการกำกับและติดตามผล

- แผนงานที่ 1.3.1 การสร้างมาตรการด้านการเงินเพื่อการอนุรักษ์เมืองเก่า

- แผนงานที่ 1.3.2 การพัฒนาระบบการกำกับและติดตามผลการดำเนินงาน

ตารางที่ 4.1 โครงการและกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ที่ 1

ที่	โครงการ/การดำเนินการ/กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบหลัก	งบประมาณ (บาท)	ระดับความเร่งด่วน
1	การพัฒนาโครงสร้างและแผนการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานี	ปีที่ 1-3	ทสจ. ปัตตานี	50,000	A
2	การจัดตั้งเครือข่ายภาคประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานี	ปีที่ 1-2	ทสจ. ปัตตานี	20,000	A

ที่	โครงการ/การดำเนินการ/กิจกรรม	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบหลัก	งบประมาณ (บาท)	ระดับความ เร่งด่วน
3	การจัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานี	ปีที่ 1-2	ทม. ปัตตานี	100,000	A
4	การจัดตั้งคณะกรรมการกำกับและติดตามผลการดำเนินงานตามแผนการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	ปีที่ 1	ทสจ. ปัตตานี	20,000	A

*** ทสจ. ปัตตานี หมายถึง สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดปัตตานี
ทม. ปัตตานี หมายถึง เทศบาลเมืองปัตตานี

ตารางที่ 4.2 ความสอดคล้องของโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 1 กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ที่	โครงการ/การดำเนินการ/กิจกรรม	ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	ประเด็น
1	การพัฒนาโครงสร้างและแผนการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานี	ย.4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม	การเสริมสร้างพลังทางสังคม
2	การจัดตั้งเครือข่ายภาคประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานี	ย.4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม	การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น
3	การจัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานี	ย.4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม	การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น
4	การจัดตั้งคณะกรรมการกำกับและติดตามผลการดำเนินงานตามแผนการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	ย.4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม	การเสริมสร้างพลังทางสังคม

4.6.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ

การอนุรักษ์ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่ส่งเสริมความเป็นเมืองเก่า มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่ช่วยส่งเสริมคุณค่าและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยการกำหนดมาตรการในอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ การกำหนดมาตรการสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรม การออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อควบคุมก่อสร้างหรือปรับปรุงอาคาร รวมถึงการบริหารจัดการขยะมูลฝอย การรักษาคุณภาพน้ำในแม่น้ำปัตตานีและลำคลองสาขา เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและกิจกรรมนันทนาการของประชาชนชาวปัตตานี

1) เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของเมืองเก่าได้รับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม

2) ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่ 2.1 มีมาตรการด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง

ตัวชี้วัดที่ 2.2 มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและระบบบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัดที่ 2.3 เกิดเครือข่ายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี และพื้นที่ต่อเนื่อง

3) กลยุทธ์และแผนงาน

มีกลยุทธ์สำคัญเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จำนวน 2 กลยุทธ์ ได้แก่

1) กลยุทธ์ที่ 2.1 การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อรักษาภูมิทัศน์เมืองเก่า

- แผนงานที่ 2.1.1 การกำหนดมาตรการเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

2) กลยุทธ์ที่ 2.2 การส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อรักษาความสมดุลของระบบ

นิเวศเมือง

- แผนงานที่ 2.2.1 การกำหนดมาตรการเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

- แผนงานที่ 2.2.2 การสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ตารางที่ 4.3 โครงการและกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ที่ 2

ที่	โครงการ/การดำเนินการ/กิจกรรม	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบหลัก	งบประมาณ (บาท)	ระดับความ เร่งด่วน
1	การกำหนดขอบเขตและมาตรการการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี	ปีที่ 1-2	ยผจ. ปัตตานี	100,000	A
2	โครงการอนุรักษ์และซ่อมแซมกำแพงวังจะบังติกอ	ปีที่ 8-9	กรมศิลปากร (สน.ศิลปากรที่ 11)	2,000,000	B
3	โครงการการจัดการขยะอย่างครบวงจรในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	ปีที่ 3-5	ทม. ปัตตานี	4,000,000	A
4	โครงการจัดการระบบบำบัดน้ำเสียอย่างเหมาะสมในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	ปีที่ 3-5	ทม. ปัตตานี	6,000,000	A
5	โครงการพัฒนาเครือข่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเมืองเก่าปัตตานี	ปีที่ 1-2	ทสจ. ปัตตานี	40,000	A
6	การออกกระเปาะหรือข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในย่านเมืองเก่า	ปีที่ 1-2	ทม. ปัตตานี	40,000	A
7	การจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมให้สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ปีที่ 6	ทม. ปัตตานี	100,000	B

ตารางที่ 4.4 ความสอดคล้องของโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 2 กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ที่	โครงการ/การดำเนินการ/กิจกรรม	ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	ประเด็น
1	การกำหนดขอบเขตและมาตรการการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี	ย.4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม	การเสริมสร้างพลังทางสังคม
2	โครงการอนุรักษ์และซ่อมแซมกำแพงวังจะบังติกอ	ย.5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	พื้นที่เมือง ชบทบเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ
3	โครงการการจัดการขยะอย่างครบวงจรในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	ย.5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	สังคมที่เป็นมิตรกับภูมิอากาศ
4	โครงการจัดการระบบบำบัดน้ำเสียอย่างเหมาะสมในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี	ย.5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	ความมั่นคงทางน้ำ พลังงาน และเกษตรกรรม
5	โครงการพัฒนาเครือข่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเมืองเก่าปัตตานี	ย.5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	สังคมเศรษฐกิจสีเขียวที่ยั่งยืน
6	การออกระเบียบหรือข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในย่านเมืองเก่า	ย.4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม	การเสริมสร้างพลังทางสังคม
7	การจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมให้สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ย.4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม	การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น

ตารางที่ 4.5 โครงการพัฒนาเชิงกายภาพ ตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 2

ที่	โครงการ	ระยะเวลาดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบหลัก	งบประมาณ (บาท)	ระดับความเร่งด่วน
1	โครงการปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อแม่น้ำและถนนอาเนาะรู	ปีที่ 6-7	ทม. ปัตตานี	5,000,000	B
2	โครงการปรับปรุงสวนสาธารณะริมถนนอาเนาะรู	ปีที่ 6-7	ทม. ปัตตานี	4,500,000	B
3	โครงการปรับปรุงสวนสาธารณะริมถนนปัตตานีภิรมย์	ปีที่ 6-7	ทม. ปัตตานี	11,500,000	B
4	โครงการปรับปรุงสวนสาธารณะริมน้ำชุมชนริมคลอง	ปีที่ 8-9	ทม. ปัตตานี	3,200,000	B
5	โครงการก่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศริมแม่น้ำปัตตานี	ปีที่ 8-9	ทม. ปัตตานี	22,500,000	B
6	โครงการปรับปรุงทางเดินเท้าริมคลองอาเนาะรู	ปีที่ 11-12	ทม. ปัตตานี	10,000,000	C

*** ทม. ปัตตานี หมายถึง เทศบาลเมืองปัตตานี

4.6.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรม

การส่งเสริมการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเมืองเก่าปัตตานีให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรมที่หลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งชาวไทยพื้นเมืองดั้งเดิม ชาวจีน และชาวมลายู ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีลักษณะเฉพาะ รวมทั้งประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองตั้งแต่สมัยที่เป็นแคว้นลังกาสุกะจนกระทั่งเป็นเมืองปัตตานีในปัจจุบัน โดยเน้นการร่วมมือกันของหน่วยงานภาครัฐ ประชาชนชาวบ้าน และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ในการศึกษาวิจัย รวมทั้งการสร้างแหล่งเรียนรู้ทั้งระดับชุมชนและระดับเมืองเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจเรียนรู้ประวัติศาสตร์โบราณคดี

1) เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

บริเวณเมืองเก่าปัตตานีถูกพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของเมืองเก่า

2) ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่ 4.1 เกิดศูนย์การเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรมของเมืองปัตตานี

ตัวชี้วัดที่ 4.2 มีการพัฒนาสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรมทั้งการปรับปรุงแวดล้อมทางกายภาพ การพัฒนาระบบสื่อความหมาย

ตัวชี้วัดที่ 4.3 มีการพัฒนาปราชญ์ท้องถิ่นด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรม

3) กลยุทธ์และแผนงาน

มีกลยุทธ์สำคัญเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จำนวน 3 กลยุทธ์ ได้แก่

1) กลยุทธ์ที่ 3.1 การสร้างศูนย์การเรียนรู้และพัฒนาระบบสื่อความหมาย

- แผนงานที่ 3.1.1 การพัฒนาฐานข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
- แผนงานที่ 3.1.2 การพัฒนาการสื่อความหมายในแหล่งเรียนรู้

2) กลยุทธ์ที่ 3.2 การพัฒนาองค์ความรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น

- แผนงานที่ 3.2.1 การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี

ตารางที่ 4.6 โครงการและกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ที่ 3

ที่	โครงการ/การดำเนินการ/กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบหลัก	งบประมาณ (บาท)	ระดับความเร่งด่วน
1	โครงการออกแบบและจัดทำระบบป้ายสื่อความหมายตามเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเมืองปัตตานี	ปีที่ 3-4	ทม. ปัตตานี	3,000,000	A

ที่	โครงการ/การดำเนินการ/กิจกรรม	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบหลัก	งบประมาณ (บาท)	ระดับความ เร่งด่วน
2	โครงการเสวนาด้านประวัติศาสตร์และ โบราณคดีเมืองปัตตานี	ปีที่ 2	วจร. ปัตตานี	50,000	A
3	โครงการถ่ายทอดชุดความรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น เมืองปัตตานี	ปีที่ 3-4	วจร. ปัตตานี	100,000	A
4	โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลแบบ Interactive Platform ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีและวัฒนธรรมเมืองปัตตานี	ปีที่ 2-3	วจร. ปัตตานี	1,000,000	A
5	โครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นปัตตานี	ปีที่ 7-8	ศรจ. ปัตตานี	1,000,000	B
6	โครงการพัฒนา Website เผยแพร่ข้อมูลแหล่ง ประวัติศาสตร์และโบราณคดีและแหล่งมรดก ทางวัฒนธรรมเมืองเก่าปัตตานี	ปีที่ 2	วจร. ปัตตานี	1,000,000	A

*** ทม. ปัตตานี หมายถึง เทศบาลเมืองปัตตานี

ศรจ. ปัตตานี หมายถึง สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี   วจร. ปัตตานี หมายถึง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี

ตารางที่ 4.7 ความสอดคล้องของโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 3 กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ที่	โครงการ/การดำเนินการ/กิจกรรม	ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	ประเด็น
1	โครงการออกแบบและจัดทำระบบป้ายสื่อ ความหมายตามเส้นทางวัฒนธรรมเมืองปัตตานี	ย.2 การสร้างความสามารถในการ แข่งขัน	การสร้างหลากหลาย ด้านการท่องเที่ยว
2	โครงการเสวนาด้านประวัติศาสตร์และ โบราณคดีเมืองปัตตานี	ย.2 การพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	การตระหนักถึงพหุปัญญาของ มนุษย์ที่หลากหลาย
3	โครงการถ่ายทอดชุดความรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น เมืองปัตตานี	ย.2 การพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	การตระหนักถึงพหุปัญญาของ มนุษย์ที่หลากหลาย
4	โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลแบบ Interactive Platform ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีและวัฒนธรรมเมืองปัตตานี	ย.2 การสร้างความสามารถในการ แข่งขัน	การสร้างหลากหลาย ด้านการท่องเที่ยว
5	โครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นปัตตานี	ย.2 การพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	การตระหนักถึงพหุปัญญาของ มนุษย์ที่หลากหลาย/การ พัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วง ชีวิต
6	โครงการพัฒนา Website เผยแพร่ข้อมูลแหล่ง ประวัติศาสตร์และโบราณคดีและแหล่งมรดก ทางวัฒนธรรมเมืองเก่าปัตตานี	ย.2 การสร้างความสามารถในการ แข่งขัน	การพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐาน

ตารางที่ 4.8 โครงการพัฒนาเชิงกายภาพ ตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 3

ที่	โครงการ	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบหลัก	งบประมาณ (บาท)	ระดับความ เร่งด่วน
1	โครงการที่ทำการชุมชนอาเนาะซูงา	ปีที่ 5-6	ทม. ปัตตานี	1,200,000	B
2	โครงการก่อสร้างพิพิธภัณฑ์เมืองเก่าจะบังติกอ	ปีที่ 3-4	ทม. ปัตตานี	15,000,000	A
3	โครงการก่อสร้างปรับปรุงอาคารอเนกประสงค์ และพื้นที่โดยรอบ	ปีที่ 6	ทม. ปัตตานี	3,050,000	B
4	โครงการพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ปัตตานี	ปีที่ 7-8	วจ. ปัตตานี	45,000,000	B

*** ทม. ปัตตานี หมายถึง เทศบาลเมืองปัตตานี

วจ. ปัตตานี หมายถึง วัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี

4.6.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่องมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ใหม่และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยอาศัยการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งใช้แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนและการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวจะครอบคลุมทั้งการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การส่งเสริมชุมชนในการเป็นผู้ประกอบการ การส่งเสริมด้านการตลาด การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียมกัน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

1) เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

บริเวณเมืองเก่าปัตตานีถูกพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญของภาคใต้

2) ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่ 6.1 เกิดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง

ตัวชี้วัดที่ 6.2 มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง

ตัวชี้วัดที่ 6.3 มีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเพื่อรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ตัวชี้วัดที่ 6.4 โครงสร้างพื้นฐานและองค์ประกอบทางกายภาพได้รับการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

3) กลยุทธ์และแผนงาน

กลยุทธ์สำคัญเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ดังกล่าว จำนวน 4 กลยุทธ์ ได้แก่

- 1) กลยุทธ์ที่ 4.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
  - แผนงานที่ 4.1.1 การจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
  - แผนงานที่ 4.1.2 การสื่อสารภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 2) กลยุทธ์ที่ 4.2 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม
  - แผนงานที่ 4.2.1 การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในทุกระดับ
- 3) กลยุทธ์ที่ 4.3 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
  - แผนงานที่ 4.3.1 การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงเมืองเก่า
  - แผนงานที่ 4.3.2 การพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 4) กลยุทธ์ที่ 4.4 การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเพื่อรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
  - แผนงานที่ 4.4.1 การพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น
  - แผนงานที่ 4.4.2 การพัฒนาผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ตารางที่ 4.9 โครงการและกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ที่ 4

ที่	โครงการ/การดำเนินการ/กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบหลัก	งบประมาณ (บาท)	ระดับความเร่งด่วน
1	โครงการจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง	ปีที่ 1	ทกจ. ปัตตานี	2,000,000	A
2	โครงการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงวัฒนธรรมในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง	ปีที่ 2	ทกจ. ปัตตานี	1,000,000	A
3	โครงการเสริมสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง	ปีที่ 2-4	ททท. นราธิวาส	3,000,000	A
4	โครงการศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวและการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นได้ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว	ปีที่ 2-4	พขจ. ปัตตานี	600,000	A
5	โครงการอบรมมััคคุเทศก์ท้องถิ่นด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม	ปีที่ 2-4	ทกจ. ปัตตานี	300,000	A
6	โครงการพัฒนาขีดความสามารถผู้ประกอบการเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น	ปีที่ 2-5	พขจ. ปัตตานี	4,000,000	A

ที่	โครงการ/การดำเนินการ/กิจกรรม	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบหลัก	งบประมาณ (บาท)	ระดับความ เร่งด่วน
7	โครงการศึกษา วิเคราะห์ และรวบรวมภูมิ ปัญหาท้องถิ่นที่มีในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและ พื้นที่ต่อเนื่อง	ปีที่ 2	วจ. ปัตตานี	600,000	A
8	โครงการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกใน การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญหาท้องถิ่นเพื่อเป็น สินค้าสำหรับนักท่องเที่ยว	ปีที่ 3-4	พจ. ปัตตานี	2,000,000	A
9	โครงการส่งเสริมการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ การรวมกลุ่ม และการพัฒนาเครือข่ายเครือข่าย ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การให้บริการด้านการท่องเที่ยว	ปีที่ 6	ทกจ. ปัตตานี	1,000,000	B
10	โครงการการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ด้านการใช้ภาษาต่างประเทศและการบริการของ บุคลากรด้านการท่องเที่ยว	ปีที่ 1-5	ทกจ. ปัตตานี	5,000,000	A
11	โครงการจัดทำและดูแลระบบฐานข้อมูลด้าน ทรัพยากรมนุษย์ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของ จังหวัดปัตตานี	ปีที่ 7	ทกจ. ปัตตานี	600,000	B
12	โครงการพัฒนาถนนคนเดินย่านเมืองเก่าจังหวัด ปัตตานีเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	ปีที่ 1-2	ทม. ปัตตานี	4,000,000	A
13	โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ป้ายบอกทาง และสิ่งอำนวยความสะดวก ณ แหล่งท่องเที่ยว ในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่องให้มี ความเป็นสากล	ปีที่ 2-3	ทม. ปัตตานี	5,000,000	A
14	โครงการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในกลุ่ม 5 จังหวัดชายแดนใต้และพัฒนาเครือข่ายภาคี อย่างยั่งยืน	ปีที่ 6-10	ทกจ. ปัตตานี	5,000,000	A

*** ทสจ. ปัตตานี หมายถึง สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดปัตตานี

ทกจ. ปัตตานี หมายถึง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดปัตตานี

วจ. ปัตตานี หมายถึง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี

ทม. ปัตตานี หมายถึง เทศบาลเมืองปัตตานี

ททท. นราธิวาส หมายถึง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนราธิวาส

พจ. ปัตตานี หมายถึง สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี

ตารางที่ 4.10 ความสอดคล้องของโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 4 กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ที่	โครงการ/การดำเนินการ/กิจกรรม	ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	ประเด็น
1	โครงการจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง	ย.2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน	การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว
2	โครงการจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงวัฒนธรรมในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง	ย.2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน	การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว
3	โครงการเสริมสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง	ย.2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน	การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว
4	โครงการศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวและการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นได้ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว	ย.2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน	การพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐาน
5	โครงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม	ย.3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต
6	โครงการพัฒนาขีดความสามารถผู้ประกอบการเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น	ย.2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน	การพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐาน
7	โครงการศึกษา วิเคราะห์ และรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง	ย.3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	การตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย
8	โครงการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยว	ย.3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	การตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย
9	โครงการส่งเสริมการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ การรวมกลุ่ม และการพัฒนาเครือข่ายเครือข่ายผู้ประกอบการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการด้านการท่องเที่ยว	ย.2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน	การพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐาน
10	โครงการการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวด้านการใช้ภาษาต่างประเทศและการบริการของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว	ย.2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน	โครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงไทยเชื่อมโลก
11	โครงการจัดทำและดูแลระบบฐานข้อมูลด้านทรัพยากรมนุษย์ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของจังหวัดปัตตานี	ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม	กระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ
12	โครงการพัฒนาถนนคนเดินย่านเมืองเก่าจังหวัดปัตตานีเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	ย.2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน	การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว
13	โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ป้ายบอกทาง และสิ่งอำนวยความสะดวก ณ แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณ	ย.2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน	การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว

ที่	โครงการ/การดำเนินการ/กิจกรรม	ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	ประเด็น
	เมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่องให้มีความเป็นสากล		
14	โครงการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในกลุ่ม 5 จังหวัดชายแดนใต้และพัฒนาเครือข่ายภาคีอย่างยั่งยืน	ย.2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน	การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว / การพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐาน / โครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงไทยเชื่อมโลก

ตารางที่ 4.11 โครงการพัฒนาเชิงกายภาพ ตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 4

ที่	โครงการ	ระยะเวลาดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบหลัก	งบประมาณ (บาท)	ระดับความเร่งด่วน
1	โครงการปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อสะพานพาดคลองอานาเซาะ	ปีที่ 2-3	ทม. ปัตตานี	9,000,000	A
2	โครงการปรับปรุงพื้นที่ซอยนาเกลือ ซอย 3 (ซอยหมอเป็ด)	ปีที่ 2-3	ทม. ปัตตานี	7,500,000	A
3	โครงการปรับปรุงพื้นที่ถนนริมตลาดเทศวิวัฒน์	ปีที่ 2-3	ทม. ปัตตานี	1,250,000	A
4	โครงการก่อสร้างสร้างหอบังคับการเมืองเก่า	ปีที่ 11-12	ทม. ปัตตานี	4,500,000	C
5	โครงการปรับปรุงท่าเรือท่าเสด็จ	ปีที่ 2-3	ทม. ปัตตานี	4,800,000	A
6	โครงการปรับปรุงถนนราชดำเนิน (ถนนหน้าวัง) เพื่อการท่องเที่ยว	ปีที่ 4-5	ทม. ปัตตานี	25,000,000	A
7	โครงการปรับปรุงสวนสาธารณะหน้าวังเก่าจะบังติกอ	ปีที่ 8-9	ทม. ปัตตานี	2,500,000	B
8	โครงการปรับปรุงถนนหน้ามัสยิดรายาฟาฏอนี	ปีที่ 6-7	ทม. ปัตตานี	1,200,000	B
9	โครงการปรับปรุงพื้นที่กูโบร์โต๊ะอาเยาะห์ ตำบลจะบังติกอ	ปีที่ 8-9	ทม. ปัตตานี	4,500,000	C
10	โครงการก่อสร้างซุ้มทางข้ามัสยิดรายอฟาฏอนี	ปีที่ 2-3	ทม. ปัตตานี	12,000,000	A
11	โครงการก่อสร้างศาลาทำนน้ำริมแม่น้ำปัตตานี	ปีที่ 3-4	ทม. ปัตตานี	1,250,000	A
12	โครงการทำเรื่องจะบังติกอและอาคารกิจกรรม	ปีที่ 2-3	ทม. ปัตตานี	7,500,000	A
13	โครงการปรับปรุงถนนระยะรังก่อนทางข้ามัสยิดรายอฟาฏอนี	ปีที่ 12-13	ทม. ปัตตานี	5,000,000	C
14	โครงการก่อสร้างท่าเรือตะลุโบะ	ปีที่ 6-7	ทม. ปัตตานี	1,250,000	B
15	โครงการซ่อมประตูปัตตานีเมืองเก่า	ปีที่ 3-4	ทม. ปัตตานี	3,500,000	A
16	โครงการก่อสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยวบริเวณมัสยิดกลางปัตตานี	ปีที่ 4-5	ทม. ปัตตานี	5,000,000	B

*** ทม. ปัตตานี หมายถึง เทศบาลเมืองปัตตานี

4.7 บทบาทของแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

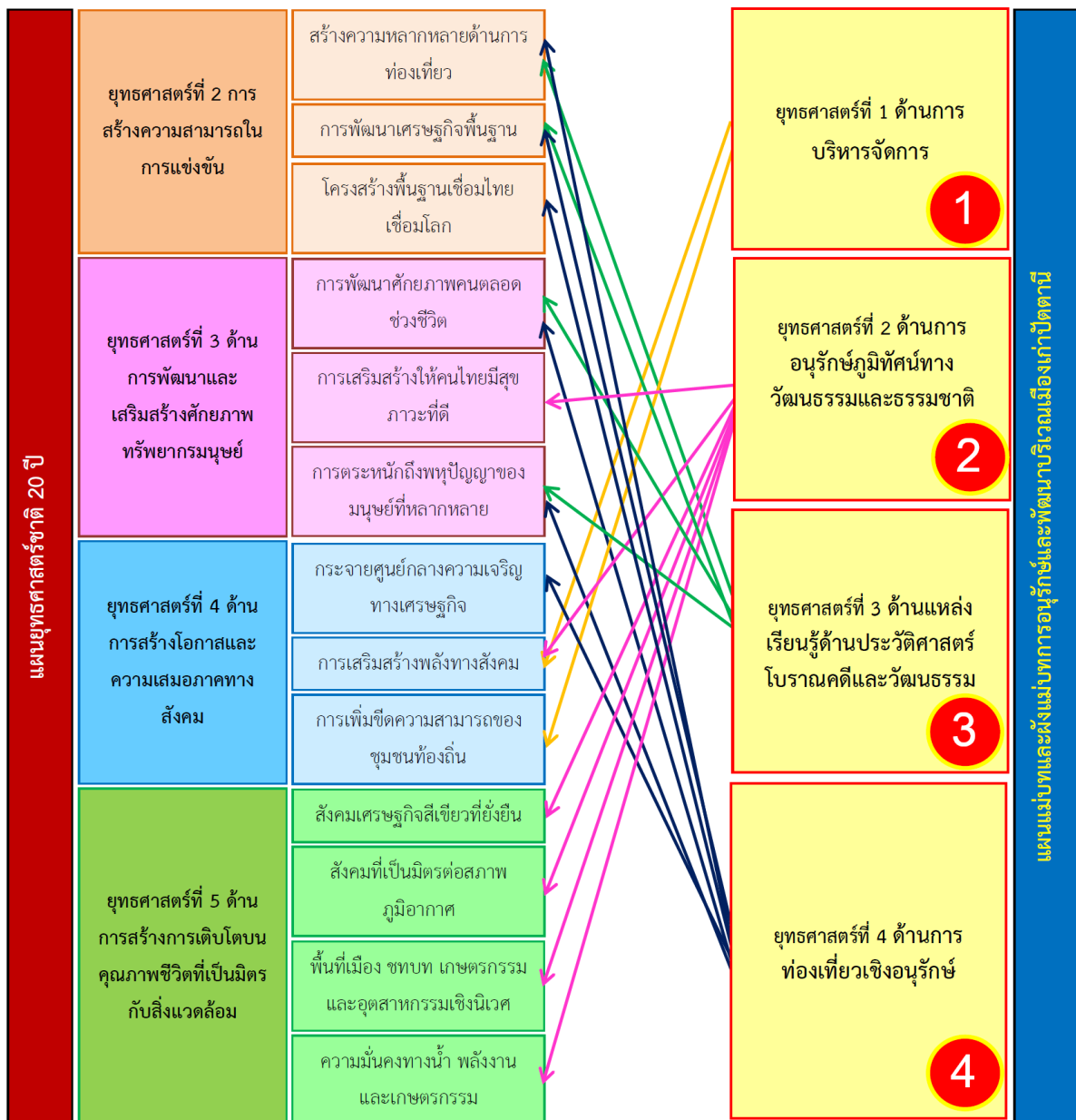
แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีมีบทบาทในการชี้นำและเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีให้แก่ หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในพื้นที่ โดยแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีจะมีบทบาทในการเป็นกรอบประสานแผนงานและโครงการของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ให้สอดคล้องกันและเชื่อมโยงสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะเวลา 20 ปี ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานียังมีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความเข้าใจและประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรที่อยู่ภายนอกการควบคุมของภาครัฐ อันได้แก่ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา องค์กรทางศาสนา และภาคประชาสังคม ในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งในท้ายที่สุดจะส่งผลให้การอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่บริเวณเมืองเก่าปัตตานีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกัน และเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีมีความเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ใน 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยแต่ละยุทธศาสตร์ภายใต้แผนแม่บทและผังแม่บทเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีมีความสัมพันธ์กับประเด็นย่อยในยุทธศาสตร์ชาติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 4.12 ความสัมพันธ์ของแผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ

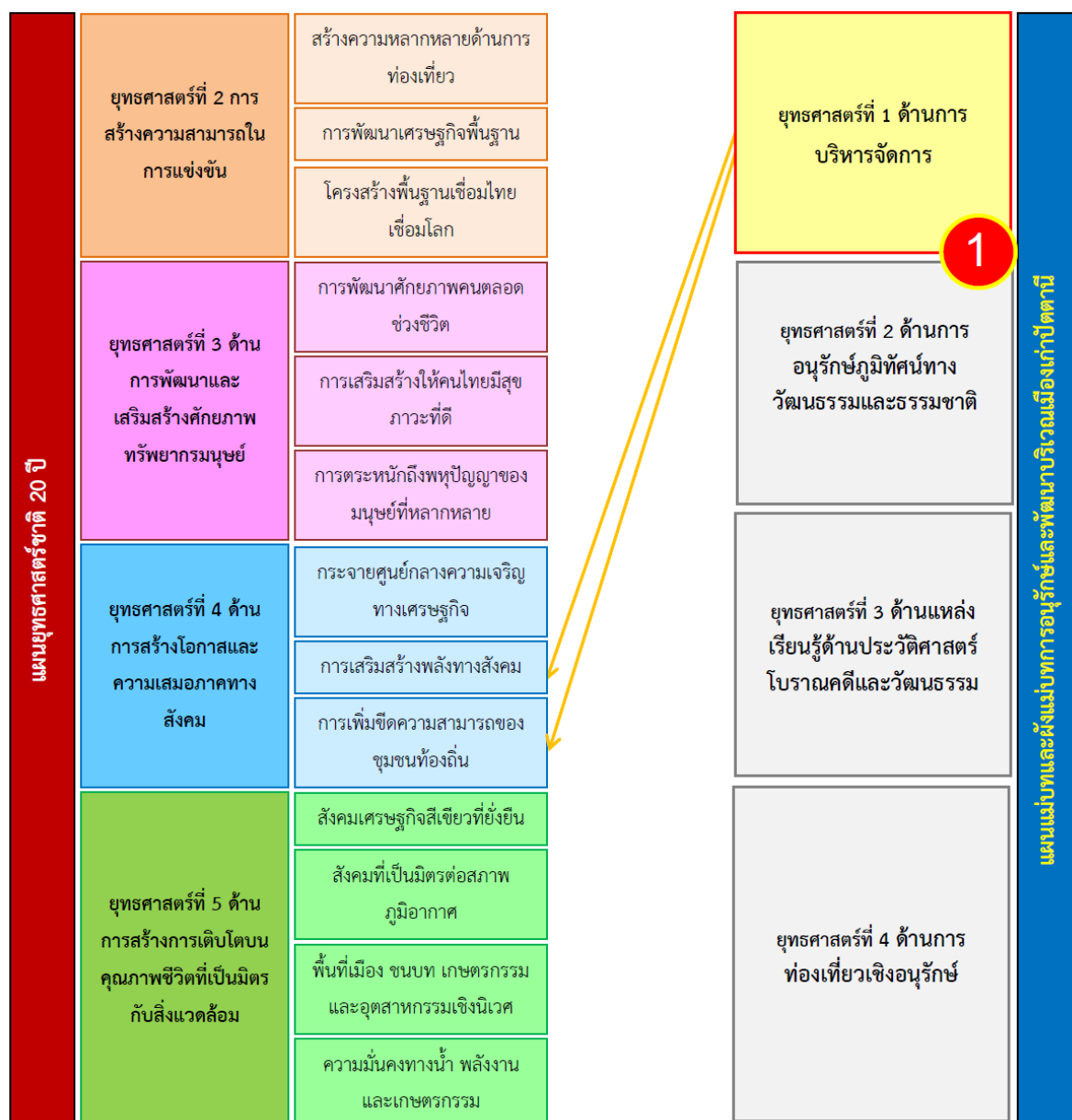
ยุทธศาสตร์ชาติ/ประเด็นย่อย	ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี			
	ย.1	ย.2	ย.3	ย.4
ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน				
ประเด็นย่อย การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว			✓	✓
ประเด็นย่อย การพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐาน			✓	✓
ประเด็นย่อย โครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงไทย เชื่อมโลก				✓
ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์				
ประเด็นย่อย การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต			✓	✓
ประเด็นย่อย การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี		✓		
ประเด็นย่อย การตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย			✓	✓
ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม				
ประเด็นย่อย การกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ				✓
ประเด็นย่อย การเสริมสร้างพลังทางสังคม	✓	✓		
ประเด็นย่อย การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น	✓			
ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม				
สังคมเศรษฐกิจสีเขียวที่ยั่งยืน		✓		
สังคมที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ		✓		
พื้นที่เมือง ชบทบ เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ		✓		
ความมั่นคงทางน้ำ พลังงานและเกษตรกรรม		✓		

- ***
- ย.1 หมายถึง ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการบริหารจัดการ
  - ย.2 หมายถึง ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ
  - ย.3 หมายถึง ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรม
  - ย.4 หมายถึง ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

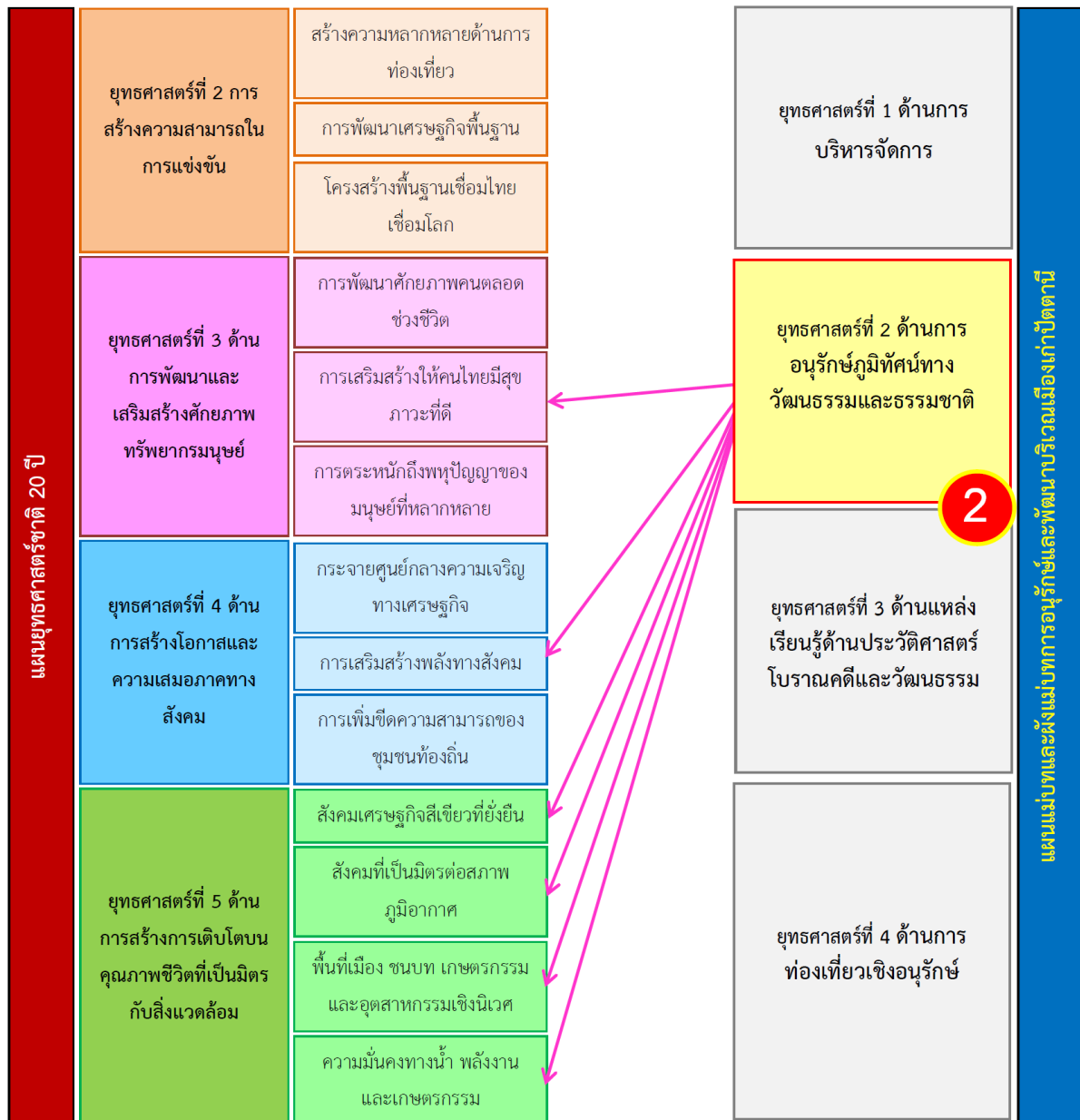
รูปที่ 4.1 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการบริหารจัดการ ในแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี มีความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ใน มีความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ในประเด็นย่อย 2 ประเด็น คือ ประเด็นย่อย การเสริมสร้างพลังทางสังคม และประเด็นย่อย การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น

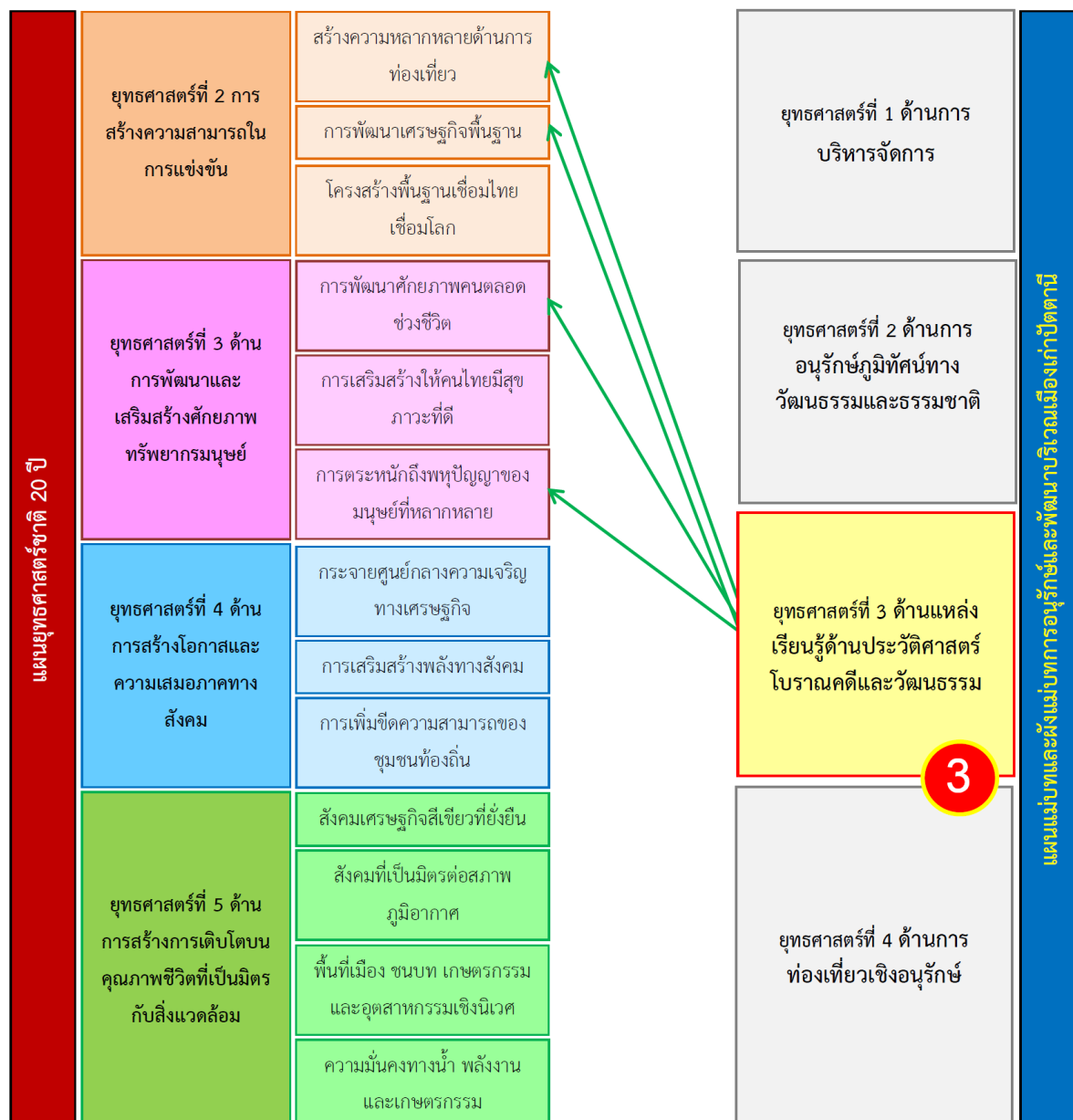
รูปที่ 4.2 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีในยุทธศาสตร์ที่ 1

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ในแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี มีความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในยุทธศาสตร์ที่ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในประเด็นย่อย 1 ประเด็น ได้แก่ การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี มีความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ในประเด็นย่อย 1 ประเด็น ได้แก่ การเสริมสร้างพลังทางสังคม และมีความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในประเด็นย่อย 4 ประเด็น ได้แก่ สังคมเศรษฐกิจสีเขียวที่ยั่งยืน สังคมที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ พื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ และความมั่นคงทางน้ำ พลังงานและเกษตรกรรม

รูปที่ 4.3 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีในยุทธศาสตร์ที่ 2

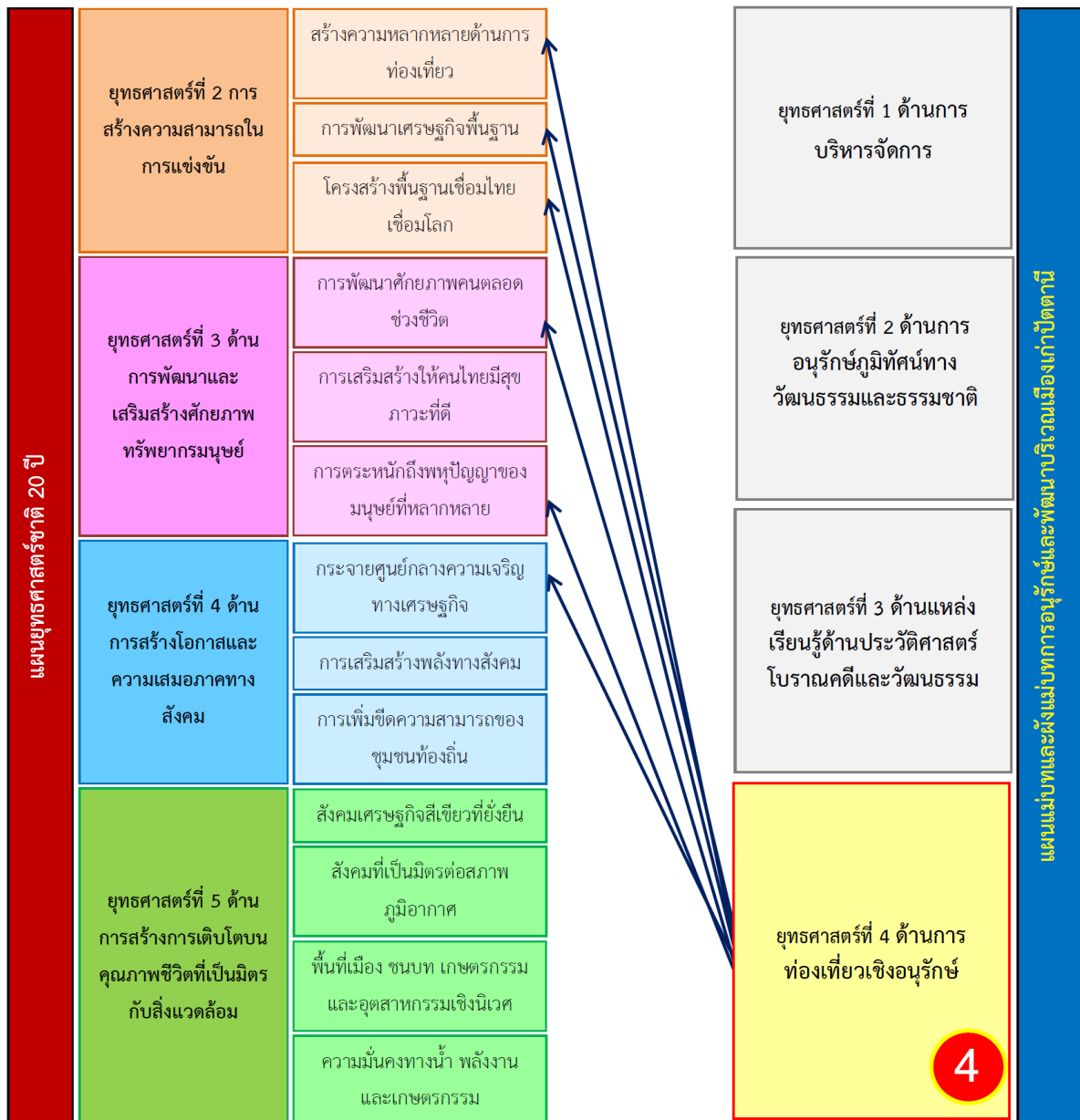
ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีและวัฒนธรรม ในแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี มีความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในยุทธศาสตร์ที่ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน ในประเด็นย่อย 2 ประเด็น ได้แก่ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐาน และมีความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในประเด็นย่อย 2 ประเด็น ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต และการตระหนักถึงปัญหาของมนุษย์ที่หลากหลาย

รูปที่ 4.4 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีในยุทธศาสตร์ที่ 3

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี มีความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน ในประเด็นย่อย 3 ประเด็น ได้แก่ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐาน และ โครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงไทยเชื่อมโลก มีความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในประเด็นย่อย 2 ประเด็น ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต และการตระหนักถึงปัญหาของมนุษย์ที่หลากหลาย และมีความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้าง

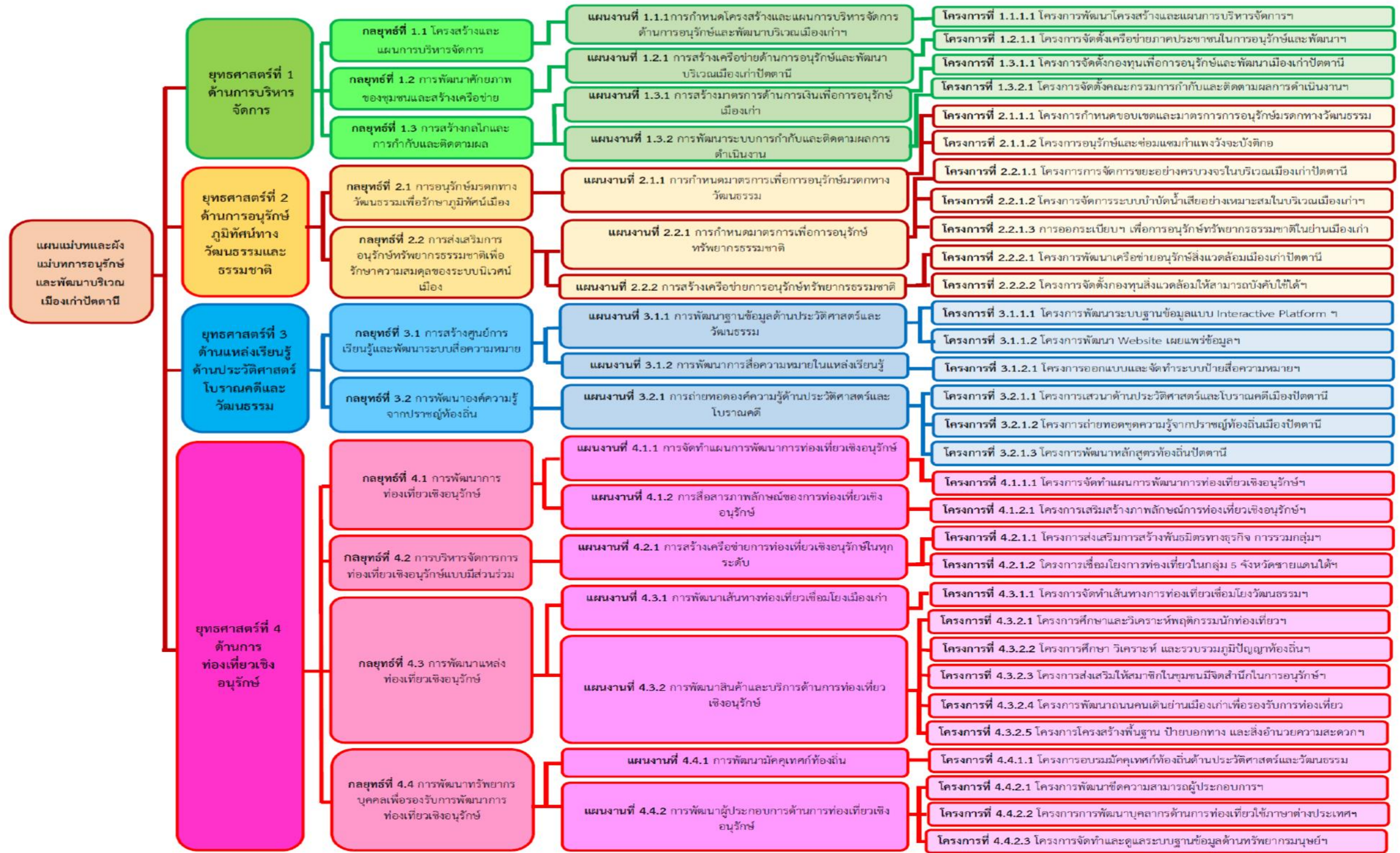
โอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ในประเด็นย่อย 1 ประเด็น ได้แก่ กระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ

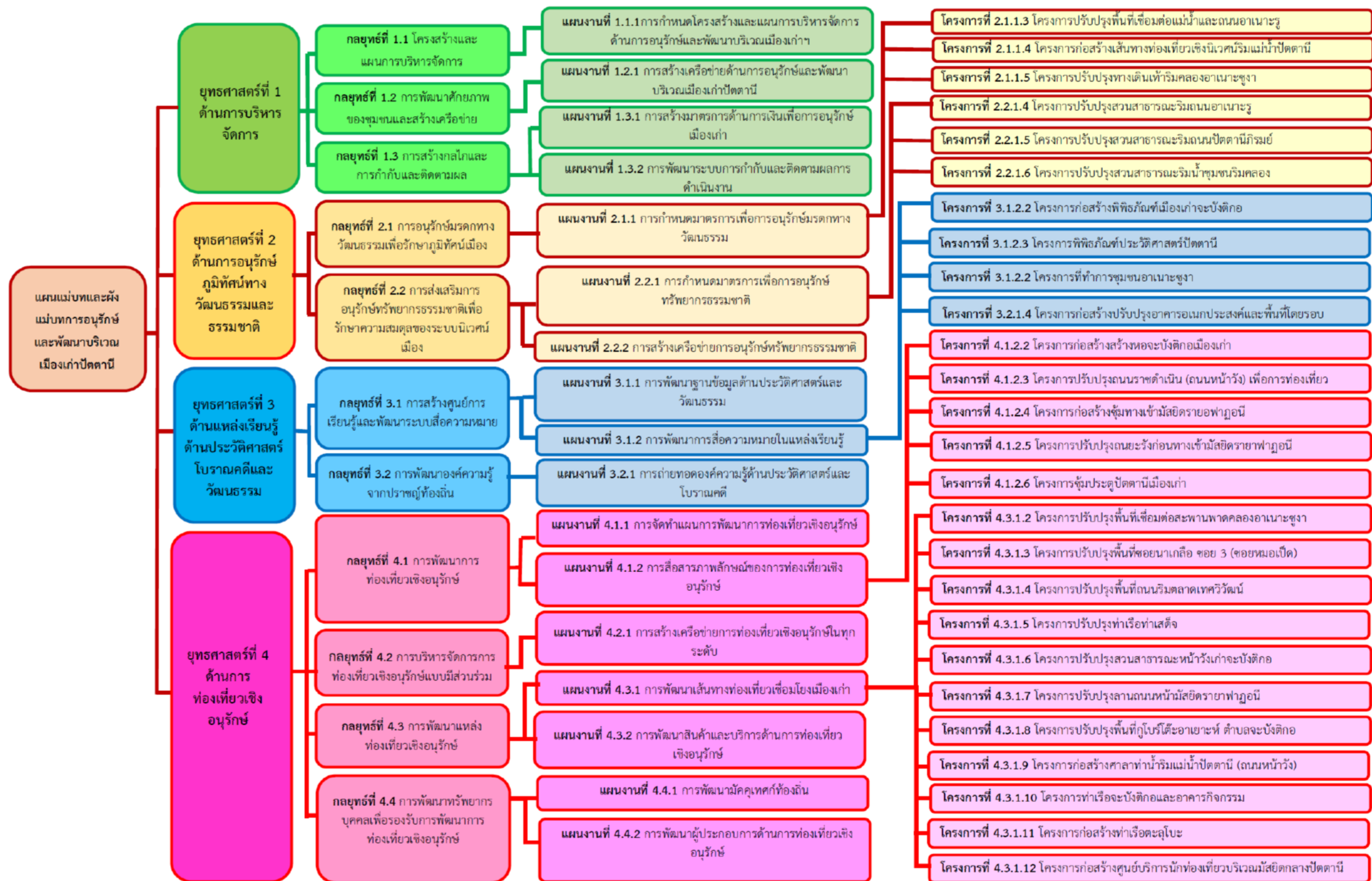
รูปที่ 4.5 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีในยุทธศาสตร์ที่ 4

ตารางที่ 4.13 จำนวนโครงการภายใต้แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี
จำแนกตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีและประเด็นย่อย		โครงการ/กิจกรรม/ ดำเนินงาน				โครงการพัฒนาเชิง กายภาพ				รวม
		ย1	ย2	ย3	ย4	ย1	ย2	ย3	ย4	
ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้าง ความสามารถใน การแข่งขัน	สร้างความหลากหลายด้านการ ท่องเที่ยว			2	5		2		8	17
	การพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐาน			1	3				2	6
	โครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงไทย เชื่อมโลก				1				1	2
ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและ เสริมสร้างศักยภาพ ทรัพยากรมนุษย์	การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต			1	1					2
	การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี						3		1	4
	การตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่ หลากหลาย			2	2			2		6
ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้าง โอกาสและความ เสมอภาคทางสังคม	กระจายศูนย์กลางความเจริญทาง เศรษฐกิจ				1					1
	การเสริมสร้างพลังทางสังคม	2	2					1	2	7
	การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน ท้องถิ่น	2	1				1	1	1	6
ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการ เติบโตบนคุณภาพ ชีวิตที่เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อม	สังคมเศรษฐกิจสีเขียวที่ยั่งยืน		1							1
	สังคมที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ		1							1
	พื้นที่เมือง ชบทท เกษตรกรรมและ อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ		1							1
	ความมั่นคงทางน้ำ พลังงานและ เกษตรกรรม		1							1
รวม		4	7	6	13	0	6	4	15	55

รูปที่ 4.6 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์ฯ กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการตามแผนแม่บท

รูปที่ 4.7 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์ฯ กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการตามแผนผังแม่บท

บทที่ 5 มาตรการการอนุรักษ์บริเวณเมืองเก่าปัตตานี

ในกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายที่บังคับใช้เพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้หลายฉบับ นอกจากมาตรการด้านกฎหมายแล้ว ยังมีมาตรการด้านอื่นๆ ที่จะทำให้การนำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างมีประสิทธิภาพ

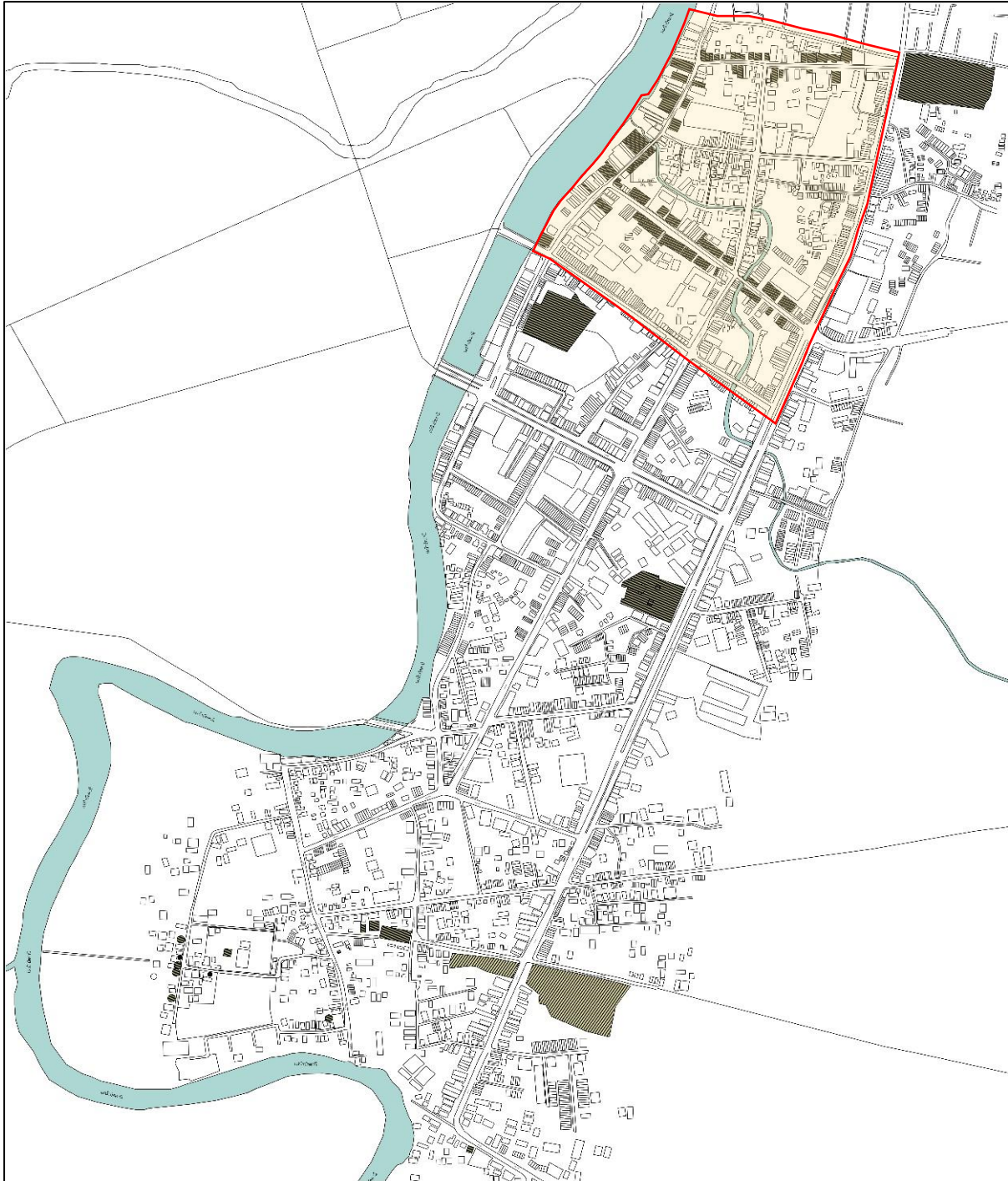
5.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า

ในการดำเนินการนำเอาแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีไปใช้ปฏิบัติจริงให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้นั้น จะต้องอาศัยมาตรการทางกฎหมายมากำกับดูแล ซึ่งกฎหมายและระเบียบราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีอยู่หลายฉบับ แต่ละฉบับมีเนื้อหาสาระความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กำหนดมาตรการในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในเมืองที่แตกต่างกันไป ดังนั้น ในการกำหนดมาตรการจึงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือเจตนารมณ์ ของการใช้กฎหมาย ตลอดจนถึงขอบเขตของตัวบทกฎหมายที่ให้อำนาจไว้เป็นสำคัญ โดยมาตรการทางกฎหมายและระเบียบราชการที่สำคัญ ที่มีผลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีโดยตรง ได้แก่ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 กฎกระทรวงผังเมืองรวมปัตตานี (พ.ศ. 2558) ออกตามความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543 และ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2558 กฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2528) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และ กฎกระทรวง ฉบับที่ 55 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

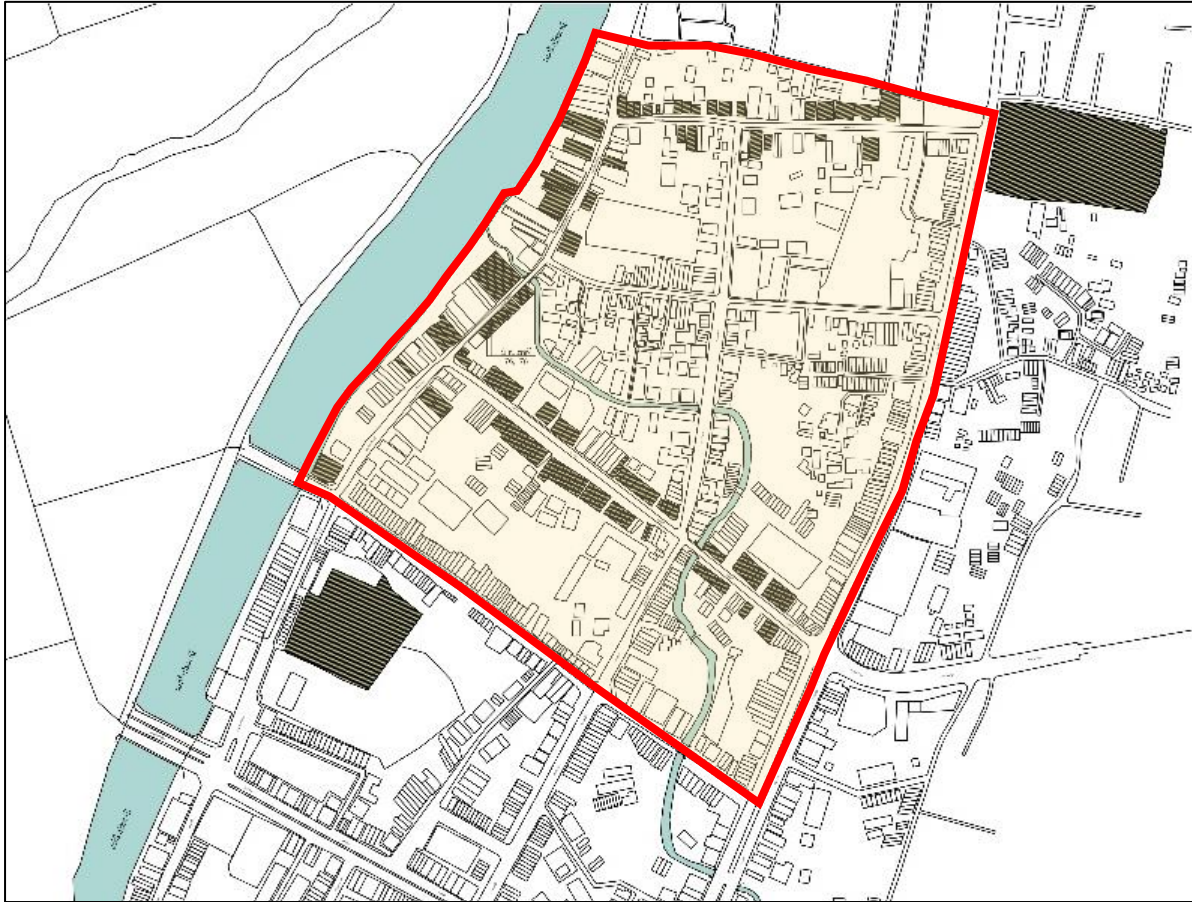
5.2 มาตรการในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

โดยใช้ระบบการจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเฉพาะ เป็นเครื่องมือหนึ่งในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานี เพื่อปกป้องคุ้มครองกลุ่มโบราณสถาน ที่โล่ง และแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ลดความหนาแน่นของการใช้ประโยชน์พื้นที่และกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม ป้องกันมิให้มีการพัฒนาที่ดินผิดประเภทและการสร้างระบบสาธารณูปโภคเกินขนาด และให้มีการฟื้นฟูบำรุงรักษาแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง และพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง และป้องกันน้ำท่วม ตลอดจนให้มีการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับเมืองมากขึ้น

ในการกำหนดมาตรการด้านผังเมือง ในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีนั้น ใช้กระบวนการจัดทำผังเฉพาะเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการขออนุญาตก่อสร้าง ซ่อมแซม และดัดแปลงอาคาร รวมทั้งการกำหนดแนวทางด้านสถาปัตยกรรมสำหรับการก่อสร้างอาคารในพื้นที่ที่ระบุให้เป็นผังเฉพาะบริเวณเมืองเก่าปัตตานี โดยมีอาณาเขตของผังเฉพาะ ดังนี้

รูปที่ 5.1 แผนผังประกอบการพิจารณาประกาศขอบเขตผังเฉพาะบริเวณเมืองเก่าปัตตานี
เรื่อง กำหนดขอบเขตผังเฉพาะในบริเวณพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี พ.ศ. 2564

รูปที่ 5.2 แผนผังประกอบการพิจารณาประกาศขอบเขตผังเฉพาะบริเวณเมืองเก่าปัตตานี (ขยาย)
เรื่อง กำหนดขอบเขตผังเฉพาะในบริเวณพื้นที่เมืองเก่าปัตตานี พ.ศ. 2564

ซึ่งในพื้นที่บริเวณดังกล่าวรายละเอียดข้อกำหนดที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

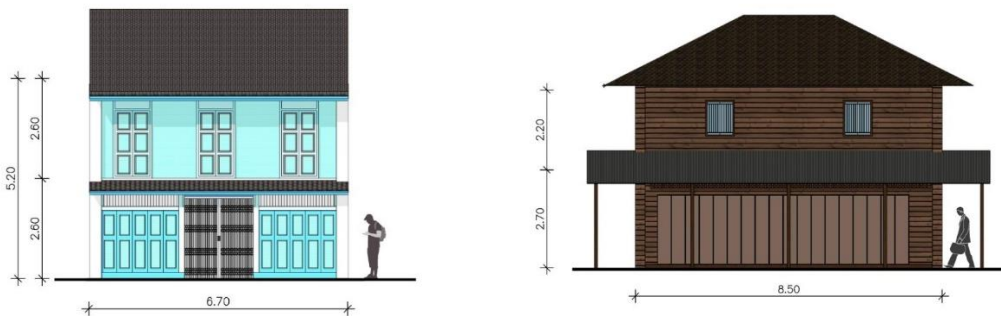
- 1) ห้ามมีการก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารประเภท โรงงานอุตสาหกรรม สุสาน ฼าปนสถาน คลังน้ำมัน เชื้อเพลิง คลังสินค้า อาคารปศุสัตว์ และสถานบรรจุก๊าซ
- 2) การก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารในพื้นที่ ให้มีได้เฉพาะอาคารที่มีความสูงไม่เกิน 12 เมตร และมีค่าสูงสุดของอัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมกันทุกชั้นต่อพื้นที่ดินของอาคารทุกหลังที่ก่อสร้างในที่ดินแปลงเดียวกันที่ยื่นขออนุญาตก่อสร้างอาคาร (FAR) ไม่เกิน 3 ต่อ 1
- 3) ถ้าเป็นอาคารที่จัดให้มีช่องทางเดินด้านหน้าอาคารทะลุถึงอาคารข้างเคียงตามลักษณะสถาปัตยกรรม ชิโนยูโรเปียน ให้มีพื้นที่ว่างไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาตก่อสร้างอาคาร แต่ ถ้าเป็นอาคารอื่นที่มีได้มีลักษณะตามรูปที่แบบดังกล่าว ให้มีพื้นที่ว่างไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาตก่อสร้างอาคาร
- 4) การปรับปรุง ซ่อมแซม หรือดัดแปลงอาคารที่มีอายุเกินกว่า 50 ปี จะต้องมึรูปแบบที่สอดคล้องกลมกลืนกับรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมตามคู่มือการปรับปรุง ซ่อมแซม หรือดัดแปลงอาคาร ในเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ออกโดยองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น
- 5) ให้อำนาจองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นในการออกเทศบัญญัติหรือข้อบังคับเพื่อสร้างแรงจูงใจด้านการเงินและด้านภาษีแก่เจ้าของอาคารในเขตพื้นที่

5.3 แนวทางการควบคุมด้านสถาปัตยกรรม

ในการกำหนดแนวทางการก่อสร้าง ซ่อมแซมอาคารในเขตอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมในบริเวณเมืองเก่าปัตตานี สามารถพัฒนาคู่มือการก่อสร้างและซ่อมแซมอาคารเชิงอนุรักษ์โดยใช้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าในพื้นที่เดิม ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปใช้ประโยชน์จึงได้เสนอแนะรูปแบบอาคารที่มีความสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่แบ่งตามเส้นถนนและย่านสำคัญซึ่งมีสถาปัตยกรรมรูปแบบหลักที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป ดังนี้

5.3.1 แนวทางการควบคุมด้านสถาปัตยกรรมริมถนนอาเนาะรู

อาคารและสถานที่ที่ทรงคุณค่าย่านริมถนนอาเนาะรูส่วนใหญ่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบจีน โครงสร้างอาคารส่วนใหญ่เป็นผนังรับน้ำหนักก่ออิฐฉาบปูน เป็นอาคารครึ่งปูนครึ่งไม้ ประดับตกแต่งลวดลายปูนปั้นแบบจีน โดยเสนอรูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นแนวทางสำหรับอาคารที่กำลังจะสร้างใหม่ในพื้นที่ถนนอาเนาะรู รวมทั้งสิ้น 7 รูปแบบ เช่น

รูปที่ 5.3 ตัวอย่างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในย่านริมถนนอาเนาะรู

5.3.2 แนวทางการควบคุมด้านสถาปัตยกรรมริมถนนปัตตานีภิรมย์

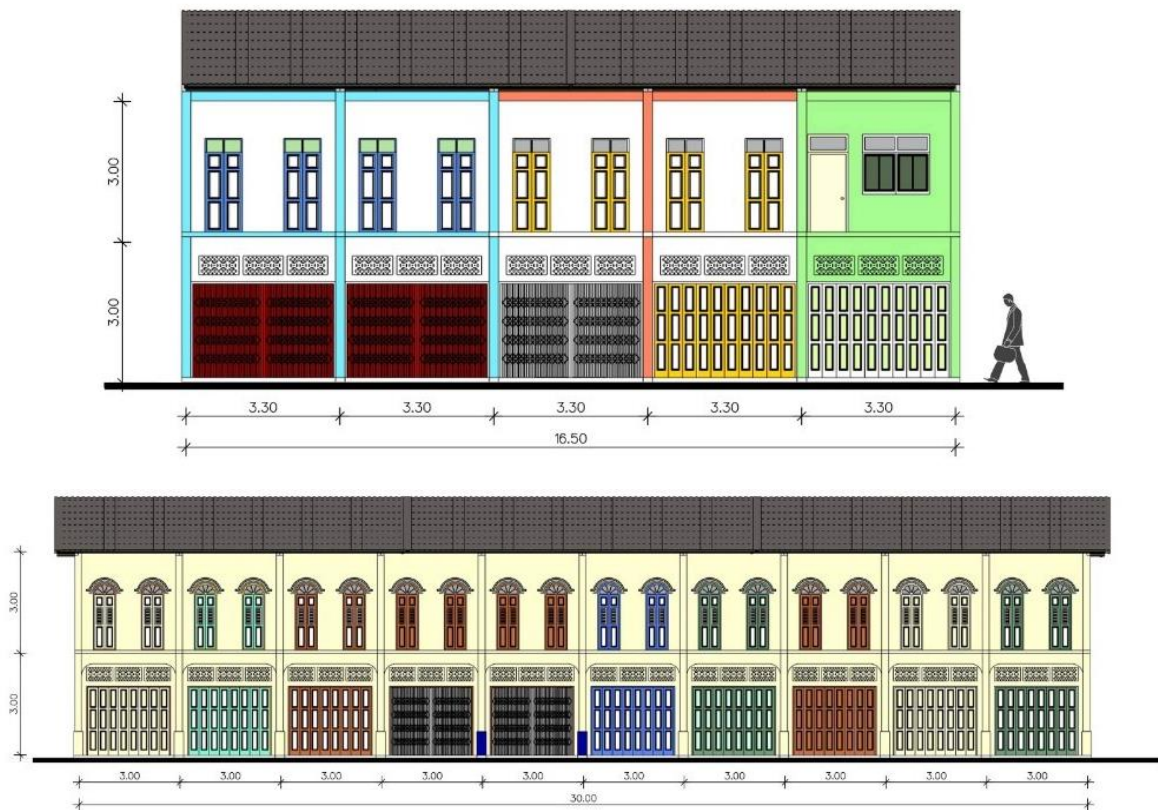
อาคารและสถานที่ที่ทรงคุณค่าย่านริมถนนปัตตานีภิรมย์ส่วนใหญ่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบจีนผสมยุโรป อิทธิพลศิลปะนีโอคลาสสิก อาคารส่วนใหญ่เป็นเรือนแถวไม้หรืออาคารพาณิชย์ นอกจากนั้นยังพบอาคารที่รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบจีนผสมยุโรปอิทธิพลศิลปะแบบอาร์ตเดคโค โดยเสนอรูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นแนวทางสำหรับอาคารที่กำลังจะสร้างใหม่ในพื้นที่ถนนปัตตานีภิรมย์ รวมทั้งสิ้น 18 รูปแบบ เช่น

รูปที่ 5.4 ตัวอย่างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในย่านริมถนนปัตตานีภิรมย์

5.3.3 แนวทางการควบคุมด้านสถาปัตยกรรมริมถนนเก่า

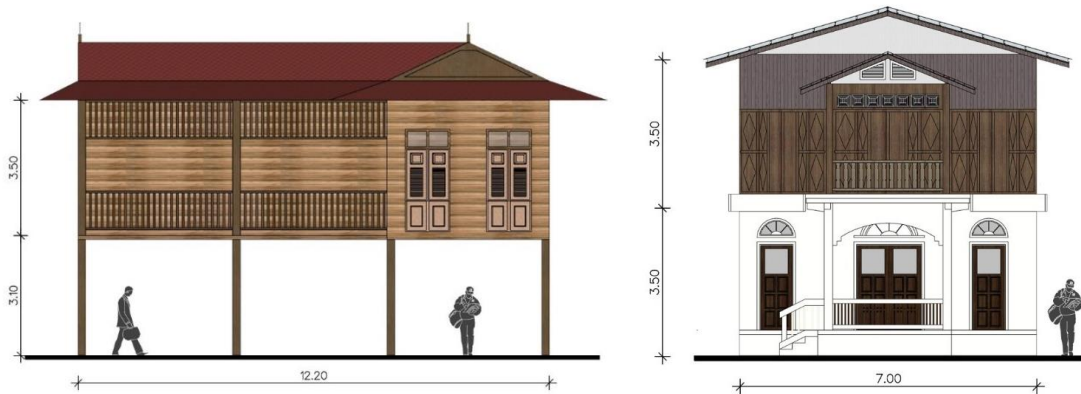
อาคารและสถานที่ที่ทรงคุณค่าย่านริมถนนเก่าส่วนใหญ่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบจีนผสมยุโรป อิทธิพลปะนีโอคลาสสิก อาคารส่วนใหญ่เป็นเรือนแถวไม้หรืออาคารพาณิชย์ นอกจากนี้ยังพบอาคารที่รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบจีนผสมยุโรปอิทธิพลศิลปะแบบอาร์ตเดโคโค โดยเสนอรูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นแนวทางสำหรับอาคารที่กำลังจะสร้างใหม่ในพื้นที่ถนนเก่านี้ รวมทั้งสิ้น 10 รูปแบบ เช่น

รูปที่ 5.5 ตัวอย่างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในย่านริมถนนเก่า

7.3.4 แนวทางการควบคุมด้านสถาปัตยกรรมย่านจะบังติกอ

อาคารและสถานที่ที่ทรงคุณค่าย่านจะบังติกอส่วนใหญ่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบเรือนพื้นถิ่นแบบมลายู ทั้งแบบยกใต้ถุนสูง และแบบอาคาร 2 ชั้น โดยเสนอรูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นแนวทางสำหรับอาคารที่กำลังจะสร้างใหม่ในพื้นที่ย่านจะบังติกอ รวมทั้งสิ้น 3 รูปแบบ เช่น

รูปที่ 5.6 ตัวอย่างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในย่านจะบังติกอ

บทที่ 6 บทสรุปและเสนอแนะ

เมืองปัตตานีเป็นเมืองที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของชุมชนและบ้านเมืองโบราณ มีความเจริญขึ้นของบ้านเมือง ตั้งแต่ในช่วงแรกเริ่มประวัติศาสตร์และมีการอยู่อาศัยสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ปัจจุบันเมืองเก่าปัตตานีได้ถูกความเจริญและการขยายตัวของตัวเมือง มีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่หลากหลาย กิจกรรม ทั้งภาครัฐและเอกชน เกิดความหนาแน่นแออัดของอาคารสถานที่และการจราจร เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิทัศน์ ทำให้องค์ประกอบเมืองเก่า คุณค่าของเมือง และเอกลักษณ์ความเป็นเมืองเก่าค่อยๆ ลดความสำคัญและถูกทำลาย การจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี จึงเป็นกระบวนการสำคัญในการกำหนดแนวทางในการปกป้องรักษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของเมืองเก่า ควบคู่กับการพัฒนาต่อยอดเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในเมืองภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าอย่างยั่งยืน

6.1 สถานการณ์ของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในเมืองเก่าปัตตานี

เมืองเก่าปัตตานีเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่ยาวนาน โดยมีพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานที่เป็นพลวัตร กล่าวคือมีการย้ายศูนย์กลางการปกครองและศูนย์กลางพาณิชยกรรมของเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงเริ่มก่อร่างสร้างเมืองศูนย์กลางการปกครองของเมืองตั้งอยู่ริมแม่น้ำปัตตานีทางทิศใต้ในพื้นที่ตำบลจะบังติกออยู่ระยะหนึ่งปกครองโดยชาวมลายู ก่อนที่จะเปลี่ยนผู้ปกครองเป็นชาวจีนและย้ายศูนย์กลางเมืองทั้งการปกครองและย่านพาณิชยกรรมมาตั้งที่ริมแม่น้ำปัตตานีด้านทิศเหนือบริเวณชุมชนหัวตลาด จนกระทั่งมีการสร้างศูนย์ราชการขึ้นในฝั่งตรงข้ามของแม่น้ำปัตตานีในตำบลสะบารังศูนย์กลางการปกครองของเมือง จึงย้ายไปอยู่ในพื้นที่ตำบลสะบารัง ในขณะที่ศูนย์กลางพาณิชยกรรมย้ายไปตั้งอยู่โดยรอบตลาดเทศวิวัฒน์ 1 และเมื่อการตั้งบ้านเรือนริมถนนยะรังมีความหนาแน่นมากขึ้นและมีการสร้างตลาดเทศบาลเมืองปัตตานีขึ้นใหม่ริมถนนยะรัง พื้นที่ริมถนนยะรังจึงกลายเป็นศูนย์กลางพาณิชยกรรมหลักของเมืองมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2555 คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ได้ออกประกาศขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าปัตตานีมีเนื้อที่รวม 2.35 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 3 บริเวณ ได้แก่ บริเวณที่ 1 บริเวณศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ย่านชินโนกัมปบนถนนอาเนาะรู ย่านการค้าเก่าบนถนนฤดี และย่านชุมชนโดยรอบ บริเวณที่ 2 บริเวณย่านการค้าเก่าบนถนนปัตตานีภิรมย์ ซึ่งมีตึกแถวเก่าที่มีเอกลักษณ์เรียงรายเกาะกลุ่มกันอย่างต่อเนื่อง และบริเวณที่ 3 บริเวณเมืองเก่าจะบังติกอ ประกอบไปด้วย วังเจ้าเมือง สุสานโต๊ะอาเยาะห์ และย่านชุมชนโดยรอบ

เมืองเก่าปัตตานีเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ ด้วยลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนและประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนในแต่ละพื้นที่ก่อให้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป ได้แก่ สถาปัตยกรรมแบบเรือนมลายู สถาปัตยกรรมแบบจีน สถาปัตยกรรมแบบอิทธิพลศิลปะนีโอคลาสสิก สถาปัตยกรรมแบบอิทธิพลศิลปะอาร์ตเดคโค สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ สถาปัตยกรรมไทยประเพณี และ สถาปัตยกรรมในศาสนาอิสลาม ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมประเภทสถาปัตยกรรมในพื้นที่เมืองเก่าส่วนใหญ่ถูกอนุรักษ์และบำรุงซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่ดีพอสมควร แต่ยังมีอาคารและสถานที่ทรงคุณค่าอีกจำนวนไม่น้อยที่อยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมขาดการดูแลรักษา และมีมรดกทางสถาปัตยกรรมหลายแหล่งที่มีความ

เสี่ยงสูงที่จะสูญหายไปในระยะเวลาอันใกล้ นอกจากนั้นในเมืองเก่าปัตตานียังพบแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ภูมิปัญญาพื้นถิ่น พิธีกรรม ประเพณี การละเล่น เรื่องเล่า เป็นต้น นอกจากนั้นเมืองเก่าปัตตานียังมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีเนื่องด้วยเป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับสากลจำนวนมาก ด้วยคุณค่าความสำคัญของเมืองเก่าปัตตานีทั้งในแง่ประวัติศาสตร์และโบราณคดีและคุณค่าของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

6.2 สถานการณ์เชิงพื้นที่ในบริบทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

ในกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีเริ่มจากการวิเคราะห์สถานการณ์ นโยบาย แผน มาตรการและโครงการ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ทั้งแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดปัตตานี แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลเมืองปัตตานี ผังเมืองรวมเมืองปัตตานี และโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของหน่วยงานต่างๆ พบว่า จุดแข็งของเมืองเก่าปัตตานี คือการเป็นเมืองศูนย์กลางลำดับที่ 2 ของเมืองในกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การบริหารการปกครองและการพัฒนาการท่องเที่ยว 1) เมืองปัตตานีเป็นเมืองศูนย์กลางลำดับที่ 2 ของเมืองในกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การบริหารการปกครองและการพัฒนาการท่องเที่ยวและมีแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาที่สำคัญในระดับประเทศถึง 2 แหล่ง คือ มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานีและศาลเจ้าเล่งจูเกียง อีกทั้งยังเป็นแหล่งโบราณคดีที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ซึ่งสามารถเชื่อมโยงในระดับคาบสมุทรมาลายู และมีภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง จุดอ่อนที่สำคัญในบริบทของการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมและการสร้างพลังของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองยังไม่มีความชัดเจน การขาดกลไกที่เป็นรูปธรรมในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า นอกจากนั้นประชาชนและภาคประชาสังคมบางส่วนในพื้นที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจถึงประโยชน์ที่ได้จากการอนุรักษ์ชุมชนเมืองที่ชัดเจน

ในขณะที่ปัจจัยภายนอกก็ผลอย่างยิ่งต่อการจัดทำแผนแม่บท โดยปัจจัยภายนอกเชิงบวกหรือโอกาสที่มีผลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานีที่สำคัญ คือ 1) เมืองปัตตานีเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ซึ่งดำเนินการวิจัย ให้บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังมีมาตรการและกลไกสนับสนุนการดำเนินการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าจากรัฐบาลส่วนกลาง ได้แก่ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า และสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ในอำเภออื่นๆ ของจังหวัดปัตตานี ส่วนปัจจัยภายนอกเชิงลบหรืออุปสรรคในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีที่สำคัญ คือ การขยายตัวของเมืองทำให้ส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่า และปัญหาความไม่สงบในกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในย่านเมืองเก่าปัตตานี

6.3 แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี เป็นแผนที่จัดทำเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน โดยจัดทำอยู่ในรูปแบบของแผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี โดยกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อ “เมืองเก่าปัตตานีศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมที่สำคัญของภาคใต้” ประกอบด้วยยุทธศาสตร์สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการบริหารจัดการ ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรม และ ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการบริหารจัดการ เน้นการสร้างกลไกการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่องแบบบูรณาการมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน มีตัวชี้วัดที่สำคัญคือ การมีกลไกในการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่องแบบบูรณาการ ประกอบด้วยกลยุทธ์สำคัญจำนวน 3 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 โครงสร้างและแผนการบริหารจัดการ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและสร้างเครือข่าย และกลยุทธ์ที่ 3 การสร้างกลไกและการกำกับและติดตามผล มีโครงการและกิจกรรมเพื่อบรรลุยุทธศาสตร์ จำนวน 4 โครงการ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ เน้นการรักษาสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่ช่วยส่งเสริมคุณค่าและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองเก่า โดยการกำหนดมาตรการในอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การกำหนดมาตรการสร้างแรงจูงใจ การออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อควบคุมก่อสร้างหรือปรับปรุงอาคาร รวมถึงการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและการรักษาคุณภาพน้ำในแม่น้ำปัตตานีและลำคลองสาขา ประกอบด้วยกลยุทธ์สำคัญจำนวน 2 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อรักษาภูมิทัศน์เมืองเก่า และกลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อรักษาความสมดุลของระบบ มีโครงการและกิจกรรมเพื่อบรรลุยุทธศาสตร์ จำนวน 7 โครงการ และโครงการพัฒนาเชิงกายภาพ จำนวน 6 โครงการ ดังแสดงในรูปที่ 8.1

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรม เน้นพัฒนาการเมืองเก่าให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรม โดยการร่วมมือกันของหน่วยงานภาครัฐ ราษฎร์ และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ในการศึกษาวิจัย รวมทั้งการสร้างแหล่งเรียนรู้ทั้งระดับชุมชนและระดับเมืองเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจเรียนรู้ประวัติศาสตร์โบราณคดี ประกอบด้วยกลยุทธ์สำคัญจำนวน 2 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การสร้างศูนย์การเรียนรู้และพัฒนาระบบสื่อความหมาย กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาองค์ความรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น โดยมีโครงการและกิจกรรมเพื่อบรรลุยุทธศาสตร์ จำนวน 6 โครงการ และโครงการพัฒนาเชิงกายภาพ จำนวน 4 โครงการ ดังแสดงในรูปที่ 8.1

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เน้นการสร้างฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ใหม่และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยอาศัยการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งใช้แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นทรัพยากรภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนและการสนับสนุนจากภาครัฐ ครอบคลุมทั้งการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การส่งเสริมชุมชนในการเป็นผู้ประกอบการ การส่งเสริมด้านการตลาด การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียมกัน การพัฒนา

โครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์สำคัญจำนวน 2 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลยุทธ์ที่ 2 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และกลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเพื่อรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีโครงการและกิจกรรมเพื่อ บรรลุยุทธศาสตร์ จำนวน 14 โครงการ และโครงการพัฒนาเชิงกายภาพ จำนวน 16 โครงการ ดังแสดงในรูปที่ 6.1

รูปที่ 6.1 ผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี

แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี เป็นแผนที่จัดทำเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน กำหนดกรอบในการขับเคลื่อนเป็นช่วงระยะเวลา 20 ปี โดยแบ่งเป็นระยะสั้น 1-5 ปี ระยะกลาง 6-10 ปี และระยะยาว 11-15 ปี ทั้งนี้ ระยะเวลาของแผนที่ทั้ง 3 ระยะ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของการพิจารณาและประกาศใช้แผนและการปรับเปลี่ยนตามนโยบายและแผนงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบแต่ละยุทธศาสตร์ นอกจากนี้ยังต้องมีการติดตามและประเมินผลเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมกับกรอบการพัฒนาประเทศด้วย

6.4 มาตรการการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในเก่าปัตตานี

ในการดำเนินการการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์ได้นั้น จะต้องอาศัยมาตรการทางกฎหมายมากำกับดูแล ซึ่งกฎหมายและระเบียบราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีอยู่หลายฉบับ แต่มาตรการที่ถูกเลือกมาเพื่อใช้ในการอนุรักษ์มรดก คือ พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 โดยใช้ระบบการจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเฉพาะ เป็นเครื่องมือหนึ่งในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานี เพื่อปกป้องคุ้มครองกลุ่มโบราณสถาน ที่โล่ง และแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ลดความหนาแน่นของการใช้ประโยชน์พื้นที่และกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม ป้องกันมิให้มีการพัฒนาที่ดินผิดประเภทและการสร้างระบบสาธารณูปโภคเกินขนาด และให้มีการฟื้นฟูบำรุงรักษาแหล่งน้ำธรรมชาติ ในการกำหนดมาตรการด้านผังเมือง ในบริเวณเมืองเก่าปัตตานีนั้น ใช้กระบวนการของการจัดทำผังเฉพาะเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการขออนุญาตก่อสร้าง ซ่อมแซม และดัดแปลงอาคาร รวมทั้งการกำหนดแนวทางด้านสถาปัตยกรรมสำหรับการก่อสร้างอาคารในพื้นที่ที่ระบุให้เป็นผังเฉพาะบริเวณเมืองเก่าปัตตานี โดยมีอาณาเขตของผังเฉพาะครอบคลุมแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมริมถนนสายสำคัญในตำบลอาเนาะรู ได้แก่ ถนนอาเนาะรู ถนนปัตตานีภิรมย์ และถนนฤๅติ ในพื้นที่ประมาณ 0.2946 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 184.12 ไร่ โดยในพื้นที่วางผังเฉพาะจะมีการกำหนดเทศบัญญัติเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน การควบคุมความสูง การควบคุมรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกลมกลืนกับรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม การควบคุมอัตราตราส่วนพื้นที่อาคารรวมกันทุกชั้นต่อพื้นที่ดินของอาคารทุกหลังที่ก่อสร้างในที่ดินแปลงเดียวกัน และการกำหนดมาตรการสร้างแรงจูงใจเพื่อการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี เป็นแผนที่จัดทำเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน เพื่อให้เมืองเก่าปัตตานีเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมที่สำคัญของภาคใต้ ภายใต้บริบทของการบริหารประเทศที่มียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ทั้งนี้เพื่อแนวทางให้หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีอย่างยั่งยืน

6.5 ข้อเสนอแนะในการนำแผนแม่บทและผังแม่บทฯ ไปสู่การปฏิบัติ

การดำเนินการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นไปตามข้อเสนอ ในการจัดทำแผนและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานี จะต้องมีการดำเนินการทั้งในด้านการควบคุมและด้านการพัฒนาอย่างประสานสอดคล้องกัน รวมทั้งการประสานการทำงานระหว่างพื้นที่ในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ที่

สอดคล้องกับกรอบการอนุรักษ์และพัฒนาในระดับภาคและระดับประเทศ ในกระบวนการนำแผนแม่บทและผังแม่บทฯ ไปสู่การปฏิบัติ จำเป็นต้องอาศัยมาตรการส่งเสริมในหลากหลายมาตรการ ได้แก่

มาตรการด้านการบริหารจัดการองค์กร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินการตามแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณเมืองเก่าปัตตานี รวมทั้งการกำกับดูแลการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติควรมีการจัดตั้งองค์การบริหารเพื่อกำกับ ดูแล และแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ อันสืบเนื่องมาจากการพัฒนาเมืองในเชิงเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบสร้างความเสียหายต่อเมืองเก่าปัตตานี องค์กรซึ่งทำหน้าที่บริหารจัดการและประสานงานที่มีรูปแบบโครงสร้างเป็นเอกภาพ มีลักษณะงานที่คล่องตัวจะช่วยให้งานอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานีบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนงานและโครงการในแผนและผังแม่บท เพื่อเสริมสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ของเมืองและชุมชนโครงสร้างและรูปแบบองค์กรที่จัดตั้งนี้จะมีเอกภาพและเป็นนิติบุคคล องค์กรและคณะกรรมการที่จัดตั้งตามข้อเสนอแนะนี้ จะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการแผนแม่บทและผังแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีในทางปฏิบัติค่อนข้างสูง กล่าวคือ เป็นองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายและทุกภาคส่วนให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง และในที่สุดจะเกิดการยอมรับจากประชาชน

มาตรการด้านงบประมาณ งบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการนำแผนแม่บทและผังแม่บทให้บรรลุเป้าหมายอย่างเป็นรูปที่ธรรม การกำหนดงบประมาณเป็นประมาณการในทุกโครงการที่เสนอไว้ในรายงานฉบับนี้ เมื่อนำไปปฏิบัติจริงจะต้องคำนวณงบประมาณให้ถูกต้องและเหมาะสม ควรคำนึงถึงหลักประหยัดและสมประโยชน์กับผลงานที่ได้รับ การบริหารงบประมาณ องค์กรการบริหารจัดการจะต้องจัดลำดับความสำคัญของโครงการและระยะเวลา ตลอดจนพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างแผนงานและโครงการที่ส่วนราชการอื่น ๆ เสนอแนะจัดตั้งงบประมาณในช่วงเวลาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ และสามารถจัดสรรงบประมาณดำเนินการตามโครงการเร่งด่วนมากน้อยต่างกันได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง กำหนดกรอบแนวทางการติดตามและประเมินผลการดำเนินการเพื่อให้สามารถชี้ให้เห็นความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณ และสามารถตรวจสอบความโปร่งใสในการดำเนินงานได้

มาตรการด้านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าปัตตานีจะใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของประชาสังคมปัตตานีในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ 1) ประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มดำเนินการศึกษา 2) ให้ประชาสังคมเห็นชอบในหลักการดำเนินการด้านการควบคุมเพื่อการอนุรักษ์ 3) การประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบผลกระทบที่ตนเองจะได้รับจากแผนการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าปัตตานี 4) องค์กรการบริหารจัดการเมืองเก่าที่ตั้งขึ้นร่วมกับกลุ่มประชาสังคมดำเนินการร่วมกันในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็น ตลอดจนร่วมกันจัดกิจกรรมเมืองเก่าอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนได้เห็นคุณค่าของเมือง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560 – 2564), 2560.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, แผนยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2562, 2562

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, แผนยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2559-2564, 2559

กระทรวงมหาดไทย, แผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2560 – 2564, พ.ศ. 2560.

กระทรวงวัฒนธรรม, ร่างกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ 20 ปี ด้านวัฒนธรรมตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี, 2560.

กระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 – 2579) กระทรวงศึกษาธิการ, 2560.

กระทรวงศึกษาธิการ, แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ของกระทรวงศึกษาธิการ, 2561.

กฤษ เพิ่มทันจิตต์. ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการเกิดเป็นเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 4. สมุทรปราการ : ศรีบุญอุตสาหกรรมการพิมพ์, 2543.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดปัตตานี. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย: กระทรวงศึกษาธิการ: กรมศิลปากร, 2544

จूरรัตน์ บัวแก้ว. การสำรวจโบราณสถานเบื้องต้นเมืองปัตตานี : ศึกษาเฉพาะกรณีวังจะบังติกอ. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2531.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

ดุขฎิ ทายตะคุ. “การสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเมือง”. วารสารภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

นิจ หิณูชีระนันท์. “กฎหมายสิ่งแวดล้อม”. เอกสารการสอนวิชากฎหมายสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534.

บัณฑิต จุลาลัย, วิธีพิพิธภัณฑ, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. “การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน องค์กร และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์”.
เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงวิชาการเรื่อง การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน. กรุงเทพฯ :
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.

วิจิตรบุษบา มารมย์, การโอนสิทธิการพัฒนาในนครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา, กรุงเทพฯ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558

วีระพันธุ์ ชินวัตร. “เมืองกับการพัฒนาเชิงอนุรักษ์”. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องสถาปนิกกับบทบาทการพัฒนาเชิงอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมชุมชน. จัดโดย สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์
กรุงเทพมหานคร 24 กุมภาพันธ์ 2550.

ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์. “ประสบการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมพื้นที่ชุมชนคลองอัมพวา”.
วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับที่ 3. กรุงเทพฯ : โรง
พิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สารานุกรมภาคใต้, 2529

สุวัฒนา ธาดานิติ. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเมือง. กรุงเทพฯ :
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

สำนักงานจังหวัดปัตตานี. (มปป). สวัสดิ์ปัตตานี : บรรยายสรุปจังหวัดปัตตานี. ปัตตานี : 2560

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม,
พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : บริษัทคุ้มครองมรดกไทย, 2541.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทาง
วัฒนธรรม , 2554

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, อนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า : กำหนดขอบเขต
พื้นที่เมืองเก่ากลุ่มที่ 2 (เมืองเก่าราชบุรี เมืองเก่าสุรินทร์ เมืองเก่าภูเก็ต และเมืองเก่าระนอง), 2559

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, อนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า : กำหนดขอบเขต
พื้นที่เมืองเก่าปัตตานี. 2555

สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดปัตตานี. กฎกระทรวงให้บังคับใช้ผังเมืองรวมปัตตานี พ.ศ. 2560.
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 41, 2560

- Alan Dobby. Conservation and Planning. London : Hutchinson, 1978.
- Antony J. Catanese and James. C. Snyder. Introduction to Urban Planning. New York : Mc Graw Hill, 1979.
- Burns, C. Delisk. The Principles of Revolution. London : George Allen & Unwin Ltd., 1920.
- Coleman, Brell E. Rural Finance in the People's Democratic Republic : Demand, Supply and Sustainability. Manila : Asian Development Board, 2000.
- Doxiadis, C. A. Anthropolis : City for human development. New York: W. W. Norton & Company, 1974.
- Doxiadis, C. A. Action for human settlements. New York: W. W. Norton & Company, 1976.
- Evelyn Lip. Chinese Geomancy (1984), แปลโดย อำนาจชัย ปฏิพัทธ์เผ่าพงศ์. ฮวงจุ้ยสำหรับธุรกิจ. (กรุงเทพฯ : รุ่งแสงการพิมพ์, ม.ป.ป.) หน้า 15.
- Feilden Bernard M. and Jokilehto, Management Guideline for World Cultural Heritage Sites. Rome: ICCROM, 1993, p.14.
- Fien, John. Teaching for a Sustainable World. UNESCO.
- G. William Skinner. (1957) Chinese Society in Thailand : An Analytical History. แปลโดย พรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ. สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2529).
- Gerald Burke. Townscape. Great Britain : Pelican Book, 1976.
- Glenn T. Trewartha. Geography of Population World Pattern. New York : John Wiley & Sons , 1969.
- Gordon J. Drenzo. Human Social Behavior : Concepts and Principle of Sociology. Florida : Holt Rinehart and Winston, 1990.
- Hann, Bernard. Sustainable Development and the Future of Cities. London : Intermediate Technology Publications, 1998.
- Hans Deflef Kammeier, Towards a Conservation and Development Plan for Phuket. (Bangkok : Asian Institute of Technology), 1984.
- Kevin Lynch. The Image of the City. Cambridge, MA : The MIT Press, 2000.

Longman Group Ltd. Longman Dictionary of Contemporary English. Great Britain : Clays Ltd.2005.

Nahoum Coken, Urban Conservation. Cambridge, MA : The MIT Press, 1998, pp. 57-59.

Robert McNalty, “Cultural Tourism : New Opportunity of Wedding Conservation Economic Development” . Conservation and Tourism. London : Heritage Trust, 1985.

Roy Worskett, The Character of Town: An Approach to Conservation. London : The Architectural Press, 1998.

Sanoff, Henry. Designing with Community Participation. New York: Ma Graw Hill, 1978.

Unesco, Washington Charter, 2019.

Sarah Rossbach. Interior Design with Feng-Shui. แปลโดย อำนวยชัย ปฏิพัทธ์เผ่าพงศ์.
ฮวงจุ้ย ศาสตร์และศิลป์แห่งการตกแต่งบ้าน.

มศว
มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์

